

ედუარდ ცირაშვი

**გულელტრული აღრიცხვა საშუალო
და მცირე წარმოებაში**

ფირმა

ბიზნესი

სამეურნეო სუბიექტი

**საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“
თბილისი – 2005**

ე. ცირაშუა. ბუღალტრული აღრიცხვა საშუალო და მცირე წარმოებაში. თბილისი, 2005. – 177 გვ.

ნაშრომი მონოგრაფიული ხასიათის გამოკვლევაა. მასში განხილულია ბუღალტრული აღრიცხვის საკითხები სასწავლო პროგრამის მიხედვით საშუალო და მცირე ბიზნესის ჭრილში. აქედან გამომდინარე, იგი აკმაყოფილებს უმაღლესი სასწავლებლების დამხმარე სახელმძღვანელოს მოთხოვნებს. მასში ილუსტრირებულია თანამედროვე პრაქტიკული ბუღალტრული აღრიცხვისათვის დამახასიათებელი თვალსაჩინოები და მაგალითები.

წიგნი გათვალისწინებულია პრაქტიკოსი ბუღალტრებისათვის, სტუდენტებისა და სერტიფიკატის აღების სურვილის მქონე კურსანტებისათვის. იგი სარგებლობას გაუწევს, აგრეთვე ნებისმიერი მიმართულების ეკონომისტებს აღრიცხვიანობის მოწესრიგების საქმეში.

მეცნიერ-რედაქტორი:

ი. მესხია

ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

ა. მამათელაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა
კანდიდატი, დოცენტი

რეცენზენტები:

დოც. ო. ჩადუნელი

დოც. ე. კუპრეიშვილი

ნაშრომი შედგენილია პრაქტიკაში არსებული ფაქტობრივი მდგომარეობისა და სასწავლო პროგრამის მიხედვით. იგი ითვალისწინებს ბუღალტრული აღრიცხვის თემების შესწავლას საშუალო და მცირე ბიზნესის საწარმოებში.

წიგნში გათვალისწინებულია არსებული სახელმძღვანელოების ნაკლოვანი მხარეები. ინფორმაციული წყაროების მოხმარების მიხედვით ბუღალტრული აღრიცხვა გაყოფილია მმართველობით და საფინანსო აღრიცხვად, შესაბამისად, შემუშავებულია ორივე მიმართულებისადმი მისადაგებული აღრიცხვანგარიშგების ფორმა (ნიმუში) და გათვალისწინებულია საწარმოთა ეტაპობრივი განვითარების დონეები მცირე, საშუალო და დიდი ბიზნესის საწარმოებლად. ასეთი დაყოფა პრაქტიკულად ბიზნესში უკვე დამკვიდრებულია და უნდა შეეხოს ბუღალტრული აღრიცხვის სასწავლო კურსაც, ე.ი. ბუღალტრული აღრიცხვა ასევე უნდა გაიყოს ბუღალტრული აღრიცხვა მცირე და საშუალო ბიზნესის საწარმოებში და მეორე, ბუღალტრული აღრიცხვა დიდი ბიზნესის საწარმოებში. უკვე არსებობს „ბუღალტრული აღრიცხვა საერთაშორისო სტანდარტებით“, მაგრამ იგი არ არის საკმარისი მთლიანად და, განსაკუთრებით კი მცირე ბიზნესის საწარმოებისა და სამეურნეო სუბიექტებისათვის. ამასთან, რადგან ბუღალტრული აღრიცხვა მცირე საწარმოებში მიმდინარეობს გამარტივებული ფორმით, მიგვაჩნია რომ ბუღალტრული აღრიცხვის ეს სფერო გამოიყოს ერთიანი ბუღალტრული აღრიცხვის კურსიდან. ნაშრომში მოყვანილი აღრიცხვის პრინციპები და მეთოდთა გარკვეულწილად აკმაყოფილებს დიდ საწარმოთა ზოგადი ბუღალტრული აღრიცხვის მოთხოვნებსაც.

წიგნი დაზღვეული არ იქნება ნაკლოვანებებისაგან. ობიექტურ შენიშვნებს მადლიერებით მიიღებს ავტორი მისი შემდგომი სრულყოფისათვის.

შესავალი

საქართველოში გასატარებელია ღონისძიებათა ისეთი კომპლექსი, რომელიც გააჯერებს ბაზარს საქონლითა და მომსახურებით, დაძლევს დარგობრივ და რეგიონულ მონოპოლიზმს, უზრუნველყოფს ჯანსაღ კონკურენციას და სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების დანერგვას. ასეთი ორგანიზაციის ერთ-ერთი ფორმა საშუალო და მცირე საწარმოებია, რომლებშიც აუცილებელია შრომის ორგანიზაციის დროის მოთხოვნის შესაბამისად განვითარება.

პირველადი აღრიცხვის სფეროს, მომხდარი ოპერაციების დოკუმენტური გაფორმება და მათი რეგისტრებში ასახვა. სავალდებულოა ყოველი საწარმოსათვის, ვინაიდან მომხდარი პროცესი უნდა აისახოს დოკუმენტებში, დამუშავდეს ბუღალტრულად და რეგისტრაცია გაუკეთდეს შესაბამისი აღრიცხვის რეგისტრებში. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ჯერ კიდევ ორნიშნა ანგარიშების შიფრებით მუშაობის დროის საქართველოში სათანადო ყურადღება არ მიექცა მცირე საწარმოთა პირველადი და ბუღალტრული აღრიცხვის სფეროს, რის გამო მიტოვებული აღმოჩნდა და ამ სფეროშიც (ეკონომიკურ-ფინანსურ კრახთან ერთად) განიცადა აღრიცხვის დეზორგანიზაცია და ქაოსი.

ბუღალტრული აღრიცხვა მცირე საწარმოებში უნდა წარმოებდეს ერთიანი მეთოდოლოგიური პრინციპებით, რაც ეფუძნება ბუღალტრული აღრიცხვის და ანგარიშების ტიპურ ანგარიშთა გეგმას (სისტემას). საქართველოში აღნიშნული ანგარიშთა გეგმა მოქმედებაში შევიდა სხვადასხვა დროს, ხოლო კანონი „მეწარმეთა შესახებ“ მიღებულ იქნა 1994 წლის 28 ოქტომბერს, რომლითაც განისაზღვრა საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების დაფუძნება.

ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმა (სისტემა) მოქმედებაში შევიდა 1994 წელს (ორნიშნა ანგარიშების სისტემა), ხოლო ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშების „ბასს“-ის სისტემა (ოთხნიშნა) მოქმედებაში უნდა შესულიყო ბუღალტრული აღრიცხვის და ანგარიშების რეგულირების შესახებ მიღებული კანონის შესაბამისად (1999 წლის 5 თებერვალის) 2001 წლიდან, რაც ნაწილობრივ განხორციელდა და ჯერჯერობით ფორმალურ ხასიათს ატარებს.

„ბასს“-ის სტანდარტები არ არის უცვლელი. მათი თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი გამოხატავენ აღრიცხვის ძირითად

პრინციპს, სარეკომენდაციო ხასიათს და ზოგადად შეიცავენ იურიდიულ-ნორმატიული და საკანონმდებლო აქტების შესაბამის მოთხოვნებს, ნორმატიულ-სარეკომენდაციო დოკუმენტებს, თუ როგორ ვაწარმოთ ბუღალტრული აღრიცხვა. იმისათვის, რომ მოგვეწესრიგებინა ბუღალტრული აღრიცხვა მცირე საწარმოებში, სსრკ ფინანსთა სამინისტრომ შეიმუშავა და დაამტკიცა „რეკომენდაციები ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოებისა და სააღრიცხვო რეგისტრების შემოღების შესახებ მცირე საწარმოებში“ (წერილი № 40, 2 ივლისი, 1991 წ.), რომლის ტრადიციები და რეკომენდაციები ჯერ კიდევ მთლიანად არ არის შეუცვლელი საშუალო, მცირე თუ კუსტარულ წარმოებებსა და სამეურნეო სუბიექტებში. ამდენად, ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები მოითხოვენ მცირე საწარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული სტანდარტების დამუშავებას. ამ მიზნით, საქართველოს პროფესიონალ ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაციისა და ამერიკის საერთაშორისო განვითარების „საქართველოში სამეწარმეო საქმიანობის განვითარების ხელშეწყობის“ სააგენტოს მიერ განსახილველად გამოქვეყნებული პრაქტიკისა (ბაფ, თბილისი, 2004 წ.) და პრაქტიკაში ჯერ კიდევ შემორჩენილი ტრადიციული წესების მიხედვით დამუშავებულია წინამდებარე წიგნი.

ნაშრომში საშუალო და მცირე საწარმოებისათვის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, გამარტივებული ფორმითა და საგადასახადო დეკლარაციის მოთხოვნათა გათვალისწინებით დამუშავებულია საშუალო და მცირე სამეურნეო სუბიექტებში, ფირმებსა და ბიზნესში აღრიცხვის წარმოებისა და ანგარიშგების (დეკლარაციების შედგენის) მეთოდოლოგია შესაბამისი ოპერაციების და ანგარიშსწორებების გატარებებისა და გაფორმების შესახებ. მოტანილია მასალები ანგარიშებში გატარებისა და აღრიცხვა-ანგარიშგების ფორმების ნიმუშებში ჩაწერის თვალსაჩინო ილუსტრირების მაგალითებით.

როგორც ცნობილია, „ბასს“-ი დღეისათვის 80-ზე მეტ ქვეყანაში ფუნქციონირებს და ამ მიმართულებით აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მისი ფუძემდებლური განმარტებები ტრაფარეტულად კი არ უნდა გადმოგველო ჩვენს სააღრიცხვო საქმიანობაში, არამედ ის შემოქმედებითად უნდა დაგვემუშავებინა ადგილობრივი ეროვნული ეკონომიკის მოთხოვნათა შესაბამისად. ობიექტურობა მოითხოვს იმის

აღნიშვნასაც, რომ ბუღალტრული აღრიცხვის მართვისადმი მარეგულირებელი როლი ჩვენმა სახელმწიფომ მთლიანად დაკარგა, რის გამო პირველადი და ბუღალტრული (მმართველობითი და ფინანსური) აღრიცხვა აღმოჩნდა ყოველგვარი დახმარებისა და მართვის სახელმწიფო რეგულირების გარეშე, რის შედეგადაც ეკონომიკის პოტენციური სარგებლიანობის დიდი ნაწილი მითვისებისა და მფლანგველობის ობიექტად იქცა.

„ბასს“-ის დანერგვის საქმეში დიდი როლი ენიჭება პირველადი და ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზაციის განმტკიცების საქმეს. ამ მიმართულებით საჭიროა კარგად მომზადებული სააღრიცხვო კადრები, რომელთა ნაყოფიერ მუშაობაზე ბევრადაა დამოკიდებული ბუღალტრული აღრიცხვის გამყარების საქმე. ეს, თავის მხრივ, კი განამტკიცებს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის გასატარებელ ღონისძიებებს, როგორც მთლიანად აღრიცხვიანობის მიმართულებით, ისე მცირე საწარმოებსა და ბიზნესში.

ბუღალტრული აღრიცხვა, როგორც ინფორმაციული სისტემის უზრუნველყოფის წყარო

1.1. ბუღალტრული აღრიცხვის განსაზღვრება

ბუღალტრული აღრიცხვა არის წინასწარ შემუშავებული მეთოდებისა და ხერხების სისტემა, მომხდარი პროცესების შეფასების, დამუშავების, მაჩვენებელთა სისტემის კლასიფიკაციის, მრავალასპექტური რაოდენობრივი და ღირებულებითი ფორმით ინფორმაციის გადაცემის საშუალება სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის ანალიზისა და კონტროლის მიზნით, რათა მიღებულ იქნეს ოპტიმალური გადაწყვეტილება ტექნიკურ-ეკონომიკური პრობლემებისა და საწარმოთა ეკონომიკურ-ფინანსური საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლებისათვის.

ბუღალტრული აღრიცხვა უნდა განვიხილოთ, როგორც ეკონომიკურ-ფინანსური საქმიანობის ასახვისა და განზოგადების საშუალება. იგი დაკავშირებულია წარმოებისა და პროდუქციის გამოსავლიანობასთან, ხარჯებსა და პროდუქციის თვითღირებულების განსაზღვრასთან, მზა პროდუქციის და საქონლის რეალიზაციასთან, რეალიზებული საქონლის ამონაგებთან, ფინანსურ შედეგებთან და საწარმოთა ფინანსური მდგომარეობის დადგენასთან, რათა ხელმძღვანელობამ მიიღოს მართვის ინფორმაციული წყარო ოპტიმალური გადაწყვეტილებებისა და წარმოების ეფექტიანობის ასამაღლებლად.

ბუღალტრული აღრიცხვა ფაქტობრივად გეაწვდის ინფორმაციას ბიზნეს-გეგმის მაჩვენებელთა კონტროლის განხორციელების და ანალიზის ჩატარებისათვის, რათა მოხდეს ბუღალტრული აღრიცხვის რეგისტრების წარმოება, შედგეს ბრუნვათა ბალანსები, მოწესრიგდეს საანგარიშსწორებო-საგადასახადო და სხვა ოპერაციები. ამის შესაბამისად გაკეთდეს ფონდების ანარიცხები, პროდუქციის თვითღირებულების კალკულირების საკითხებზე გამაზვილდეს ყურადღება, ღრმად გაანალიზდეს წარმოებისა და მიმოქცევის ხარჯები, რითაც საფუძველი ჩაეყრება საწარმოთა მთელ სამეურნეო ფინანსურ საქმიანობას. გარდა ამისა, იგი მოწოდებულია იმისათვის, რომ შეაფასოს საწარმოს მთელი საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობა ოპერატიული (პირველადი) აღრიცხვის დოკუმენტების საფუძველზე, შეაგროვოს და სა-

თანადოდ დაამუშავოს სრულყოფილი მონაცემები მათი შემდგომი მოქმედების, რეგისტრებში ასახვის, ანალიზისა და კონტროლის განხორციელების გაძლიერების მიზნით, რათა არ იქნეს დაშვებული საწარმოს საქმიანობაში უანგარიშებლობა, უწესრიგობა, უკონტროლობა და უყაირათობა.

საწარმოებში სააღრიცხვო მონაცემები შენახული უნდა იქნეს არქივის სახით, რაც ექვემდებარება საქართველოში მოქმედ კანონს საარქივო საქმეების წარმოების შესახებ. ამისათვის, ინფორმაცია კომპლექტდება და მუშავდება მუდმივ და დროებით შესანახ არქივებად და ინახებიან დაწესებული დროის მიხედვით მოცემულ დროში ინფორმაციული წყაროების მიღების მიზნით.

სააღრიცხვო ბუღალტრული ინფორმაცია გამოიყენება: საწარმოს მუშაკების (ადმინისტრაციის, წარმოების, კომერციული და სხვა მიმართულების მუშაკების, საწარმოების მესაკუთრეების, სხვადასხვა ორგანოების, მათდამი დაქვემდებარებული საწარმოების) მიერ, აგრეთვე გამოიყენება სუბიექტების და იურიდიული პირების მიერ, რომლებიც დაინტერესებული არიან საწარმოს ფინანსური საქმიანობით (საგადასახადო და სტატისტიკური ორგანოები, ბანკები, ბირჟები, სააქციო საზოგადოებები და ა.შ.), იურიდიული და სუბიექტური პირები, რომლებიც კავშირში არიან საწარმოსთან სადებეტო ან საკრედიტო ბრუნვით და ა.შ.

ამრიგად, საბაზრო ეკონომიკის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ბუღალტრული არრიცხვა არის ეკონომიკური მეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის (ასახავს) ღირებულებით ფორმაში და განაზოგადებს (წინასწარ დაამუშავებული სისტემით) წარმოებისა და კვლავწარმოების პროცესებს იმ თვალსაზრისით, რომ მივიღოთ ერთიანი სისტემური ინფორმაციული წყარო (ბაზა) საწარმოთა მართვის გაუმჯობესებისათვის, მათი ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით.

ბუღალტრულმა აღრიცხვამ უნდა უზრუნველყოს ინფორმაციის შიგა და გარე მომხმარებლები ისეთი ინფორმაციით, რომელიც იქნება გამჭოლი, თავისდროული და სრულფასოვანი.

1.2. ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოების წესები

საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვის პრინციპებს განსაზღვრავს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ მიღებული დებულება (1998 წლის 6 თებერვალი, № 70 და კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ“, რომელსაც ხელი მოაწერა საქართველოს პრეზიდენტმა 1999 წლის 5 თებერვალს). ამ დებულებისა და კანონის შესაბამისად ბუღალტრული აღრიცხვა ითვალისწინებს შემდეგი სახის პრინციპების განხორციელებას:

- სამეურნეო ოპერაციები აღრიცხვაში აუცილებელია აისახოს სრულად სამეურნეო ანგარიშგების დასრულებისთანავე, აგრეთვე ჩატარებული ინვენტარიზაციის შედეგებიც სრულად უნდა განსაზღვროს, რომლის შედეგები მიყვანილი უნდა იქნეს ბოლომდე;

- მოახდინოს შემოსავლებისა და ხარჯების სრული ასახვა საანგარიშგებო შედეგების (აღიარების მეთოდის) გათვალისწინებით;

- მოახდინოს განცალკევებით აღრიცხვა მიმდინარე საწარმოო ხარჯებისა კაპიტალური დაბანდებისაგან, რადგანაც კაპიტალურ დაბანდებებს თავისი დაფინანსებისა და დანახარჯების დაფარვის წყაროები გააჩნია;

- დასრულებული სამეურნეო ოპერაციების ასახვის საფუძველს უნდა წარმოადგენდეს ინფორმაციის პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტები, რომლებიც სრულად არიან დამუშავებული ბუღალტრულად და გატარებული რეგისტრებში. მათ მოეთხოვებათ ბუღალტრული დამუშავებისა და რეგისტრაციის სათანადო ობიექტურობა და სისრულე.

პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტები შედგენილი უნდა იქნეს ოპერაციის დასრულების მომენტშივე (გამონაკლის შემთხვევაში შესაძლებლობის ფარგლების მიხედვით). მომხდარი სამეურნეო პროცესი (რაოდენობრივი მაჩვენებელი) შეფასებული ინდა იქნეს ღირებულებაში დადგენილი (მიღებული, აღიარებული) სააღრიცხვო ფასებით, ხოლო გასაყიდი პროდუქტია საბაზრო ფასებით. ოპერაციის დასრულების შემდეგ ბუღალტერიაში ფუნქციური დატვირთვის მიხედვით მიღებული საბუთი გადაიყვანება ღირებულებაში, შემოწმდება, შეფასდება, დალაგდება ერთგვაროვანი ნიშნის მიხედვით, ბუღალტრულად დამუშავდება და გატარდება შესაბამისი აღრიცხვის რეგისტრში (კომპიუტერში შეიტანება შედგენილი პროგრამის საფუძველზე) მი-

რითადად ორმაგი ჩაწერის ხერხით. ცალკეული ოპერაციების ასახვის პრიცესში ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშებში გატარების მიზნით კლასიფიცირდებიან, ლაგდებიან (იკერებიან), მეპორიალში ჟურნალ-ორგერში (უწყისებში) ტარდებიან (კომპიუტერში შეიყვანებიან, გამო-მაყალი ინფორმაციისათვის ინტერნეტიდან გამოიძახებიან), აისახებიან მიმდინარე და გრძელვადიან აქტივებში, ვალდებულებებში, ფონდებში, კაპიტალში და სხვა წყაროებში, საკუთარ და მოზიდულ კაპიტალში და ა.შ.

ბუღალტრული ოპერაციების ორმაგი სისტემით ასახვის პირო-ბებში ოპერაციები აისახება ერთი ანგარიშის დებეტში და მეორე ან-გარიშის კრედიტში, ან შეიძლება გვექონდეს რთული მუხლი, ერთი ანგარიშის დებეტი და რამდენიმე ანგარიშის კრედიტი, ან პირიქით. ერთი რამ ცხადია: ორმაგი ჩაწერის სისტემის თანასწორობა (ტო-ლობა) არ უნდა დაირღვეს.

მაგ., თუ ერთ ანგარიშგაქტურაში მოქცეულია ძირითადი საშუა-ლებები და მატერიალური მარაგები, მაშინ კეთდება ჩანაწერი: დებე-ტი - 1620 „ნედლეული და მასალები“, დებეტი - 2000 „გრძელვა-დიანი აქტივები“ და კრედიტი - 5100 „საწესდებო კაპიტალი“ და კრედიტი - 4000 „გრძელვადიანი ვალდებულებები“. განვიხილოთ მა-გალითები ანგარიშებზე, რომლებსაც აქვთ (T) რუსული „ტე“-ს ფორმა. ანგარიშები შეიძლება გვექონდეს აქტიური და პასიური.

სქემა №1

აქტიური ანგარიში		პასიური ანგარიში	
დებეტი	კრედიტი	დებეტი	კრედიტი
დაწყებითი სალდო ¹	(-) შემცირება	(-) შემცირება	დაწყებითი სალდო
(+) ზრდა			(+) ზრდა
საბოლოო სალდო			საბოლოო სალდო

აქტიურ ანგარიშებში აისახება დაწყებითი სალდო დებეტში, მა-ტება (ზრდა) დებეტში და შემცირება კრედიტში. აქტიურ ანგარიშებ-ში სალდო ყოველთვის რჩება სადებეტო.

პასიურ ანგარიშებში დებეტში აისახება შემცირება, ხოლო კრე-დიტში ზრდა და საბოლოო სალდო. პასიური ანგარიშები ყოველთვის

¹ saldo - იტალიური სიტყვაა და ქართულად ნაშთს ნიშნავს.

გვაძლევენ საკრედიტო საღდოს და აქტიური ანგარიშები სადებეტო საღდოს. იმისათვის, რომ რაც გვაქვს ანგარიშებზე, მასზე მეტს ვერ დავხარჯავთ.

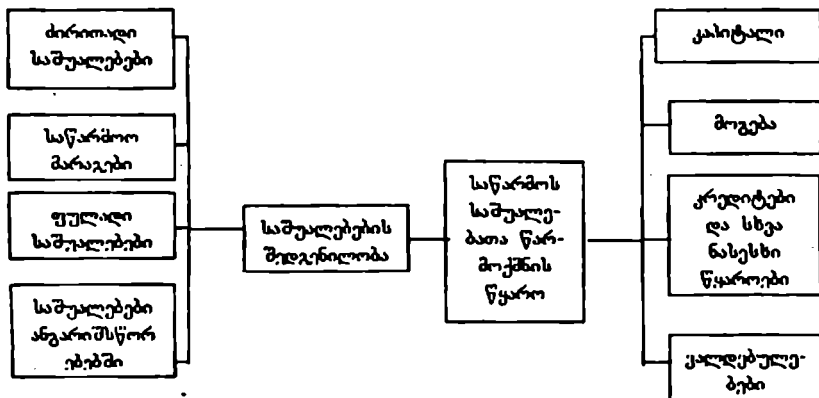
1.3. სამეურნეო პროცესები და ოპერაციები

საწარმოთა სამეურნეო საშუალებებსა და მათი წარმოქმნის წყაროების კლასიფიკაცია (დალაგება რომელიმე ნიშნის მიხედვით) დამოკიდებულია საწარმოთა საკუთრების ფორმებსა და მათ ორგანიზაციულ ფორმებზე (მრეწველობა, მშენებლობა, სოფლის მეურნეობა და ა.შ.). საქმიანობის სახე დაკავშირებულია საწარმოთა საკუთრების ფორმებთან და საშუალებების სტრუქტურასთან, აგრეთვე საქმიანობის სახეები დაკავშირებულია სამეურნეო პროცესებთან (წარმოება, მომარაგება, პროდუქციის რეალიზაცია, სამუშ ოები და მომსახურება და ა.შ.).

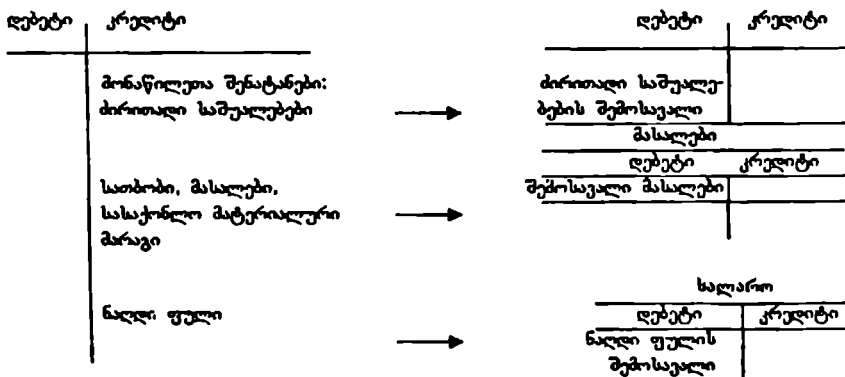
საკუთრების ფორმებთან დამოკიდებულებაში საწარმოო საშუალებები წარმოქმნის წყაროების მიხედვით (დაფინანსების წყაროების მიხედვით), შეიძლება გვექონდეს სახელმწიფო საწარმოები, აქციონერული საწარმოები, წილობრივი მონაწილეობის საწარმოები და ა.შ. წარმოების მასშტაბი (პროდუქციის გამოშვების მოცულობა) განსაზღვრავს საწარმოს ქონების მოცულობას, ე.ი. ძირითად საშუალებებსა და საწარმოო მარაგებს. აგრეთვე საწარმოს წარმოების მასშტაბს და მუშაკთა რიცხოვნობას განსაზღვრავს მისი იურიდიული სტატუსი, ეცნოთ გაერთიანებულ, მსხვილ, მცირე საწარმოდ თუ საერთოდ საწარმოდ. ამ საკითხზე კონკრეტულად პასუხს იძლევა „საქართველოს რესპუბლიკის კანონი მეწარმეთა შესახებ“ (28 ოქტომბერი, 1994 წ.), რომლითაც განსაზღვრულია მცირე და დიდი საწარმოების მასშტაბები (იხ. სქემა № 2).

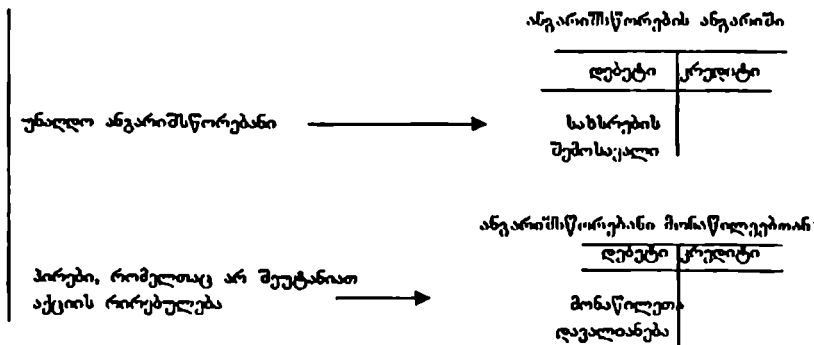
ბოლო სქემები იძლევიან ბუღალტრული ჩანაწერების ილუსტრირებას, საშუალებებში ცვლილებების დახასიათებას, თუ საბოლოო შედეგებში როგორ ცვლილებებს განიცდიან საწარმოები საშუალებათა წარმოქმნის წყაროების მიხედვით და როგორ მონაწილეობენ საშუალებათა წრებრუნვაში.

საწარმოო საშუალებათა შედგენილობა და მათი წარმოქმნის წყაროები

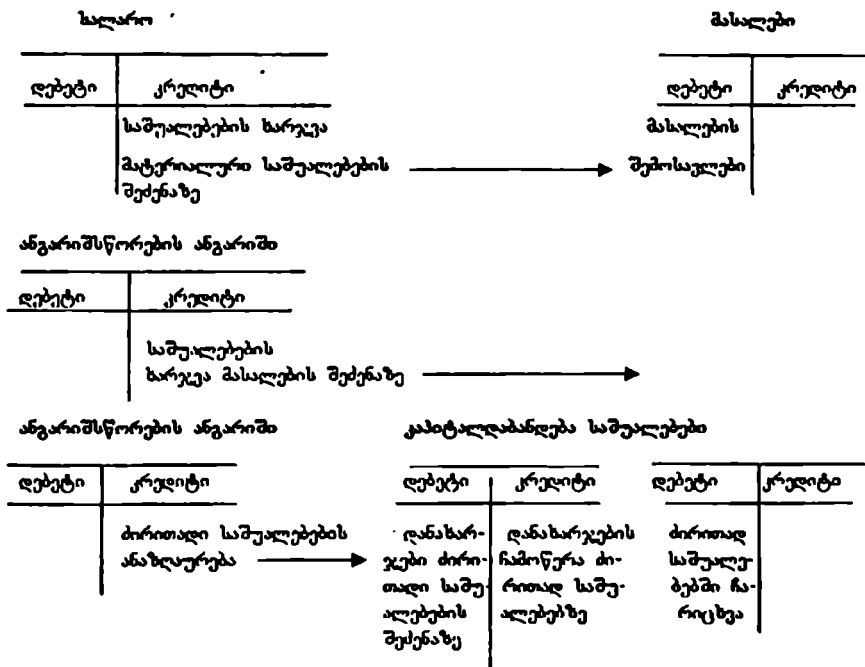
საშუალებები და წყაროები საწარმოს შექმნის მომენტში

სქემა № 4

მომარაგება (მატერიალური საშუალებებით უზრუნველყოფა)

წარმოების პროცესი და
პროდუქციის გადამამუშავება

მასალები		ძირითადი წარმოება	
ღებები	კრედიტი	ღებები	კრედიტი
	წარმოების პროცესზე გამოყენებული მასალები	დანახარჯე- ბი მასალები წარმო- ებაზე	ჩამოწერილია დანახარჯი პროდუქციის

შპს პროდუქცია	
ღებები	კრედიტი
შემოსავალზე აღებული პროდუქცია	

ძირითადი	საშუალებათა ცვეთა
ღებები	კრედიტი
	ცვეთის დარი- ცხვა ნორმე- ბის მიხედვით
	ძირითად საშუალებათა → თა ცვეთა

ანგარიშსწორება მომწოდებლებთან

ღებები	კრედიტი
ანგარიშსწორებები საარენდო გადასახა- დისა და მომსახურე- ბიდან	დანარჩენი ხარჯები

ანგარიშსწ. შრომის
ანაზღაურება

ღებები	კრედიტი
შრომის ხელფასის დარიცხვა	შრომის ანაზღაურება

ანგარიშსწ. სოცდაზღვევით

დებეტი	კრედიტი
	წარმოებულია ანარიცხები: საპენსიო ფონდში სოცდაზღვევის ფონდში

გადარიცხვები
დაზღვევაზე

სქემა № 6

პროდუქციის რეალიზაცია და
ფინანსური შედეგების განსაზღვრა

შპს პროდუქცია	
დებეტი	კრედიტი
	გაყიდულია

რეალიზაცია	
დებეტი	კრედიტი

სალარო	
დებეტი	კრედიტი
მიღებულია ფული მყოფ- დებულებიდან	

შპს პროდუქცია

დებეტი	კრედიტი
	გაყიდულია

რეალიზაცია

დებეტი	კრედიტი

ანგარიშსწ. ანგარიში

დებეტი	კრედიტი
მიღებულია ფუ- ლი უნაღდო ან- გარიშსწორებით მყოფელებისაგან	

ძირითადი წარმოება

დებეტი	კრედიტი
	ჩამოწერილია ხარჯები რეა- ლიზაციასთან დაკავშირებით

სულ	სულ

მოგება და ზარალი

დებეტი	კრედიტი
	მიღებულია მოგება რეალიზებული პროდუქციის საფასო

1.4. ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზაცია სამუშაო და მცირე სანარმოებში

ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზაციას საწარმოებში ხელმძღვანელობს საწარმოს მთავარი ბუღალტერი, რომელიც აღრიცხვის მუშაკთა შორის ანაწილებს სამუშაო ფუნქციებს და წლების განმავლობაში ახორციელებს კონტროლს სამუშაოების მიმდინარეობაზე. პერიოდულად ბუღალტრული და სტატისტიკური ანგარიშგების დაწესებული ვადების მიხედვით თხოულობს ნაკრებ მასალებს წლიური ანგარიშგების მასალების შედგენისათვის (საწარმოში სააღრიცხვო სამუშაოები შეიძლება შესრულდეს სახელშეკრულებო ურთიერთობათა საფუძველზე, ხოლო ძირითადად სამუშაოები სრულდება შტატის მუშაკების მიერ).

ბუღალტრული აღრიცხვის სწორი ორგანიზაციის მიზნით მთელი პასუხისმგებლობა ეკისრება საწარმოს ხელმძღვანელს, რომელიც ვალდებულია შექმნას ყოველგვარი პირობები ბუღალტრული აღრიცხვის სწორად წარმოებისათვის, მოითხოვოს მთავარი ბუღალტერისაგან მასზე დაკისრებული მოვალეობათა მაღალ დონეზე შესრულება. ბუღალტერი ვალდებულია ხელმძღვანელს წარუდგინოს საჭირო ყოველგვარი, სრული ცნობები, გააფორმოს ყოველგვარი დოკუმენტაცია. მთავარი ბუღალტერი ექვემდებარება საწარმოს ხელმძღვანელს და მისი განკარგულება სავალდებულო წესით უნდა შეასრულოს (უთანხმოების შემთხვევაში ხელმძღვანელისაგან მოითხოვს განმეორებით რეზოლუციას, თუ ოპერაცია არაკანონიერია, ხოლო მისი შესრულების შემდგომ უნდა აცნობოს დაქვემდებარებით ზემდგომ ორგანოს).

მთავარი ბუღალტერი ან დავალებით მოვალეობის შემსრულებელი ახორციელებს კონტროლს, რომ ყველა მომხდარი სამეურნეო პროცესები სრულად აისახოს ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშგებში, დარგებიდან და ქვედარგებიდან მოითხოვოს ოპერატიული ანგარიშგების მასალები, რათა თავისდროულად შეადგინოს ანგარიშგების უტყუარი მასალები და წარადგინოს ზემდგომ ორგანიზაციაში მისთვის და საერთოდ ანგარიშგებისათვის დაწესებულ ვადებში.

მთავარი ბუღალტერი საწარმოს ხელმძღვანელთან ერთად ხელს აწერს ყველა სახის დოკუმენტზე, რომელიც იქმნება სამეურნეო-სა-

ფინანსო საქმიანობის მოძრაობისა და დასრულების პროცესში, რომლებიც სრულად, ობიექტურად უნდა ასახავდეს მომხდარი პროცესების ჭეშმარიტებას. მთავარ ბუღალტერს ეკრძალება ხელის მოწერა ისეთი სახის დოკუმენტებზე, რომლებიც კანონსაწინააღმდეგოა და არღვევენ სახელშეკრულებო და საფინანსო დისციპლინას. ასეთ დოკუმენტებზე წერილობით აცნობებს საწარმოს ხელმძღვანელს და მან თუ მისცა მითითება შესრულებაზე, ბუღალტერი შეასრულებს ხელმძღვანელის განკარგულებას და ამავე დროს აცნობებს დარღვევის შესახებ სისტემის დაქვემდებარების ზემდგომ ორგანოს.

საწარმოს მთავარ ბუღალტერთან შეთანხმებული უნდა იქნეს მატერიალურად პასუხისმგებელი პირების დანიშვნა (მოლარეები, საწყობის გამგეები, ანგარიშვალდებული პირები და ა.შ.). მთავარ ბუღალტერს არ შეიძლება დაეკისროს ფუნქცია, რაც დაკავშირებულია მატერიალური და ქონებრივი, აგრეთვე ფულადი სახსრების მოძრაობასთან. მთავარ ბუღალტერს (ხელმძღვანელს) უფლება არა აქვს ფულადი ჩეკები გამოწეროს თავის სახელზე. საწარმოს ხელმძღვანელი ამტკიცებს ანგარიშვალდებული პირების ნუსხას, რომლითაც პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ფულსა და მატერიალური ქონების მოძრაობასა და შენახვაზე.

მთავარი ბუღალტერის დაკავებული თანამდებობიდან განთავისუფლების შემთხვევაში, ახალი მთავარი ბუღალტერის ფუნქციის შემდგომ შემსრულებელს უნდა გადაბარდეს საბუღალტრო საბუთები. გადაბარებისას აუცილებლად საჭიროა ჩატარდეს შემოწმება, საბუღალტრო აღრიცხვის ჩანაწერები რამდენად შეესაბამება ანგარიშგების მონაცემებს, მოწმდება ბალანსის უტყუარობა, ბალანსის იმ ნაშთებისა, რითაც სამუშაოს იწყებს ახალი ბუღალტერი, თუ ბუღალტრული აღრიცხვა წესრიგში არ არის აღრიცხვის დებულების (ინსტრუქციის) მონაცემებთან, მაშინ ყოველი საქმიანობა მოყვანილი უნდა იქნეს სისრულეში და შემდგომ მოხდეს გადაბარება.

ბუღალტერი, აღრიცხვის დებულების მიხედვით, არეგულირებს დაწესებულების პირველადი აღრიცხვის სფეროს და დოკუმენტბრუნვის მოთხოვნილებათა შესაბამისად, პირველადი აღრიცხვის ორგანიზაციას (იხ. ცხრილი № 1).

ვატკიცებ:

საწარმოს ხელმძღვანელი

საბუთების ბრუნვის გეგმა

№№ რიგ- ზე	საბუთე- ბის შემ- დგენის გვარი, სახელი	საბუთების სახელწო- დება და ნომერი	საბუთის შედგენის პერიოდუ- ლობა	თვის რომელ რიცხვში წარედ- გინება ბუღალტე- რიას	ვის წარედგინება ბუ- ღალტერიაში დასამუ- შავებლად (გვარი და სახელი)
1	2	3	4	5	6

დაწესებულებაში პირველადი (ოპერატიული) აღრიცხვის დოკუმენტები უნდა ბრუნავდეს მომხდარი სამეურნეო პროცესების მიხედვით დაწესებულ ვადაში საბუთების ბრუნვის გრაფიკის შესაბამისად. პირველადი (ოპერატიული) აღრიცხვის კარგი ორგანიზაციის მოწყობა, ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზაციის კარგი საფუძველია, რის მიხედვითაც უნდა დგებოდეს უტყუარი, ობიექტური, ჭეშმარიტი ანგარიშების მასალები.

გარდა ამისა, სამეურნეო საწარმოში, შერეული პასუხისმგებლობის და სხვა კერძო თუ საზოგადო-სახელმწიფო სუბიექტებში უნდა დგებოდეს საწარმოს საქმიანობის ბიზნეს-გეგმა, რომლის შინაარსი, საკითხების განლაგება და თანმიმდევრობა დამოკიდებულია საქმიანობის სახეობასა და მიმართულებებზე (საფინანსო ბიზნეს-გეგმის შემოკლებული ფორმა იხ. ცხრილი №2).

როგორც რეკომენდებული ცხრილი №2-ის მაჩვენებლები მიუთითებს, შემოსავლები, ფაქტობრივად, ბუღალტრულ აღრიცხვაში ასახულია საოპერაციო შემოსავლების, არასაოპერაციო შემოსავლებისა და სხვა დანარჩენი სახის შემოსავლების სახით, რომელიც ასახული უნდა იქნეს შესაბამისად ბიზნეს-გეგმაშიც, რომ კონტროლი და ანალიზი გაადვილდეს. მესამე მუხლით, ბიზნეს-გეგმაში ასახულია ხარჯები, რომელიც უნდა აისახოს ხარჯთა მუხლების სახეების მიხედვით, რათა შესაძლებლობა მოგვეცეს განვსაზღვროთ წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება.

ბიზნეს-გეგმაში განისაზღვრება მოგება (საოპერაციო და არასაოპერაციო), აგრეთვე სხვა დანარჩენი შემოსავლების შედეგებიდან მი-

ღებულის მოგება, არასაოპერაციო შემოსავლები და მოგება, რის შემდეგ მთლიანად მიღებული საფინანსო შედეგები ჯამდება.

ცხრილი №2

**დაფინანსებულის სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის
ბიზნეს-გეგმის გამარტივებული ფორმა**

მუხ. №№	მაჩვენებლები	სულ წლი- ურად	წლის კვარტალების მი- ხედვით			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
1	შემოსავალი (ამონაგები) რეალიზაციიდან:					
	1. პროდუქცია.....					
	2. სამუშაოები.....					
	3. მომსახურება.....					
2	სულ შემოსავალი					
3	სულ ხარჯები.....					
	მ.შ.					
	1. მასალები.....					
	2. ძირითადი საშუალებების ცვეთა.....					
	3. ხელფასი					
	4. სოცანარიცხები.....					
	5. საარენდო გადასახადი.....					
	6. ენერგეტიკული რესურსი.....					
	7. მომსახურება.....					
	8. სხვა დანარჩენი ხარჯები.....					
	9. მართვასთან დაკავშირებული ხარჯები.....					
4	პროდუქციის (სამუშაო და მომსახურება) მოგება					
5	სხვა დანარჩენი საქმიანობის მოგება.....					
6	სხვა დანარჩენი არასაარეალიზაციო შემოსავლები და ხარჯები					
7	ფინანსური შედეგები სულ					
8	ბიუჯეტში გადასახდელები მოგებიდან					
9	მოგების გამოყენება (რეფორმაცია)					
	1. სარეზერვო ფონდის წარმოქმნა.....					
	2. სოც. დანიშნულების ფონდი.....					
	3. წარმოების გაფართოების ფონდი.....					
	4. სხვა დანარჩენი მიმართულების ფონდები.....					

მეცხრე მუხლით გათვალისწინებული მოგება განისაზღვრება ბიუჯეტის გასტუმრების შემდეგ. ე.ი. ხდება მოგების რეფორმაცია, რის შემდეგ ბუღალტრულ აღრიცხვაში განისაზღვრება ანარიცხები

სარეზერვო და სხვა ფონდების წარმოქმნის მიზნით, რათა შეექმნათ რეზერვირებისა და სხვა დანიშნულების ფონდები.

რეზერვირების ფონდი უზრუნველყოფს შევებულებაში გაშვებული მუშაკების ხელფასის დაფინანსებას, დაჯილდოების, ძირითადი საშუალებების რემონტის და სხვა ხარჯების დაფარვას.

II თავი

ბუღალტრული აღრიცხვა საშუალო და მცირე საწარმოებში

2.1. აღრიცხვა საშუალო და მცირე საწარმოებში

ბუღალტრული აღრიცხვა მცირე საწარმოებში მიმდინარეობდა აღრიცხვის ერთიანი მეთოდოლოგიური საფუძვლებით, რაც დადგენილი იყო ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების დებულებით და აღრიცხვის ერთიანი ანგარიშთა გეგმით (დამტკიცებულია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ 1994 წ. 29/IV № 179 დადგენილებით), რომელსაც დღესაც ენაცვლება საერთაშორისო სტანდარტები, ღირებულებები და ეროვნული საკანონმდებლო აქტები.

საბაზრო ეკონომიკის გარდამავალ ეტაპზე ბუღალტრული აღრიცხვა უნდა მიმდინარეობდეს ისეთი სისტემით, რომ აკმაყოფილებდეს ბიზნესის, მარკეტინგისა და მენეჯმენტის გაფართოებულ მოთხოვნებს. აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებზე გადასვლა არ ნიშნავს საქართველოს ეროვნული ეკონომიკის მოთხოვნების იგნორირებას. პირიქით, სააღრიცხვო სტანდარტები აგებული უნდა იყოს ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობისა და მარგულირებული აქტების საფუძველზე. ე.ი. ურთიერთმისადაგებული უნდა იქნეს ორივეთა ინტერესებისა და თავისებურებათა გათვალისწინებით.

საქართველოში „მეწარმეთა შესახებ“ მიღებულმა კანონმა (1994 წ. 24 ოქტომბერი), მეცამეტე მუხლით განსაზღვრა აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებისადმი დამოკიდებულება, რომელიც აუცილებელია მეწარმეთა ინტერესების დასაცავად. 1998 წლის 6 თე-

ბერვალს, საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ დაამტკიცა დებულება № 70 „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ“, ხოლო 1999 წლის 5 თებერვალს კი პარლამენტმა მიიღო კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ“, რომელსაც „ბასს“ (ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები) აღიარებს ბუღალტრული აღრიცხვის სამოქმედო სტანდარტებად.

„ბასს“-ს (ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების კომისია) შექმნამდე ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტები ერთმანეთისაგან გამსხვავდებოდნენ ქვეყნის, დარგის თუ სხვა სფეროს მიხედვით, მაგრამ ამ ორგანიზაციის შექმნამდე (1973 წელი) სტანდარტები, როგორც ფორმით, ისე შინაარსით დაიხვეწა, მისი მიზანია მსოფლიოს სისტემაში შეიტანოს ერთიანი, პარმონიულად დამუშავებული სტანდარტები და დაამუშაოს ერთიანი სააღრიცხვო პოლიტიკა. ე.ი. ქვეყნის მიზანიც უნდა იყოს საერთაშორისო სტანდარტებისადმი ადგილობრივების მისადაგება და შემდგომი სრულყოფა. აქედან გამომდინარე, სტანდარტების დანერგვა უნდა მიმდინარეობდეს ადგილობრივ ინტერესთა გათვალისწინებით და წარსული ტრადიციების გამოყენებით.

როგორც ცნობილია, ინფორმაციული წყაროების მომხმარებლების მიხედვით, ბუღალტრული აღრიცხვა გაიყო მმართველობით და საფინანსო აღრიცხვად. მმართველობითი აღრიცხვა შინა საქმიანობის კომერციული საიდუმლოების დაცვის საშუალებას ექვემდებარება, ხოლო ფინანსური აღრიცხვის მასალები აღრიცხვა-ანგარიშგების მონაცემების გამჟღავნება-გამოქვეყნებას, რაც თავის მხრივ, წარმოადგენს გარე აღრიცხვის წყაროებს, რათა გარემომხმარებლები უზრუნველყოფილი იყვნენ ფინანსური აღრიცხვა-ანგარიშგების მასალებით.

ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების ძირითადი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ შექმნილიყო პირველადი აღრიცხვის, ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების საერთაშორისო რეგლამენტირებული დოკუმენტები, ნორმატიული აქტები და საკანონმდებლო დოკუმენტები, რომლებიც მტკიცე ჩარჩოებში მოაქცევდა დოკუმენტების რეკვიზიტებს და სააღრიცხვო რეგისტრებს, უზრუნველყოფდა მათ უნიფიცირებას, რათა გააღვილებუ-

ლიყო მართვის ავტომატიზაციის განვითარება და დარგებში ეფექტიანობის მიღწევა.

2.2. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები

დღეისათვის სტანდარტული აღრიცხვის საერთაშორისო კომიტეტს გამოქვეყნებული აქვს 39 სტანდარტი, რომელთაგანაც საქართველოში მოქმედებაშია 34 სააღრიცხვო სტანდარტი. ესენია (იხ. ჩამონათვალი აქვე):

„ბასს“-1	ფინანსური ანგარიშგების წარდგენა (პრეზენტაცია)
„ბასს“-2	სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები
„ბასს“-3	გაუქმებულია
„ბასს“-4	ცვეთის ბუღალტრული აღრიცხვა
„ბასს“-5	„ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახული ინფორმაცია“
„ბასს“-6	გაუქმებულია
„ბასს“-7	ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგება
„ბასს“-8	საანგარიშო პერიოდის წმინდა მოგება ან ზარალი. არსებითი შეცდომები და ცვლილებები სააღრიცხვო პოლიტიკაში
„ბასს“-9	სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ საკონსტრუქტორო სამშ. გაწეული დანახარჯები
„ბასს“-10	გაუთვალისწინებელი მოვლენები და ბალანსის შედგენის შემდგომი მოვლენები
„ბასს“-11	სამშენებლო კონტრაქტები
„ბასს“-12	შემოსულებიდან გადასახადები
„ბასს“-13	საბრუნავი აქტივებისა და მოკლევადიანი ვალდებულებების ასახვა
„ბასს“-14	ანგარიშგების წარდგენა სეგმენტის მიხედვით
„ბასს“-15	ფასების ცვლილებით გამოწვეული შედეგების ინფორმაცია
„ბასს“-16	ძირითადი საშუალებები
„ბასს“-17	ოჯარის ბუღალტრული აღრიცხვა
„ბასს“-18	ამონაგები (ყველა სახის)
„ბასს“-19	დაქირავეულ მომუშავეთა გასამრჯელოები
„ბასს“-20	სა. გარანტიების ბუღალტრული აღრიცხვა. სახ. დახმარების ასახვა ფინანსური ანგარიშგების ახსნა-განმარტებით დანართებში

„ბასს“-21	უცხოური ვალუტის კურსის ცვლილებით გამოწვეული შედეგები
„ბასს“-22	საწარმოთა გაერთიანება
„ბასს“-23	სესხის სარგებლობასთან დაკავშირებული დანახარჯები
„ბასს“-24	დაკავშირებულ მხარეთა ახსნა-განმარტებები
„ბასს“-25	ინვესტიციების ბუღალტრული აღრიცხვა
„ბასს“-26	საპენსიო უზრუნველყოფის პროგრამირების ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება
„ბასს“-27	კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება და შეილობილ საწარმოებში დაბანდებული უნვესტიციების ბუღალტრული აღრიცხვა
„ბასს“-28	მეკავშირე საწარმოებში დაბანდებული ინვესტიციების ბუღალტრული აღრიცხვა
„ბასს“-29	ფინანსური ანგარიშგება ჰიპერინფლაციური ეკონომიკის პირობებში
„ბასს“-30	ბანკისა და სხვა საფინანსო დაწესებულებების ახსნა-განმარტებითი შენიშვნები
„ბასს“-31	ერთობლივ საწარმოებში მონაწილეობის ფინანსური ანგარიშგება
„ბასს“-32	ფინანსური ინსტრუმენტები: ახსნა-განმარტება და წარდგენა
„ბასს“-33	შემოსავალი აქციაზე
„ბასს“-34	შუალედური ფინანსური ანგარიშგება

ზემოთ მინიშნული დადგენილების საფუძველზე, საქართველოში 1999 წლის 12 აგვისტოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიის № 1 დადგენილებით მიღებული იქნა ახალი ანგარიშთა გეგმა, რომლითაც საყალღებულო გახდა საზოგადოებისათვის გამოყენებინათ პრაქტიკაში 2000 წლის იანვრიდან, ხოლო საწარმოებისა და არაკომერციული იურიდიული პირის გარდა 2001 წლის 1 იანვრიდან (რაც სრულად ვერ განხორციელდა).

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ფინანსთა სამინისტროს 1999 წლის 13 მაისს № 112 ბრძანებით დამტკიცებულ იქნა ინსტრუქცია „საბიუჯეტო ორგანიზაციებში ბუღალტრული აღრიცხვის შესახებ“, რომელიც რეგისტრაციაში გაატარა საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ (რეგისტრაციის № 0900112003584, 14. 05. 1999 წ.). ეს ღებულება საჭიროებს ხელახალ გადამუშავებას, რად-

განაც ეკონომიკის ცვლასთან ერთად ტრანსფორმაციას განიცდის საერთოდ აღრიცხვა, შესაბამისი ინფორმატიზაცია და მათთან ერთად საბიუჯეტო აღრიცხვაც.

2.3. ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმა

„ბასს“ ეხება აღრიცხვის არსებით საკითხებს, რომლებიც განმარტვენ ეკონომიკურ-ფინანსური და სააღრიცხვო საქმიანობის იურიდიულ-საწარმო-საკანონმდებლო აქტებს, ნორმატიულ დოკუმენტებს, ხოლო ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმა, რომელიც მომზადებულია საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიის მიერ, აგებულია საფინანსო აღრიცხვის მოთხოვნილებათა შესაბამისად. ახალი ანგარიშთა გეგმა შედგება 9 განაყოფისაგან. ამ ანგარიშებიდან სისტემაში შემავალი ანგარიშები, პირველი ზუთი გადაღის ბალანსში, ხოლო დანარჩენი 4 ანგარიში მიეკუთვნება წარმოებისა და საფინანსო შედეგების ამსახველ ანგარიშებს, რომლებიც იხურებიან და საბალანსო ნაშთებში აისახებიან მიღებული საფინანსო შედეგების მიხედვით (ე.ი. საღირებულებების მაჩვენებლების მიხედვით).

„ბასს“ ანგარიშთა გეგმის სტრუქტურა ძირითადი დანაყოფების მიხედვით შემდეგნაირია:

1. 1000 - მიმდინარე აქტივები
2. 2000 - გრძელვადიანი აქტივები
3. 3000 - მიმდინარე ვალდებულებები
4. 4000 - გრძელვადიანი ვალდებულებები
5. 5000 - კაპიტალი
6. 6000 - შემოსავალი ძირითადი (სამეწარმეო) საქმიანობიდან
7. 7000 - ძირითადი (სამეწარმეო) საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯები
8. 8000 - არაძირითადი (არასამეწარმეო) საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლები და ხარჯები
9. 9000 - გაუთვალისწინებელი შემოსავლები და ხარჯები

მიმდინარე აქტივებში გაერთიანებულია: 1100 - „ნაღდი ფული“; 1200 - „ფული საბანკო ანგარიშებზე“; 1300 - „მოკლევადიანი ინვესტიციები“; 1400 - „მოკლევადიანი მოთხოვნები“; 1500 - „მოკლე-

ვადიანი სათამაშუკო მოთხოვნები“; 1600 - „სასაქონლო მატერიალური მარაგები“; 1700 - „წინასწარ გაწეული ხარჯები“; 1800 - „დარიცხული მოთხოვნები“; 1900 - სხვა მიმდინარე მოთხოვნები“.

როგორც ვხედავთ, თითოეული ანგარიშის შიფრი ოთხნიშნანია, საიდანაც პირველი ორი ნიშნავს განაყოფს და ჯგუფს, მომდევნო ორი ციფრი კი აღნიშნავს დამხმარე ანგარიშების შიფრს. ანალიზური (დამხმარე) ანგარიშების დანაყოფებს შორის დაცილების მანძილი ათი ერთეულია. თავისუფალი ნომრები გამოიყენება საჭიროების მიხედვით ისე, რომ ძირითადი და დამხმარე განაყოფები არ დაირღვეს.

ბუღალტრული აღრიცხვის რეგულირებისა და რეგლამენტირების მიზნით მსოფლიო ეკონომიკური, ფინანსური და სხვა მიმართულებების სრულყოფილი ინფორმაციული წყაროების მიღებისა და მართვის გაუმჯობესებისათვის შემუშავებული იქნა „ბასს“-ის (ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები), რომელთა საფუძველზე მსოფლიო სისტემის თითოეულ ქვეყანაში შემუშავებულია ფინანსური აღრიცხვა-ანგარიშების სტანდარტები.

მსოფლიო ბუღალტრული აღრიცხვის სისტემაში არსებობს განსხვავებანი, რაც გამოწვეულია ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებით, მოქმედი კანონმდებლობით და ნორმატიული დოკუმენტებით. მიუხედავად ამისა, ისინი პასუხობენ ტრანსნაციონალური კორპორაციების, კომპანიების და ფინანსური საერთაშორისო ბაზრის მოთხოვნებს. ამრიგად, მსოფლიო სააღრიცხვო ერთიანი სისტემის შექმნა ხელს შეუწყობს ინფორმატიზაციის განვითარებას, მართვის გაუმჯობესებას და დარგებში ეკონომიკური ეფექტიანობის მაჩვენებლების ამოღებას.

2.4. ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმის სტრუქტურა

აქტივები
1000 მიმდინარე აქტივები

1100 ნაღდი ფული საღაროში

1110	ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში
1120	

1200 ფული საბანკო ანგარიშებზე	
1210	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში
1220	უცხოური ვალუტა რეზიდენტ ბანკში
1230	უცხოური ვალუტა არარეზიდენტ ბანკში
1290	ფული სხვა საბანკო ანგარიშებზე
1300 მოკლევადიანი ინვესტიციები	
1310	მოკლევადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში
1320	მოკლევადიანი ინვესტიციები სახელმწიფო ფასიან ქაღალდებში
1330	გრძელვადიანი ინვესტიციების მიმდინარე ნაწილი
1390	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები
1400 მოკლევადიანი მოთხოვნები	
1410	მოთხოვნები მიწოდებიდან და მომსახურებიდან
1415	საექვო მოთხოვნების კორექტირება
1420	მოთხოვნები მეკავშირე საწარმოს მიმართ
1430	მოთხოვნები საწარმოს პერსონალის მიმართ
1440	მოთხოვნები ზელმძღვანელებისა და სამეთვალყურეო ორგანოების წევრების მიმართ
1450	მოთხოვნები პარტნიორებზე გაცემული სესხიდან
1460	კაპიტალის შევსებაზე პარტნიორების გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი
1470	გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე მაწილი
1480	მიმწოდებლებზე გადახდილი ავანსები
1490	სხვა მოკლევადიანი მოთხოვნები
1500 მოკლევადიანი თამასუქი მოთხოვნები	
1510	მიღებული მოკლევადიანი თამასუქები
1520	მიღებული გრძელვადიანი თამასუქების მიმდინარე ნაწილი
1600 სასაქონლო-მატერიალური მარაგი	
1610	საქონელი
1620	ნედლეული და მასალები
1630	დაუმთავრებელი წარმოება
1640	მზა პროდუქცია
1690	სხვა სასაქონლო-მატერიალური მარაგი
1700 წინასწარ გაწეული ხარჯები	
1710	წინასწარ ანაზღაურებული მომსახურება
1720	წინასწარ გადახდილი საიჯარო ღირებულება
1790	სხვა წინასწარ გაწეული ხარჯები

1800 დარიცხული მოთხოვნები	
1810	მისაღები დივიდენდები
1820	მისაღები პროცენტები
1890	სხვა დარიცხული მოთხოვნები
1900 სხვა მიმდინარე აქტივები	
1910	სხვა მიმდინარე აქტივები
2000 გრძელვადიანი აქტივები	
2100 ძირითადი საშუალებები	
2110	მიწის ნაკვეთები
2120	ლაუშთაერებელი მშენებლობა
2130	შენობები
2140	ნაგებობები
2150	მანქანა-დანადგარები
2160	ოფისის აღჭურვილობა
2170	ავეჯი და სხვა ინვენტარი
2180	სატრანსპორტო საშუალებები
2190	იჯარით აღებული ქონების კეთილმოწყობა
2200 ძირითადი საშუალებების ცვეთა	
2230	შენობის ცვეთა
2240	ნაგებობის ცვეთა
2250	მანქანა-დანადგარების ცვეთა
2260	ოფისის აღჭურვილობის ცვეთა
2270	ავეჯისა და სხვა ინვენტარის ცვეთა
2280	სატრანსპორტო საშუალებების ცვეთა
2290	იჯარით აღებული ქონების კეთილმოწყობის ცვეთა
2300 გრძელვადიანი მოთხოვნები	
2310	მიღებული გრძელვადიანი თამასუქები
2320	ფინანსურ იჯარასთან დაკავშირებული მოთხოვნები
2330	მოთხოვნები საწესდებო კაპიტალის შვესებაზე
2340	გადაედებული საგადასახადო აქტივი
2390	სხვა გრძელვადიანი მოთხოვნები
2400 გრძელვადიანი ინვესტიციები	
2410	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში
2420	გრძელვადიანი ინვესტიციები სახელმწიფო ფასიან ქაღალდებში
2430	მონაწილეობა სხვა საზოგადოებაში
2490	სხვა გრძელვადიანი ინვესტიციები

2500 არამატერიალური აქტივები	
2510	ლიცენზიები
2520	კონცესიები
2530	პატენტები
2540	გუდვილი
2590	სხვა არამატერიალური აქტივები
2600 არამატერიალური აქტივების (კვეთა (ამორტიზაცია))	
2610	ლიცენზიების ამორტიზაცია
2620	კონცესიების ამორტიზაცია
2630	პატენტების ამორტიზაცია
2640	გუდვილის ამორტიზაცია
2690	სხვა არამატერიალური აქტივების ამორტიზაცია
ვალდებულებები	
3000 მიმდინარე ვალდებულებები	
3110	მოწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები
3120	მიღებული ავანსები
3130	გადასახდელი ხელფასები
3140	როიალტი
3150	საკომისიო გადასახდელები
3160	ვალდებულებები საწარმოს პერსონალის წინაშე
3170	ვალდებულებები მეკავშირე საწარმოების წინაშე
3190	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები
3200 მოკლევადიანი სესხები	
3210	მოკლევადიანი სესხები
3220	სესხები პარტნიორებისაგან
3230	გრძელვადიანი სესხების მიმდინარე ნაწილი
3300 საგადასახადო ვალდებულებები	
3310	გადასახდელი მოგების გადასახადი
3320	გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადი
3330	გადასახდელი დღგ
3340	გადახდილი დღგ
3350	გადასახადი აქციზი
3360	გადახდილი აქციზი
3370	სოციალური გადასახადი
3390	სხვა სოციალური ვალდებულებები

3400 დარიცხული ვალდებულებები	
3410	გადასახდელი პროცენტები
3420	გადასახდელი დივიდენდები
3440	ვალდებულებები საგარანტო მომსახურებაზე
3490	სხვა დარიცხული ვალდებულებები
400 გრძელვადიანი ვალდებულებები	
4110	გასანაღდებელი ობლიგაციები
4120	გასანაღდებელი თამასუქები
4130	ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე
4140	გრძელვადიანი სესხები
4190	სხვა გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულებები
4200 გადავადებული გადასახადები და სხვა გრძელვადიანი ვალდებულებები	
4210	გადავადებული მოგების გადასახადი
4220	სხვა გრძელვადიანი ვალდებულებები
4300 ანარიცხები	
4310	საპენსიო უზრუნველყოფის ანარიცხები
4320	სხვა ანარიცხები
4400 გადავადებული შემოსავალი	
4410	გადავადებული გშემოსავალი
5000 საკუთარი კაპიტალი საწესდებო კაპიტალი	
5110	ჩვეულებრივი აქციები
5120	პრივილეგირებული აქციები
5130	გამოსყიდული საკუთარი აქციები
5140	სემისიო კაპიტალი
5150	საწესდებო კაპიტალი შსპ-ში
5200 პარტნიორთა კაპიტალი (შეზღუდული ქონებრივი პასუხისმგებლობის არმქონე სა- ზოგადოებაში)	
5210	პარტნიორთა კაპიტალი
5300 მოგება/ზარალი	
5310	გაუნაწილებელი მოგება
5320	დაუფარავი ზარალი
5330	საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარალი
5400 რეზერვები და დაფინანსება	

5410	სარეზერვო კაპიტალი
5420	ძირითადი საშუალებების გადაფასების რეზერვები
5430	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვი
5490	სხვა რეზერვები და დაფინანსება
6000 საოპერაციო შემოსავლები	
6100 საოპერაციო შემოსავლები	
6110	შემოსავალი რეალიზაციიდან
6120	გაყიდული საქონლის დაბრუნება და ფასდათმობა
6190	სხვა საოპერაციო შემოსავლები
7000 საოპერაციო ხარჯები	
7100 რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება (პროდუქციის მწარმოებელი და მომსახურების სფეროს საწარმოებისათვის)	
7110	ძირითადი მასალების დანახარჯები/შეძენა
7120	პირდაპირი ხელფასი
7130	სოციალური დანარიცხები პირდაპირ ხელფასზე
7140	დამხმარე მასალების დანახარჯები/შეძენა
7150	პირდაპირი ხელფასი
7160	სოც. ანარიცხები არაპირდაპირ ხელფასზე
7170	ცვეთა და ამორტიზაცია
7180	რემონტის დანახარჯები
7185	სასაქონლო-მატერიალური მარაგების კორექტირება
7190	სხვა საოპერაციო ხარჯები
7200 რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (საეაჭრო საწარმოებისათვის)	
7210	გაყიდული/შეძენილი საქონელი
7220	შეძენილი საქონლის უკან დაბრუნება და ფასდათმობა
7290	სასაქონლო-მატერიალური მარაგების კორექტირება
7300 მიწოდების ხარჯები	
7310	რეკლამის ხარჯები
7320	შრომის ანაზღაურება და საკომისიო გასამრჯელო
7330	შრომის ანაზღაურებაზე დანარიცხები
7340	ტრანსპორტირებისა და შენახვის ხარჯები
7390	მიწოდების სხვა ხარჯები
7400 საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები	
7410	შრომის ანაზღაურება
7415	სოციალური ანარიცხები

7420	საიჯარო ქირა
7425	საოფისე ინვენტარი
7430	კომუნიკაციის ხარჯები
7435	დაზღვევა
7440	რემონტი
7445	კომპიუტერის ხარჯები
7450	საკონსულტაციო ხარჯები
7455	ცეკუთა და ამორტიზაცია
7460	საეჭვო მოთხოვნებთან დაკავშირებული ხარჯები
7465	სხვა საგადასახადო ხარჯები
7490	სხვა საერთო ხარჯები
8000 არასაოპერაციო შემოსავლები და ხარჯები	
8100 არასაოპერაციო შემოსავლები	
8110	საპროცენტო შემოსავლები
8120	დივიდენდები
8130	არასაოპერაციო მოგება
8190	სხვა არასაოპერაციო შემოსავალი
8200 არასაოპერაციო ხარჯები	
8210	საპროცენტო ხარჯები
8220	არასაოპერაციო ზარალი
8290	სხვა არასაოპერაციო ხარჯები
9000 განსაკუთრებული და სხვა შემოსავლები და ხარჯები	
9100 განსაკუთრებული შემოსავლები და ხარჯები	
9110	განსაკუთრებული შემოსავლები
9120	განსაკუთრებული ხარჯები
9200 სხვა ხარჯები	
9210	მოგების გადასახადი

გარდა ანგარიშთა გეგმის გაშლილი ფორმისა, მცირე საწარმოებში შეიძლება გამოყენებულ იქნას და რეკომენდირებულია ანგარიშთა გეგმის გამარტივებული ფორმა, რომელშიაც ანგარიშები დალაგებულია ბალანსის მუხლების მოთხოვნილებათა მიხედვით (ანგარიშების შემოკლებული ფორმა იხ. აქვე).

აქტიური ანგარიშები	ანგარი- შის №	პასიური ანგარიშები	ანგარი- შის №
I ჯგუფი ძირითადი საშუალებები კაპ. დაბანდლები (დაუმთავრე- ბელი)	2000	I ჯგუფი საწესდებო (სააქციო კაპიტალი)	5100
	2000	პარტნიორთა კაპიტალი	5200
მოგების გამოყენება	5310	ძირითადი საშუალებების ცვეთა მოგება და ზარალი	2200 5300
II ჯგუფი		რეზერვების ფონდი	5400
		II ჯგუფი	
მასალები	1620	კრედიტები და სხვა საშუალებათა მოზიდული წყაროები	3200
ძირითადი წარმოება	7000		
შპს პროდუქცია	1690		
III ჯგუფი		III ჯგუფი	
რეალიზაცია	6000	ანგარიშსწორება მიმწოდებლებთან და მოიჯარეებთან	3100
საღარი	1100	ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან	3300
ანგარიშსწორების ანგარიში	1200	ანგარიშსწორება სოცანარიცხ.	3370
დანარჩენი ანგარიშები ბანკში	1290	ანგარიშსწორებანი ზეღფასით	3130
მოკლევადიანი მოთხოვნები	1400	სხვა კალდებულებანი	3190

III თავი

ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის

3.1. ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის არსი, როლი და ამოცანები

ბუღალტრული აღრიცხვის განმარტებითი ლექსიკონი ძირითადი საშუალებების განმარტებას შემდეგი სახით იძლევა - „ძირითადი საშუალებები - ფულით გამოხატული ძირითადი კაპიტალი. ასეთი ფორმით აისახება ძირითადი საშუალებები ძირითადი კაპიტალსა და ბუღალტრულ ბალანსში“ (თბილისი - 2005, გვ. 433).

ძირითადი საშუალებებია ის ნივთები, ან კომპლექსი ნივთებისა (საგნებისა), რომლის დაზმარებითაც ადამიანი ზემოქმედებას ახდენს

შრომის საგნებზე. შრომის საშუალებათა ძნიშვნელობის შესახებ ეკონომისტთა აზრით, საზოგადოებრივი წარმოების საქმეში ეკონომიკურ ეპოქებს ერთმანეთისაგან განასხვავებს არა ის, თუ რა იწარმოება, არამედ ის, თუ როგორ და შრომის რა საშუალებებით იწარმოებიან ისინი. შრომის საშუალებები არა მარტო საზოგადოებრივი საბუშაო ძალის განვითარებისა, არამედ მაჩვენებელია იმ საზოგადოებრივი განვითარებისა, რომელშიც შრომა წარმოებს.

შრომის საშუალებები წარმოების პროცესში გვევლინებიან როგორც ძირითადი ფონდები (საშუალებები). ისინი მრავალჯერ მონაწილეობენ განმეორებულ (კვლავწარმოების) საწარმოო ციკლში. ამასთან, ინარჩუნებენ ნატურალურ ფორმას და ნაწილ-ნაწილ, ამორტიზაციის ნორმის შესაბამისად თავის ღირებულებას გადაიტანებენ ფუნქციონირების მთელი დროის მანძილზე გამოშვებულ პროდუქციაში. ამ გზით დაგროვილი საშუალებებით იქმნება შრომის საშუალებათა კვლავწარმოებისათვის საამორტიზაციო ფონდი¹.

შრომის საშუალებები ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ემსახურებიან წარმოების პროცესებს; მოხმარების გამო ცვდებიან (ფიზიკური ფორმის შეუცვლელად) და თავიანთ ღირებულებას თანდათანობით (ცვეთის კვალობაზე) გადასცემენ ახლად შექმნილ პროდუქტს, რათა შეიქმნას კაპიტალდაბანდებათა საკუთარი წარმაქმნის და ფინანსების წყარო.

შრომის საშუალებების როლი წარმოების პროცესებში დიდია. მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ უზრუნველყოს საბუშაო ძალის ფონდშეიარაღებისა და ფონდუზრუნველყოფის მაღალი დონის მიღწევა; ვინაიდან შრომის პროცესების შეიარაღების დონე მაღალი იქნება, შრომის პროცესი გაიოლდება და შესაბამისად, მივალწვეთ შრომის მწარმოებლურობის მკვეთრ ამაღლებას, შრომის ნაყოფიერების ზრდას.

შრომის საშუალებების აღრიცხვის ძირითადი ამოცანაა უზრუნველყვით სამეურნეო საქმიანობის ანალიზი და კონტროლი, მართვა ფაქტობრივი მასალათა წყაროებით, რის დახმარებითაც გავადიდებთ მათი გამოყენების ეფექტურობას, ფონდუკუგების მაჩვენებლების ამაღლებას დარგში ეფექტურობის მიღწევის მიზნით.

შრომის საშუალებების აღრიცხვის ამოცანაა:

¹ ე. ცირაბუა. ეკონომიკური ანალიზი. თბილისი. 2003, გვ. 141.

1. ძირითადი ფონდების მოცულობის, შემადგენლობისა და დინამიკის, მათი შეფასებისა და ტექნიკური მდგომარეობის ასახვა;
2. მათი სტრუქტურის დახასიათება და ასახვა;
3. ძირითად საშუალებათა ცვეთის და ამორტიზაციის ფონდის სწორი ასახვა;
4. სწორი, ობიექტური და ჭეშმარიტი ინფორმაციული წყაროების განსაზღვრა.

ლიტერატურულ წყაროებში და სახელმძღვანელო ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით ხშირად ეხვდებით ცვეთისა და ამორტიზაციის გაიგივებას, რაც სწორი არ არის. ცვეთის დარიცხვით ხდება შრომის საშუალებების სახმარი ღირებულების შემცირება, ხოლო ამორტიზაცია აღდგენის პროცესია და ამორტიზაციის ფონდის (ამჟამად რეზერვირების ფონდის) შექმნა და გამოყენება აღიძებს შრომის საშუალებების სახმარ ღირებულებას. ამრიგად, შემცირება და ზრდა ორი საპირისპირო პროცესია, რაც ერთი და იგივე არ არის.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ „ბასს“-ის აღრიცხვის სისტემით ამორტიზაციის ფონდი გაერთიანებულია რეზერვირების ფონდში, რაც ჩვენი შეხედულებით სწორი არ არის, რადგანაც ის წარმოადგენდა კაპიტალდაბანდებათა დაფინანსების საკუთარ წყაროს, რაც უცხოელ ინვესტორებს სულ არ აინტერესებთ.

3.2. ძირითადი საშუალებების მოძრაობის აღრიცხვა

ძირითადი საშუალებები ეწოდება შრომის ისეთ საშუალებებს რომლებიც წარმოების პროცესში მოიხმარებიან ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, მოხმარების გამო ცვდებიან (ნატურალური ფორმის შეუცვლელად) და განაცვეთ ღირებულებას გადაიტანენ ახლად შექმნილ პროდუქტში ცვეთის ღირებულების შესაბამისად, რათა წარმოიქმნას ამორტიზაციის ფონდი კაპიტალდაბანდებათა დანახარჯების დასაფინანსებლად, კვლავწარმოების პროცესების გასაფართოებლად და რემონტისათვის.

ძირითად საშუალებებს მიეკუთვნებიან: შენობები, ნაგებობები, მანქანები და მოწყობილობები, ტრანსპორტის საშუალებები, ინვენტარი და ხელსაწყოები და ა.შ. ძირითადი საშუალებებიდან გამოიყოფა ისეთი სახის შრომის საგნები, რომელთა გამოყენების ვადა ერთ

წელზე ნაკლებია და მათი ღირებულება პირობითად 150 ლარს არ აღემატება. მათ უწოდებენ საბრუნავ საშუალებებს.

ძირითადი საშუალებების აღრიცხვისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმით „ბასს“ გათვალისწინებულია 2000 ჯგუფის ანგარიშები „გრძელვადიანი აქტივები“. ძირითადი საშუალებების მოძრაობა დაკავშირებულია სამეურნეო ოპერაციების ხასიათზე - შემოსავალზე, გასავალზე, შინაგან გადაადგილებაზე და სხვა სახის მოძრაობაზე.

ძირითადი საშუალებების ინვენტარული აღრიცხვა წარმოებს მატერიალურად პასუხისმგებელი პირების მიხედვით ინვენტარული აღრიცხვის ბარათებში. თანახმად ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის დებულებისა („ბასს“) სტანდარტი № 16-ის მიხედვით აღრიცხული უნდა იქნეს თავდაპირველი ღირებულების მიხედვით, ხოლო თუ მოხდა მისი გადაფასება, რაც დაკავშირებულია ფულის ღირებულების (კურსის) ცვალებადობასთან ან მთავრობის მიერ მიღებულ კანონმდებლობასთან, მაშინ ხდება მისი ღირებულების დისკონტირება და გადაფასების შემდეგ შემოსავალში აიღება აღდგენითი ღირებულებით. ძირითად გაწეული კაპიტალური რემონტის ხარჯები, გარდა რეკონსტრუქციისა, არ აღიღებს ძირითადი საშუალებების თავდაპირველ ღირებულებას.

წიგნები, სახელმძღვანელოები და ბიბლიოთეკის ფონდი აღი-რიცხება მათი ნომინალური ფასების მიხედვით. წიგნების რეგისტრაციაზე აღდგენის ხარჯები წიგნის ღირებულებას არ აღიღებს და გაწეული ხარჯები ჩამოიწერება შესაბამისი დაფარვის წყაროების ხარჯზე. ასეთივე წესით აღირიცხება სასტუმროთა თეთრეული და სხვა.

მცირე საწარმოებში ძირითადი საშუალებებს ერიცხებათ ცვეთა აღდგენილი წესის შესაბამისად, რადგანაც ძირითადი საშუალებები მოხმარების გამო ცვლებიან და სჭირდებათ აღდგენა ცვეთის კვალობაზე. ძირითადი საშუალებების სხვა საწარმოზე გადაცემა ფორმდება ზედნადებით, რომელიც გამოიწერება საჭირო ოდენობის ეგზემპლარად, ხოლო უსასყიდლოდ გადაცემული ძირითადი საშუალებები აღრიცხვაში აისახება საბალანსო ღირებულებით.

უვარგისი ძირითადი საშუალებების ჩამოწერა ხდება საწარმოს, დაწესებულების ზელმძღვანელის მიერ შექმნილი კომისიის დასკვნით (აქტით), ან მესაკუთრის გადაწყვეტილებით, რომლის ვარგისიანო-

ბის მდგომარეობის შეფასებას აკეთებს კომისია. ისეთი ქონება, როგორიცაა სატრანსპორტო საშუალებები, მის ჩამოწერას სჭირდება ავტონისპექციის ნებართვა და მანქანის ტექნიკური დათვალიერების აქტი. ძირითადი საშუალებების დემონტაჟი არ დაიშვება ზემდგომი ორგანოების მიერ დამტკიცებამდე.

ძირითადი საშუალებების ცალკეული ობიექტების დაშლიდან მიღებული მასალები აიღება შემოსავალში, რომელიც აღიღებს (გაყიდვის შემდგომ) დაფინანსების წყაროებს.

ფირმის, სააქციო საზოგადოების, კომპანიის ძირითადი საშუალებები ნატურალურ-ნივთობრივი კლასიფიკაციის მიხედვით შეიძლება დაჯგუფდეს:

1. შენობები;
2. ნაგებობები;
3. გადამცემი მოწყობილობანი;
4. სატრანსპორტო საშუალებანი;
5. მანქანები და მოწყობილობანი;
6. ინსტრუმენტები;
7. საწარმოო ინვენტარი და ხელსაწყოები;
8. სამეურნეო ინვენტარი;
9. ბუშა და პროდუქტიული პირუტყვი;
10. მრავალწლიანი ნარგავები;
11. მიწის ნაყოფიერების გასაუმჯობესებლად კაპიტალური სამუშაოები;
12. ოფისები და დანარჩენი ძირითადი საშუალებები.

ძირითადი ანგარიში ეხსნება (სინთეზური აღრიცხვის მიზნით) 2000 ჯგუფის „გრძელვადიანი აქტივები“-ის ანგარიშს, ხოლო დამზადებული ანგარიშები ანალიზური აღრიცხვისათვის გაიხსნება ზემოთ მინიშნებული კლასიფიკაციის მიხედვით.

ძირითადი საშუალებების აღრიცხვა წარმოებდა 01 „ძირითადი საშუალებების ანგარიშზე“ „ბასს“-2000 ჯგუფის ანგარიშებზე, ხოლო არენდად აღებული ქონება აღრიცხება ბალანსგარეშე ანგარიშზე. ანგარიში აქტიურია და მის დებეტში აისახება ძირითადი საშუალებების შემოსვლა, ხოლო ამავე ანგარიშის კრედიტში მათი გასვლა - ანგარიშს სალდო ყოველთვის აქვს აქტიური.

საწარმოებში ძირითადი საშუალებები შეიძლება მივიღოთ მშენებლობის გზით (მშენებლობა შეიძლება ვაწარმოოთ საკუთარი ან

დაქირავებული ძალებით, ურთიერთსახელშეკრულებო პრინციპით), სყიდვით და უსასყიდლოდ გადაცემით. ინვენტარული ობიექტების შეძენა და ექსპლოატაციაში გადაცემა, აგრეთვე ყიდვა ფორმდება აქტით (ზედნადებით), შინასაწარმოო მიღება-გადაცემა კი ტიპური ფორმა ძს-1 -ით¹.

მცირე საწარმოებში მიღებულ ძირითადი საშუალებებს ეძლევა მომდევნო რიგითი ნომერი, რომელიც კეთდება ობიექტზე და აისახება აღრიცხვის დოკუმენტებში. არენდად მიღებული ძირითადი საშუალებები აღირიცხება არენდატორის ბალანსზე.

ძირითადი საშუალებების გასვლა ფიზიკური ცვეთის გამო ფორმდება ძს №3-ით, ხოლო ავტოსატრანსპორტო საშუალებები ჩამოიწერება ტიპური ფორმა ძს №4-ით. ობიექტის ლიკვიდაციასთან დაკავშირებული ხარჯები ჩამოიწერება შესაბამისი დაფარვის წყაროების ანგარიშებზე, ხოლო ლიკვიდაციის შედეგები (ფიცარი, აგური და სხვა ნარჩენები) აიღება შემოსავალში შესაძლო სარეალიზაციო ფასებით, რაც შეამცირებს ლიკვიდაციასთან დაკავშირებულ ხარჯებას. რაც შეეხება მომხდარი პროცესებით გამოწვეული ოპერაციების ბუღალტრულ დამუშავებას და რეესტრებში გატარებას იგი ექვემდებარება შემდეგი სახის მოქმედ კორესპონდენციას:

**ძირითადი საშუალებების ანგარიშების კორესპონდენციის
სქემა „ბასს“-ის განაყოფი II-ს მიხედვით²**

სამეურნეო ოპერაციები	დებიტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
1	2	3	4	5
შეძენილია ძირითადი საშუალებები ნაღდ ფულზე და გადარიცხვით	2100	01	1100	50
	2100	01	1200	51.50

¹ შენიშვნა: ფორმა №1 „ძირითადი საშუალებები“ პირველადი აღრიცხვის ტიპური ფორმაა (დოკუმენტი) და ასევე შემდეგ ნახსენები №3, №4 და ა.შ., რომელიც დღეისათვის კანონმდებლობით არ შეცვლილა და თუ შეიცვლება, ანალოგიური იქნება ალბათ. ამიტომ მიზანშეწონილია მათი ნიმუშად აქ გამოყენება.

² შენიშვნა: ძველ ანგარიშთა გვეგმის მიხედვით გატარება მიმდინარეობს იმ გარემოებების გათვალისწინებით, რომ ბუღალტრებმა გაითვალისწინოს ძველის ახალთან შესაბამისობა.

ძირითადი საშუალებების აშენებაზე გაწეული ხარჯების აღრიცხვა	2120	08/1	1620 3130 3370 3110	10 70 69 60
ძირითადი საშუალებების შემოსავალში აღება	2100	01	2120	08/1
მიღებულია ძირითადი საშუალებები დამფუძნებლებისაგან კაპიტალში	2100	01	5100 5200	85
დამფუძნებლებისაგან მიღებულია მიმდ- ნარე შესატანი კაპიტალში	2100	01	1460	75
მიღებულია ძირითადი საშუალებები უსასყიდლოდ	2100	01	5410	86
დამფუძნებლებისაგან მიღებულია დასადგმელი მოწყობილობა	2100	07	2330	75/1
მიღებულია მიწოდებლებისაგან დასადგ- მელი მოწყობილობა	2121	07	3110	60
დასადგმელი მოწყობილობა გადაცემულია დასამონტაჟებლად	2120	08/1	2121	07
შექმნილია ძირითადი საშუალებები გადა- რიცხვით	2120	08	2121	51
მიღებულია მიწოდებლებისაგან დასადგ- მელი მოწყობილობა	2121	07	3110	60
დასადგმელი მოწყობილობა გადაცემულია დასამონტაჟებლად	2120	08/1	2121	07
შექმნილია ძირითადი საშუალებები გადა- რიცხვით	2120	08	2110	51
დარიცხულია ცვეთა ძირითადი საშუ- ალებებზე	7200 7100 7400	20.23 25 26	2200	02/1
დარიცხულია ცვეთა იჯარით გაცემულ ძირითად საშუალებებზე	5330	80	2200	02/1
ძირითადი საშუალებების რეალიზაცია	8200 1400 2100 2200	47 62 02 02	2100 8200 8200 8200	01 47 47 47
გაყიდულია ძირითადი საშუალებები (გასაყიდი ფასით ასახულია რეალიზაცი- აში)	1490	76.62	8200	47
მიღებულია გაყიდული ძირითადი საშუ- ალებების ღირებულება	1100 1200	50 51.52	1400 1400	62 62
ჩამოწერილია გასული ძირითადი საშუ- ალებების საბალანსო ღირებულება	8230	47	2100	01
ჩამოწერილია გასული ძირითადი საშუ- ალებების ცვეთა	2200	02/1	8290	47

ძირითადი საშუალებების რეალიზაციიდან მიღებული ამონაგები	1110 1210	50 51	1490	76
ძირითადი საშუალებების ლიკვიდაცია	5330	80	2200	01
ძირითადი საშუალებების ლიკვიდაციის ხარჯები	2200	02	2100 8130	01
ლიკვიდაციით მიღებული ფასეულობის ღირებულება	1600	10	5300	80
ძირითადი საშუალებების გასვლასთან დაკავშირებული ხარჯების განაღდება	8290	47	1100 1200	50 51
ძირითადი საშუალებების რეალიზაციიდან მიღებული მოგება	8290	47	5330 8130	80
ძირითადი საშუალებების რეალიზაციიდან მიღებული ზარალი	5330 8220	80	8290	47
გაცემულია ძირითადი საშუალებების გრძელვადიანი იჯარა (სახელმწიფო ფასით)	2320	09	8290	47
გრძელვადიანი იჯარით გაცემული ძირითადი საშუალებების აღრიცხვა				
ჩამოწერილია ბალანსიდან გრძელვადიანი იჯარით გაცემული ძირითადი საშუალებების ცვეთა	2200	02/1	8290	47
ჩამოწერილია მისი საბალანსო ღირებულება	8290 4200	47 46	2100 8290	01 47
მიღებულია მოიჯარისაგან საიჯარო გადასახადი	1210	51	2320	09
მიღებული საიჯარო გადასახადი აისახება მოგება-ზარალის შედეგებში	8190	83	5330	80
დარიცხულია საიჯარო პროცენტი	2320	09	5330 8130	80
მიღებულია: საიჯარო პროცენტი	1110	50	2320	09
საიჯარო გადასახადი	1210	51		
გრძელვადიანი იჯარით აღებული ძირითადი საშუალებების აღრიცხვა				
ძირითადი საშუალებების ფინანსური იჯარა				
ძირითადი საშუალებების მიღება	2100	03	4130	97
საიჯარო ვალდებულების გადახდა	4130	97	1100 1200	50 51,52
ფინანსური იჯარის %-ის დარიცხვა	5330	80	4130	97
იჯარის %%-ის გადახდა	4130	97	1100 1200	50 51,52
იჯარით აღებული მიწების გაუმჯობესება	2100	01	1100 1200	50 51,52
იჯარით აღებულ ძირითად საშუალებებზე	7100	20,23 25	2200	02

ამორტიზაციის დარიცხვა	7200	26	2200	02
	7400	26	2200	02
ძირითადი საშუალებების გამოსყიდვა	2100	01	2190	03
იჯარის ქირის საპროცენტო გადასახადის მიღება	1100	50	1820	80
	1200	51,52		
ცვეთის გადატანა საკუთარი, ძირითადი:				
ა) საშუალებების ცვეთის ანგარიშზე	2200	02/02	2200	02/1
ბ) საიჯარო გადასახადი	2300	76	2100	01
გ) მომავალი პერიოდის ხარჯები, რომელიც ექვემდებარება ჩამოწერას	2340	31	1100	50
			1200	51,50
გადახდილი თანხების მიღება	1100	50	2310	62
	1200	51,52	2390	62,76
გრძელვადიანი გადაყვებული გადასახადების ჩამოწერა ხარჯებში	7425	26	2340	31
	7490	26	2340	31

3.3. ძირითადი საშუალებების ცვეთის აღრიცხვა

წარმოების ძირითადი საშუალებების მოხმარების გამო ცვლებიან და განაცვეთი ღირებულება ცვეთის შესაბამისად შეიტანება წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში. როგორც წესი, რამდენი ღირებულებითაც ცვლება ძირითადი საშუალებები, ამდენივეთი ზდება შესაბამისი ღირებულების ამორტიზაციის ფონდის შექმნა, ამიტომ ის ბუღალტრულ აღრიცხვაში წარმოდგენილი უნდა იყოს ამორტიზაციის ფონდში ანარიცხების სახით. ამასთან, ცვეთა იწვევს ძირითადი საშუალებების ღირებულებების შემცირებას, ხოლო ამორტიზაცია არის პროცესი, რაც იწვევს ძირითადი საშუალებების სახმარი ღირებულების აღდგენისათვის დაგროვებას. ამიტომ ტერმინები ცვეთა და ამორტიზაცია ერთმანეთში არ უნდა ავურიოთ და არც გავიგივოთ.

ცვეთათა თანხა უნდა დგინდებოდეს საამორტიზაციო ანარიცხების წლიური ნორმების შესაბამისად, რომელიც გაიანგარიშება ყოველკვარტალურად წლიური ნორმის ერთი მეოთხედი ღირებულების დარიცხვის კვალობაზე. მაგ., თუ წლიური ცვეთის ნორმა 10 %-ია, ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულებიდან და საბალანსო ღირებულება შეადგენს 10000 ლარს, მაშინ $10000 \times 10 : 100 = 1000$ ლარს. ეს თანხა გაიყოფა წლის კვარტლების რიცხვზე ($1000 : 4 = 250$ ლარს), მიღებული შედეგი (250 ლარი) და-

რიცხული უნდა იქნეს კვარტლის დამთავრებისთანავე და შეტანილ იქნეს წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში.

საბაზრო ეკონომიკაში არსებული ტრადიციული ამორტიზაციის დარიცხვის წესები და ნორმები, ალბათ მისაღებია როგორც ადგილობრივი მესაკუთრისათვის, ისე მეწარმისათვის და სახელმწიფოსათვის. ამიტომ ამორტიზაციის ნორმების დასაწესებლად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ადრე არსებული პრინციპი. ე.ი. ამორტიზაციის წლიური ნორმის (ნ) განსაზღვრისათვის აიღება ობიექტის (საშუალების) პირველადი ღირებულება, მისი ექსპლოატაციის წლების რაოდენობა, ხარჯები კაპ. რემონტზე (კ), ლიკვიდაციის ხარჯები (ხ) და ის სასარგებლო ნარჩენი ღირებულება (მ), რომელიც დარჩებოდა ლიკვიდაციის შემდეგ. ასეთ პირობებში ამორტიზაციის ნორმის გამოსათვლელი ფორმულა მიიღებს სახეს: $n = (k + x - m * 100) / r * l$

ძირითადი საშუალებების ცვეთა გაიანგარიშება დადგენილი წლიური ნორმების შესაბამისად ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულებიდან (მობილურ ტექნიკაზე მხედველობაში მიიღება აგრეთვე შესრულებული სამუშაოების მოცულობა). გაანგარიშება ხდება თანახმად დადგენილი საამორტიზაციო ანარიცხების ცვეთის წლიური ნორმების შესაბამისად, რაც დამტკიცებული იყო სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1990 წლის 22 ოქტომბრის № 1070 დადგენილებით, რომელშიაც ცვლილებები და დამატებები იქნა შეტანილი საქართველოს მინისტრთა კაბინეტისა და საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების მარეგულირებელი კომისიის მიერ 1991-2000 წლების განმავლობაში.

საწარმოებში შემოსულ და ექსპლუატაციაში გადაცემულ ძირითად საშუალებებს ცვეთის ანარიცხები უნდა ერიცხებოდეთ თვის პირველი რიცხვიდანვე, ხოლო გასულ ძირითად საშუალებებზე ცვეთის დარიცხვა ჩერდება თვის პირველი რიცხვიდანვე. სრულად ამორტიზებულ ძირითად საშუალებებზე ცვეთის დარიცხვა ჩერდება სრული აღდგენის ნაწილით, ხოლო კაპ. რემონტის ნაწილით დარიცხვა უნდა გრძელდებოდეს, რადგანაც მოქმედებაში მყოფ ძირითად საშუალებებს სჭირდებათ აღდგენა, ტექმოსახურება და შენახვა.

არენდად გაცემული ძირითადი საშუალებების ცვეთის დარიცხვა წარმოებს იმ მცირე საწარმოთა ხელმძღვანელობის მიერ, ვის ბალანსზედაც იმყოფება ქონება, რათა ცვეთის თანხა შეტანილი იქნეს მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში (არენდადმიმცე-

მისა და არენდატორს შორის ცვეთის ანარიცხების ანგარიშსწორების პირობები გათვალისწინებული უნდა იქნეს ზელშეკრულებაში თანახმად საამორტიზაციო ანარიცხების კანონისა და დებულებებისა).

მცირე საწარმოებს, თანახმად მოქმედი ამორტიზაციის ანარიცხების დებულებისა (1991 წ. 1 იანვარი, № 1072) უფლება ეძლევათ ცვეთის ანარიცხები დაარიცხონ დაჩქარებული ნორმების მიხედვით, ხოლო მისი გაზრდა შეიძლება საბალანსო ღირებულების არაუმეტეს ორჯერ გაზრდით.

დაჩქარებული წესით საამორტიზაციო ანარიცხების დარიცხვა არ წარმოებს შემდეგი სახის საშუალებებზე (ეს წესი საბაზრო ეკონომიკის პირობებისათვის არ გაუქმებულა და ძირითადად მისი მოქმედება დღესაც გამოიყენება):

1. მანქანებზე და მოწყობილობებზე, რომელთა მომსახურების ნორმატიული ვადა 3 წელზე ნაკლებია;

2. ავტოტრანსპორტზე, რომელსაც საამორტიზაციო ანარიცხები ერიცხებათ 1000 კმ გარბენზე;

3. მცირე საწარმოები ჩქარი მეთოდით საამორტიზაციო დარიცხვას აწარმოებენ მათი საბალანსო ღირებულების განახლებისა და მატერიალური დაინტერესების მიზნით 20 %-ის ფარგლებში თავდაპირველი ღირებულებიდან ისეთ საშუალებებზე, რომელთა ღირებულება აღემატება თავდაპირველ ღირებულებას 3 წლის ზევით.

ძირითადი საშუალებების ცვეთის აღრიცხვა ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებულია ანგარიში № 2200 „ძირითადი საშუალებების ცვეთა“. ამ ანგარიშის კრედიტში აღირიცხება დარიცხული ცვეთის თანხა, ხოლო დებეტში ჩამოიწერება გაცვეთილი ძირითადი საშუალებების ღირებულების აღდგენა.

მცირე საწარმოებს რეკომენდაცია ეძლევათ ძირითად საშუალებათა კაპ. რემონტზე გაწეული ხარჯები ჩამოწერონ თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსისა, რათა არ მოხდეს განსხვავებანი ფაქტობრივად დარიცხული ამორტიზაციის თანხასა და საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული თანხების სხვაობისა, რომელიც გაადიდებს ან შეამცირებს საწარმოს დასაბეგრ მოგებას. იმ თანხებით, რომლითაც იხეგრება მცირე საწარმოთა მოგება გაანალიზებულ უნდა იქნეს ფაქტობრივად დარიცხული სააღრიცხვო და საგადასახადო მოგება, ცვეთის თანხის რა ნაწილი აღიდებს ან ამცირებს მოგების თანხას. გაანალიზებისა და დაზუსტების შემდეგ ცვეთის თანხის დე-

ბეტლება № 7170 „ცვეთა და ამორტიზაცია“ ან ანგარიში (ყოფილი 80) „ბასს“ 5330 „საანგარიშო პერიოდის მოგება-ზარალი“.

აღნიშნულთან დაკავშირებით ძირითად საშუალებათა ცვეთისა და საამორტიზაციო ანარიცხების გატარებაზე (კორესპონდენციაზე) ბუღალტრული გატარებები იქნება:

სამეურნეო ოპერაციები	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
ძირითადი საშუალებების გადაცემა	1310	58	2000	01
ფასიანი ქაღალდების შენატანების ანგარიშში	1320			
ძირითადი საშუალებების ცვეთის თანხის ჩამოწერა	2200	02	2000	01
ძირითადი საშუალებების ღირებულების ჩამოწერა	2200	02	2000	01
ძირითადი საშუალებების მცირეფასიანში გადაყვანა	1600	12	2000	01
სტიქიური უბედურების შედეგად ძირითად საშუალებათა გასვლა	5330	80	2000	01
ძირითადი საშუალებების ჩამოწერა დამნაშავე პირებზე	400	76	2000	01
ძირითადი საშუალებების ცვეთის დარიცხვა	7170	20	2200	02
ძირითადი საშუალებების ვადადლე ჩამოწერა	5330	80	2200	02
ძირითადი საშუალებების არენდად გადაცემა	5330	80	2200	02
არასწარმოო დანიშნულების ძირითად საშუალებებზე ამორტიზაციის დარიცხვა	5330	80	2200	02
ძირითადი საშუალებების ცვეთის თანხის ჩამოწერა, რომელიც გადაცემულია სხვა საწარმოზე წ/მ შენატანის სახით	2200	02	58	1420

შენიშვნა: „ბასს“-ის აღრიცხვის სისტემაზე გადასვლამდე ცვეთა და ამორტიზაცია აღირიცხებოდა პირველი გატარება: დებეტი „წარმოების დანახარჯები“ და კრედიტი „ძირითად საშუალებათა ცვეთა“ - 02, მიხ. მეორე - დებეტი 85 „საწესდებო კაპიტალი“ კრედიტი - 86 „ამორტიზაციის ფონდი“. ამ გატარებით ამორტიზაციის ფონდი წარმოიქმნებოდა როგორც კადასტრულ და დანახარჯების დაფინანსების წყარო. ნარჩენი ღირებულება კი ჩამოიწერებოდა - დებეტი 80 და კრედიტი 01 ანგარიშში. ძირითად საშუალებათა ლიკვიდაციის ხარჯები ჩამოიწერებოდა ასევე მოგების ანგარიშის დებეტში. ეს წესი საბაზრო ეკონომიკის ნაკლებად ესადაგება, მაგრამ მმართველობით აღრიცხვაში მისი გამოყენება წარმოების სასარგებლო საქმე იყო და იქნება.

ფინანსური აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნის თანახმად ამორტიზაციის ფონდი დაგროვებისათვის აღარ დაი-

რიცხვა და არც აღირიცხება, ის თითქოს გააერთიანეს რეზერვების ფონდში, მაგრამ ფაქტობრივად წარმოების განახლება-გაფართოებისათვის აღიარებული დარიცხვა არ ხორციელდება, ამ დროს წერილი მეწარმის საქმიანობის ასაღორძინებლად ამორტიზაციის დაგროვებას ღიდი დახმარების გაწევა შეუძლია, ამდენად დაგროვებისათვის მიზანშეწონილი იქნება შინაურ (მენეჯერულ) აღრიცხვაში (შესაძლებლობის ფარგლებში) ამორტიზაციის დარიცხვა იწარმოოს ცალკე ანგარიშთა გეგმის თავისუფალი შიფრების გამოყენებით.

აღრე ამორტიზაციის დაგროვები ოპერაცია ტარდებოდა:

დებეტი 20 - ხარჯები

კრედიტი 02 - ძირითადი საშუალებების ცვეთა }

დებეტი 85 - საწესდებო ფონდი

კრედიტი 86 - ამორტიზაციის ფონდი } წარმოიქმნებოდა ამორტიზაციის ფონდი

IV თავი

სასაქონლო-მატერიალური მარაგების აღრიცხვა

4.1. სასაქონლო-მატერიალური მარაგების არსი, როლი და აღრიცხვის ამოცანები

ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების ტერმინოლოგიის თანახმად ბასს 2-ის მიხედვით (მისი განმარტებით პუნქტი 4) სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობა ისეთი აქტივებია, რომლებიც

- ა) გათვალისწინებულია გასაყიდად ჩვეულებრივი სამეურნეო საქმიანობის პროცესში;
- ბ) მონაწილეობენ წარმოების პროცესში და ისევ გათვალისწინებულია გასაყიდად;
- გ) წარმოდგენილია ნედლეულისა და მასალის სახით და განკუთვნილია საწარმოო მომსახურებისათვის ან მომსახურების გასაწევად.

ლექსიკონი განმარტავს - „მარაგი სასაქონლო მატერიალური ფასეულობების - მატერიალური რესურსები, რომლებიც აუცილებელია სამეურნეო სუბიექტის უწყვეტი ფუნქციონირებისათვის, მიეკუთვნება ნედლეული და მასალები, ნახევარფაბრიკატები, დაუმთავრებელი წარმოება, მზა პროდუქცია, ტარა-მასალები, საქონელი, ნარჩენები, სათადარიგო ნაწილები“¹.

ბასს 18-ის მიხედვით, სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობას მიეკუთვნება ისეთი მომსახურების დანახარჯები, რომლიდანაც საწარმოს შემოსავლები ჯერ არ მიუღია. პოლიტიკური ეკონომიის და ეკონომიკური ანალიზის თვალსაზრისით ასეთი მარაგები შრომის საგნებად გვევლინებიან, ზოლო სამეურნეო-საფინანსო აღრიცხვაში იგი შეიძლება შემდეგი გაგებით განიმარტოს: „საწარმო თავისი საქმიანობის პროცესში იყენებს მატერიალურ აქტივს, რომელიც გამოიყენების პროცესში იცვლის სახეს და შინაარსობრივად განსხვავებული ფორმით წარმოგვიდგება, იმის გამო, რომ იგი დროის მოკლე მონაკვეთში ინარჩუნებს თავის სახეს, ან ხანმოკლე პერიოდში არის საწარმოს საკუთრება, აღრიცხვის მიზნით კლასიფიცირებულია როგორც მიმდინარე აქტივი. სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობა აქტივის სახით აღრიცხება მანამ, სანამ ცნობილი არ გახდება მათთან დაკავშირებული შემოსავლების მიღება“².

შრომის საგანია ის, რაზედაც მომართულია ადამიანის შრომა. შრომის საგანი შეიძლება ბუნებაში უშუალოდ მოიპოვებოდეს ან განიცდიდეს შრომის ზემოქმედებას. წარმოებაში შრომის საგნები გვხვდებიან მატერიალური მარაგების სახით. უდიდესი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს წარმოებაში ნედლეულისა და მასალების ხარჯვას. მეცნიერული მიღწევებისა და პროგრესის ხარჯზე სრულყოფა ხდება შრომის საგნების გამოყენებაში. ამასთან დაკავშირებით, შრომის საგნების აღრიცხვის ამოცანაა, შრომის საგნების აღრიცხვის სრულყოფა მათი სტრუქტურისა და დანიშნულების სწორი გამოყენების მიზნით. აქედან გამომდინარე, შეიძლება გვექნოდეს: საქონელი, ნედლეული, ძირითადი მასალები, დამხმარე მასალები, მზა პროდუქცია, დაუმთავრებელი წარმოება და ა.შ.

¹ ბუღალტრული აღრიცხვის განმარტებითი ლექსიკონი (ავტორთა კოლექტივი). თბილისი. 2005. გვ. 242.

² რ. მაძაძია. ფინანსური აღრიცხვა და ანგარიშგება. თბილისი. 2002. გვ.61.

ამრიგად, შრომის საგნების გამოყენების აღრიცხვა გულისხმობს მატერიალური რესურსების სრულ ასახვას, სახეზე არსებული რესურსების დადგენისათვის, სრულყოფის, გაუმჯობესებული გამოყენებისა და გარდაქმნის მიზნით.

კონკრეტულად, შრომის საგნების აღრიცხვის ამოცანაა: მართვის აპარატს აცნობოს, ინფორმაციული წყარო მისცეს, რა მატერიალური რესურსები გააჩნიათ და როგორ არის უზრუნველყოფილი მატერიალური რესურსებით, მომარაგების რითმულობის განსაზღვრისათვის, რესურსების სწორი და ყაირათიანად გამოყენების მიზნით.

სასაქონლო-მატერიალური რესურსის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ის ისეთი სახის მატერიალური რესურსია, რომელიც წარმოების ერთ ციკლში იხარჯება, გარდაიქმნება შრომის ზემოქმედებით გამო-საშვებ პროდუქტად და მასში განითვლებული სახმარი ღირებულება ადამიანის მიერ მოიხმარება კვლავწარმოების პროცესებისათვის მასალად, პროდუქტულად პირადი მოხმარებისათვის და ა.შ.

წარმოების პროცესების უწყვეტობის მიზნით, მატერიალური რესურსებით უზრუნველყოფის დონის განსაზღვრა ერთ-ერთი მთავარი კრიტერიუმია კვლავწარმოების პროცესში და იმისათვის, რომ მატერიალური რესურსებით უზრუნველყოფის დონე განვსაზღვროთ, უნდა ვიცოდეთ მატერიალური რესურსების შეფარდება მათ მოთხოვნათა ნორმებთან, ხოლო მარაგით უზრუნველყოფისა - ამ მარაგის შეფარდება მათ დღიურ საშუალო ხარჯვასთან.

მატერიალური რესურსების რაციონალური გამოყენება, მათი სწორი აღრიცხვა არის პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების, მოგების გადიდების და რენტაბელობის ამაღლების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

4.2. საწარმოო მარაგების აღრიცხვა

ნედლეული, ძირითადი და დამხმარე მასალები, სათბობი, მაკონპლექტებელი ნახევარფაბრიკატები და ნაკეთობანი, სათადარიგო ნაწილები, მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები, აგრეთვე სხვა საგნები განეკუთვნებიან საწარმოო მარაგებს და შედიან საწარმოთა საბრუნავი საშუალებების შემადგენლობაში. მათთან ერთად ცალკე აღირიცხებოდა სასაქონლო მარაგებიც.

საწარმოო მარაგები გათვალისწინებული არიან წარმოების პროცესების უზრუნველყოფისათვის და მას მუდმივად საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრებამდე მომარაგებისა და რიტმული წარმოების განსაზოორციელებლად საწარმოს ნორმირებულ მარაგებს უწოდებდნენ (დღესაც ალბათ, მმართველობითი აღრიცხვა - ეს ტერმინი სრულად პასუხობს მის გაგებას). ისინი სრულად მოიხმარებიან წარმოების პროცესში და თავის ღირებულებას მთლიანად ჩააქსოვებენ წარმოებული პროდუქციის (შესრულებული სამუშაოებისა და მომსახურების) თვითღირებულებას.

ტიპურ ძველ ანგარიშთა გეგმით, მასალების აღრიცხვისათვის გათვალისწინებული იყო ანგარიშები: 05 - „მასალები“, 06 - „სათბობი“, 07 - „სამშენებლო მასალები და მოწყობილობა დადგმისათვის“, 08 - „სათადარიგო ნაწილები“, 09 - „მოზარდი და სასუქად დაყენებული პირუტყვი“, 10 - „თესლი და სარგავი მასალა“, 12 - „მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები“, 15 - „მატერიალურ ფასეულობათა შეძენა და დამზადება“ და 16 - „სატრანსპორტო დამზადების ხარჯები“.

„ბასს“-ის სისტემაზე გადასვლის პირობებში გათვალისწინებულია ანგარიში №1600 - „სასაქონლო-მატერიალური მარაგები“, რომელიც შეიცავს დამხმარე შემდეგი სახის ანგარიშებს: 1610 - „საქონელი“, 1620 - „ნედლეული და მასალები“, 1630 - „დაუმთავრებელი წარმოება“, 1640 - „მზა პროდუქცია“, 1690 - სხვა სასაქონლო-მატერიალური მარაგი“.

როგორც ანგარიშების აგების სტრუქტურიდან ეხედავთ „ბასს“-ის სისტემა წარმოებისა და მიმოქცევის პროცესებზე მორგების მიხედვით ძველ სისტემასთან შედარებით გაუარესებულია, რადგანაც ახალი სისტემა, თუ მთლიანად აკმაყოფილებს ფინანსური აღრიცხვის მოთხოვნებს, ამასთან ზუსტად და სრულად ვერ ასახავს აღრიცხვის ეკონომიკურ პროცესებს. სახელდობრ მმართველობით აღრიცხვაში, მაგალითად, დაუმთავრებელი წარმოება „ეკონომიკური პროცესების მიხედვით დაუმთავრებელია და ის არ უნდა იყოს აღრიცხული სასაქონლო მარაგში. მცირეფასიანი საგნები აღრიცხვის სისტემიდან ამოღებულია და ვფიქრობთ, რომ საბაზრო ეკონომიკის გარდამავალ ეტაპზე, ჯერ კიდევ უნდა აღრიცხულიყო, როგორც მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები. ძველი სისტემა, ჯერ კიდევ ერთმეორისაგან კარგად შიფრავდა წარმოების და მიმოქცევის პროცესებს, ე.ი. აღ-

სანიშნავია ის, რომ თავად „ბასს“ კარგად შიფრავს ამ ანგარიშების დანიშნულებით გამოყენების 7000 - „საოპერაციო ხარჯების“ ანგარიშებში, სახელდობრ, ანალიზური დაყოფა იქ კარგადაა მოცემული 7100, 7200, 7300 და 7400 ანგარიშებად, თუმცა აქაც ძველი და-შიფრვა უკეთესი იყო, ე.ი. „ყველაფერი მოდალ იქცა, რაც საზღვარგარეთულია, ყველაფერი უკეთესია“, ასეა საქმე თვით მეცნიერების შეფასებაში.

მცირე საწარმოების სისტემით მიზანშეწონილი იყო აღრიცხვა გვეწარმოებინა ანგარიშ №05 - „მასალები“, ხოლო ხარჯების აღრიცხვა, რაც დაკავშირებულია მის დამზადებასთან უშუალოდ ძირითადი წარმოების ანგარიშებზე 20 - „ძირითადი წარ-მოება“. მასალების შემოსავალზე აღრიცხვა ხდება 05 - „მასალები“-ის ანგარიშზე, ხოლო ხარჯების აღრიცხვა, რაც დაკავშირებულია მის დამზადებასთან და შეძენასთან უშუალოდ ამ ანგარიშის კრედიტში. 05 ანგარიშზე აღირიცხება მასალები მცირე საწარმოებში ფაქტობრივი თვითღირებულებით. „ბასით“ ყველა მატერიალური ფასეულობა აღრიცხულია 1600 ანგარიშზე, რაც აღრიცხვის გამარტივებაა და ფინანსური აღრიცხვის მოთხოვნასაც აკმაყოფილებს, მაგრამ მმართველობითი ხელმძღვანელობისათვის (მენეჯმენტისათვის) ასევე აუცილებელია მისი შემადგენელი ნაწილების (მარაგების სახეების) მიხედვით ანალიზური გამოფრვა.

მცირე საწარმოებში მატერიალური საწარმოო მარაგების ფაქტობრივი თვითღირებულება განისაზღვრებოდა შეძენის ღირებულებას პლიუს ზედნაღები ხარჯები (ტრანსპორტი, დატვირთვა-გადმოტვირთვა, დადება, დაცლა, შენახვა და სხვ.). ხარჯები ტრანსპორტირებაზე და მათ შენახვაზე ეკუთვნის მცირე საწარმოთა ხარჯებს (რაც ტარდება უშუალოდ წარმოების ხარჯების ანგარიშებზე).

მიღებული მასალები, რაც მიღებულია მიმწოდებლებისაგან, ფორმდება შემოსავლის ფაქტურით ზედნაღების საფუძველზე (ფორმა M-4 ფორმა იხ. შემდგომ)¹.

¹ შენიშვნა: დამტკიცებული იყო პირველადი აღრიცხვის ტიპური ფორმების ალბომით, დღეს მმართველობით აღრიცხვაში მათ სარგებლობენ, შემდეგ ალბათ ანალოგიურით შეიცვლება (საჭირო ცვლილებებით). ამდენად მისი ილუსტრირება პრინციპის მოთხოვნილებებს აკმაყოფილებს.

შემოსავლის ფაქტურა ფორმდება მატერიალურად პასუხისმგებელი პირის მიერ, მასალების მიღების მომენტისათვის.

საწარმოო მარაგების ანგარიშების კორესპონდენცია

ოპერაციის შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
მასალების შემოსავალი:				
მიღებულია მასალები მიმწოდებლისაგან	1620	05	3110	60
საკუთარი წარმოების მასალების მიღება	1620	05	7100	20
ანგარიშვალდებული პირის მიერ შეძენილი	1620	05	1430	71
			3160	
გადაცემული (ან განადგურებული) მასალებით შემდგომი გადახდით ანგარიშის დასრულებით	1620	05	3110	76
			1430	
			1440	
შემოსული მასალები ძირითად საშუალებათა ლიკვიდაციიდან	1620	05	5330	80
მონაწილეთა შენატანები საწესდებო ფონდში	1620	05	5115	85
წილობრივი მონაწილეობის შენატანით			5210	
ინვენტარიზაციით გამოვლენილი მეტობა	1620	05	5330	80
სხვა საწარმოს უსასყიდლოდ გადაცემა	1620	05	5310	88
მასალების ხარჯვა:				
მასალები გადაეცა წარმოებას	7100	20	1620	05
დაუდევრობით გამოწვეული დანაკლისები	3110	76	1690	05
	1430			
	1440			
გამოვლენილი დანაკლისები, რაც მოესაჯა გადახდას სასამართლო გადაწყვეტილებით	5330	80	1690	05
დახარჯულა კაპიტალურ მშენებლობაზე	6190	33	1620	05
მასალები გახარჯული ძირითად საშუალო რემონტზე	7200	20	1620	05
ლიკვიდაციასთან დაკავშირებული ხარჯები	5330	80	1620	05
სტიქიური უბედურებით გამოწვეული ზარალი	6190	80	1690	05
რეალიზებული ან თავის მუშაკებზე გაყიდული	6190	46	1690	05
უსასყიდლოდ სხვა საწარმოზე გადაცემული	5310	88	1620	05

თუ მიღებული მასალები არ შეესაბამება ზედნადებით გათვალისწინებულ რაოდენობას, ხარისხს, ღირებულებას და სხვ., მასალის მიმღები ადგენს სპეციალურად ღირეუქიის ბრძანებით შექმნილი კომისიის მიერ „კომერციულ აქტს“ (ფორმა № 7). ფასეულობის მიღება ხდება ფორმა № 15-ით „მოწყობილობის“ და „მასალების მიღების აქტით“, M-16 „მოწყობილობის მიღ ბა-გადაცემის აქტი“ და M-17 „მოწყობილობათა დეფექტების გამოვლინების აქტი“, რომელიც დგება დეფექტების გამოვლინების შემთხვევაში.

მასალების გადაადგილება ერთი მატერიალურად პასუხისმგებელი პირისაგან მეორეზე ან სხვა გადაადგილებანი ფორმდება ზედნადებით ფორმა № 11 „ზედნადები მასალების შინაგადაადგილებაზე“.

მცირე საწარმოებში წარმოებისა და გადაამუშავების მიზნით გაცემული მასალები შეიძლება გაფორმდეს „სალიმიტო მოთხოვნის ბარათით“, რომელიც წარმოდგენილია M-18-ით და M-9-ით.

მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნების ჩამოწერა ფორმდება თანახმად შესაბამისი დოკუმენტების ფორმა „მს-2“, „მს-6“, „მს-8“. ახალი „ბასს“-ის აღრიცხვის სისტემის პირობებში ჩამოიწერება უშუალოდ ხარჯების ანგარიშებში, რომელიც თუ მმართველობით აღრიცხვაში წინასწარ არ არის მისი ჩაწერის მართებულობა განსჯილი, ჩვენის აზრით, ხელს უწყობს დამალვას, გაფლანგვას, მითვისებას და კორუფციას. აქედან გამომდინარე, საბაზრო ეკონომიკის გარდამავალ ეტაპზე აღრიცხვის ასეთი პროცესები ჯერჯერობით ნაადრევია. ე.ი. წარმოებაზე გაცემული მცირეფასიანი საგნები ჩამოიწერება ბუღალტრული გატარებით - დებეტი 7100 „რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება“ პროდუქციის მწარმოებელ საწარმოებში, 7200 „რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება“ (სავაჭრო საწარმოებში), 7300 „მიწოდების ხარჯები“ და № 7400 ანგარიშზე „საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები“.

საწარმოო მარაგების ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა კორესპონდენცია მცირე საწარმოებისათვის შემდეგნაირია: (იხ. 49 გვერდზე)

პირველადი აღრიცხვის ფორმის გამოყენების წესები

საქართველო
ფორმის გამოყენების წესები

ორგანიზაცია, საწარმო

გაგანი
საწარმოს ხელმძღვანელი

(ხელმოწერა, პ.პ.)

200 წ

საბუღალტრო №	შესყიდვის თარიღი

პირველი
განცხადების მომდებარე

აქტის შედგენის იდენტიფიკაციის მისამართი და საბუღალტრო № _____ საბუღალტრო № _____ საბუღალტრო № _____

მომხმარებელი და მომსახურებელი ორგანიზაციის მიმართ მიმდინარე ანგარიშის № _____ 20 წ.

მომხმარებელი ორგანიზაციის (საბუღალტრო) № _____ საბუღალტროდან (პირდაპირ) № _____

თანამშრომელი სატრანსპორტო დოკუმენტი № _____ 200 წ. რიგითი № _____

გაგანი № _____

მომხმარებელი (დასახელება და მისამართი) _____

მომხმარებელი (დასახელება და მისამართი) _____

მომხმარებელი (დასახელება და მისამართი) _____

საწარმოდან გამოგზავნის თარიღი _____

საბუღალტრო № _____ 200 წ. პირდაპირი გამოგზავნის

ტელეფონური მისამართი და თარიღი ან ტელეფონური მისამართის თარიღი _____

ორგანიზაციის დასახელება

კატეგორია
საწარმოს ხელშეწყობა
(ხელმოწერა, გ.ს.პ.)
"....." 200 წ.

აქტი
განცხადების მიღებაზე

საბუღალტრო №	შეღებვის თარიღი

აქტის შედგენის ადგილი _____ საათი _____ წუთი დამთავრების მიღება _____ საათი _____ წუთი
მიღების დასაწყისი _____ საათი _____ წუთი დამთავრების მიღება _____ საათი _____ წუთი
მიღებული და დათვარიღებული ტერიტორია, მოსული ანგარიში № _____ 200 წ.

მიწების ხარისხზე (სერტიფიკატი) № _____ სადგურადან (პირტილიდან) _____
თანამდებობის სატრანსპორტო დოკუმენტი _____ "....." 200 წ. რიზიდან № _____
გამომგზავნი _____

მშენებელი _____ (დასახელება და მისამართი)

მომღებელი _____ (დასახელება და მისამართი)

საწარმოდ გამომგზავნის თარიღი _____ (დასახელება და მისამართი)

ხელშეკრულების № _____ "....." 200 წ. პრიდუქტის გამომგზავნაზე

ტელეფონირების № _____ და თარიღი ან ტელეფონის გამომგზავნის თარიღი _____

ცხრილი II-ის გაგრძელება
მცირე კომპანია ფორმა №7

პროდუქციის მიღების პირობები მიმღების საწარმოში _____

ტარისა და შეფუთვის მდგომარეობა პროდუქციის დათვალიერებისას _____

შოტლანდიის ტყეების რაოდენობა განსაზღვრულია _____

სხვა შენიშვნებით _____
აწარმოთ აღვადგინოთ განვადგინოთ. გასულიყო და ა. შ.

კომისიის დასკვნა _____

დანართი თანდართული დოკუმენტების ჩამონათვალი _____

მატერიალური ფასეულობის მიღების წესები რაოდენობის, ხარისხის და კომპლექტურობის. კომისიის ყველა წევრი გაეცნო და გაფრთხილებულნი არიან იმასთან დაკავშირებით, რომ პასუხისმგებლობას გრძნობენ აქტზე ხელის მოწერის მოქმედებაზე

თანამდებობა	ხელმოწერა	გვ.ს.მ.	დოკუმენტების გამცემი ორგანიზაციის დასახელება, თარიღი და №
-------------	-----------	---------	---

თანამდებობა	ხელმოწერა	გვ.ს.მ.	დოკუმენტების გამცემი ორგანიზაციის დასახელება, თარიღი და №
-------------	-----------	---------	---

თანამდებობა	ხელმოწერა	გვ.ს.მ.	დოკუმენტების გამცემი ორგანიზაციის დასახელება, თარიღი და №
-------------	-----------	---------	---

მატერიალური ფასეულობა აღებულია შემოსავალში „—“ 200 წ.

კომერციული აქტი № „—“ 200 წ.

საწყობის გამგე

ԲՈՒԿԼԵՏԻ ԳՆԱԿՈՒՄ

დასაწყისი თანდასრულები უთვალისწინებელი ჩამონათვალი

მატერიალური უპასულობის მიღების წესები რაოდენობის, ხარისხის და კომპლექტურობის კომისიის ყველა წევრი გაეცნო და გაუფრთხილებელი არიან იმასთან დაკავშირებით, რომ პასუხისმგებლობას გრძნობენ აქტზე ხელის მოწერის მომენტდამდე.

ՄԱՆԱՊԵՐՋՈՒԹՅԱՆ

ხელმოწერა

പ്ര.പി.

ქალქიშენების ეკლესია
 რეკონსტრუქციის დასასრულზე
 თბილისი, და №

ՅԱՆԱՅԵՂՔԻՆԸ

ბუნებისმეტყველება

29.6.1.

1. საქართველოს გარე
რეზინის და სა
სა სა სა

ՄԱԿԱՒԵՐՃԱՄԻՆ

საქართველო

22.142.

ՀԱՅԿԻՆԻՍԻԱՆԻ ՆՈՒՆԻ
ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ՍԵՐԻԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆ

მეცნიერების განვითარება იმდენად სწრაფად მიმდინარეობს, _____ 200 წ.

200

செய்தியைத் தவிர்த்தல்

წარმოების დანახარჯების აღრიცხვა

5.1. წარმოების დანახარჯების აღრიცხვის არსი, როლი და ძირითადი პრინციპები

წარმოების დანახარჯების გაგება გულისხმობს პროდუქტის წარმოება-რეალიზაციისათვის გაწეულ დანახარჯებს წარმოების დანახარჯები საჭიროებს, როგორც ფულად ერთეულში, ისე ნატურალურ მაჩვენებლებში აღრიცხვას. პროდუქტის(საქონლის) წარმოების დანახარჯები მოიცავს ნედლეულის, ძირითადი და დამხმარე მასალების, ნაყიდი ნახევარფაბრიკატების ღირებულებას, ამორტიზაციის დანახარჯებს, ხელფასისა და სოციალური ანარიცხების გადასახადს, დაზღვევის ხარჯებს, სხვა საერთო და ადმინისტრაციულ ხარჯებს. დანახარჯებს ხშირად უწოდებენ ხარჯებსაც. „ბასს-2“-ის მიხედვით სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების კონვერსიის (გადაქცევის) დანახარჯები მოიცავს ისეთ დანახარჯებს, რომლებიც პროდუქციის ერთეულების წარმოებასთან უშუალოდ არის დაკავშირებული და ტერმინი დანახარჯები გამოიყენება თვითღირებულების განსაზღვრისათვის, ასევე საოპერაციო ხარჯების განზოგადებისა და გაყიდული საქონლის თვითღირებულების მიხედვით მოგების გამოსაანგარიშებლად.

წარმოების დანახარჯების აღრიცხვა წარმოადგენს ბუღალტრული აღრიცხვის ერთ-ერთ რთული შესწავლის ობიექტს, რომელიც თავის თავში აერთიანებს წარმოების დანახარჯების აღრიცხვისა და პროდუქციის თვითღირებულების კალკულირების მრავალი გამოთვლის მეთოდებს.

წარმოების დანახარჯების აღრიცხვა აერთიანებს დანახარჯების სახეებს მუხლებისა და ხარჯთა ელემენტის მიხედვით, რომელთაც ცალკეულად ეხსენებათ ანგარიშები, იმიტომ რომ, მოვაზდინოთ ცალკეული სახეების მიხედვით თვითღირებულების გამოთვლა, რამაც გამოიყენებული უნდა იქნეს რაოდენობრივი მაჩვენებლები პროდუქციის გამოსავლიანობის გამოთვლა-გაანგარიშების მიზნით.

საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისად ფინანსური აღრიცხვა მუხლებისა და ელემენტების მიხედვით დანახარჯებს აერთიანებს გაყიდული საქონლის საოპერაციო ხარჯებში შემდეგი დასახელებით: ხელფასი,

გამომუშავებაზე ბეგარა, საარენდო გადასახადი, იჯარა, სადაზღვევო გადასახადები, რემონტი და მომსახურება, სამეურნეო-სატელეფონო ხარჯები, სამიველინებო და სასტუმრო, იურიდიული მომსახურება, რეკლამა, ამორტიზაცია და სხვა.

წარმოების დანახარჯები აღირიცხება თვითღირებულების მუხლებისა და ხარჯთა ელემენტების მიხედვით. ხარჯები პროდუქციის თვითღირებულებაში შეტანის მიხედვით იყოფა პირდაპირ და ირიბ დანახარჯებად. პირდაპირი ხარჯები ისეთი სახის დანახარჯებია, რომელიც პირდაპირი გზით შეიტანება წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში, ხოლო ირიბი დანახარჯები საჭიროებს პროპორციული განახლების გზით ხარჯებში შეტანას.

დანახარჯების მუხლები მათი შემადგენლობის მიხედვით შეიძლება გვეყონდეს მარტივი და რთული. მარტივია ისეთი დანახარჯები, რომელიც მოიცავს მხოლოდ ერთ სახეს. მაგ., მასალების, სათადარიგო ნაწილების, სარემონტო ნაწილების დანახარჯს. რთულია მუხლი, როდესაც კომპლექსურად შეიცავს რამდენიმე მუხლს. მაგ., ობიექტის რემონტზე წარმოებული ხარჯები, სატრანსპორტო პარკის ხარჯები და სხვა ასეთი კომპლექსურია და ის ძირითადად პროდუქციაში შეიტანება როგორც კომპლექსური მუხლი.

წარმოების დანახარჯები ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით იყოფა ძირითად და ზედნაღებ ხარჯებად. ძირითადი დანახარჯი ეწოდება ისეთი სახის დანახარჯებს, რომელიც აუცილებლად საჭიროა მზა პროდუქციის წარმოებისა და დამზადებისათვის და მისი ხვედრითი წონა დანახარჯების შემადგენლობაშიც დიდია, ხოლო ზედნაღები ხარჯები ერთვის ძირითადი წარმოების დანახარჯს.

გამოშვებული პროდუქციის მოცულობასთან დამოკიდებულების ნიშნის მიხედვით ხარჯები იყოფა მუდმივ პირობით და ცვალებად ხარჯებად. ცვალებადი ხარჯები ეწოდება შრომის ისეთ დანახარჯებს, რომელიც იცვლება გამოშვებული პროდუქციის მოცულობასთან დამოკიდებულების ნიშნის მიხედვით და რამდენად მეტ პროდუქციას გამოუშვებთ, იმდენადაც იზრდება ცვალებადი ხარჯები. მუდმივი პირობითი ხარჯები ისეთი ხარჯებია, რომელთა ნაკლებად მერყეობს გამოშვებული პროდუქციის მასასთან დამოკიდებულებაში, ასეთია ადმინისტრაციულ-სამმართველო და მმართველობასთან დაკავშირებული სამეურნეო ხარჯები.

საერთო კლასიფიკაციის მიხედვით ხარჯები შეიძლება დავყოთ ნორმირებულ და არანორმირებულ დანახარჯებად. ნორმირებულია ისეთი სახის დანახარჯები, რომლებიც მუხლობრივად ექვემდებარებიან დაწესებულ ნორმატივებს. მაგ., ძირითადი მასალების, ნედლეულის და სხვა სახის ხარჯები.

ასევეა (საერთო კლასიფიკაციის მიხედვით) ხარჯების დაყოფა გეგმურ და არაგეგმურ დანახარჯებად. საწარმოები გეგმურ დანახარჯებს უნდა ეწეოდნენ ბიზნეს-გეგმის საფუძველზე. არაგეგმური დანახარჯები შეიძლება მოხდეს საქმიანობის აუცილებლობასთან დაკავშირებით. ხარჯები პროდუქციის თვითღირებულების გამოთვლასთან დაკავშირებით იყოფა საწარმო და არასაწარმო ხარჯებად. საწარმო ხარჯები დაკავშირებულია წარმოების პროცესთან, ხოლო არასაწარმო ხარჯები - წარმოების გარეშე პროცესებთან, მაგრამ ისინი შეიტანებიან პროდუქციის თვითღირებულებაში.

წარმოების დანახარჯების აღრიცხვისა და პროდუქციის თვითღირებულების კალკულაციის წესები განხილულია და დამტკიცებულია „ბასს“-ის სტანდარტებით, რომელიც წარმოადგენს სახელმძღვანელო ლოკუმენტს წარმოების დანახარჯების ფაქტობრივი მდგომარეობის აღრიცხვისა და პროდუქციის გამოსავლიანობის ასახვისათვის. რაც შეეხება წარმოების დანახარჯების აღრიცხვას ეკონომიკური ელემენტების მიხედვით, ის გამოიყენება დანახარჯების ხარჯთანუსხების და მატერიალური ბალანსების შედგენისათვის, ხელფასის ფონდის განსაზღვრისათვის, ნაციონალური შემოსავლის გაანგარიშებისათვის, რაც გვაძლევს შესაძლებლობას შევექმნათ არღიცხვისა და დაგეგმვის ერთიანი სისტემა. რეკომენდირებულია საქართველოში დანახარჯები დაიგეგმოს და აღირიცხოს შემდეგი მუხლების მიხედვით: 1. ნედლეული და მასალები; 2. სათბობი და ენერგია; 3. საწარმოო მუშაკების შრომის ხელფასი; 4. ანარიცხები სოცდაზღვევის ფონდში; 5. ხარჯები მოწყობილობათა შენახვასა და ექსპლუატაციაზე; 6. ხარჯები დამხმარე (მომსახურე) წარმოებათა შენახვაზე; 7. საამქრო ხარჯები; 8. საერთო-საქარხნო ხარჯები; 9. სხვა დანარჩენი ხარჯები; 10. არამწარმოებლური ხარჯები.

ამავე დროს, აღრიცხვაში გათვალისწინებული უნდა გვქონდეს წარმოების სახეები, როგორიცაა: 1. ძირითადი წარმოება; 2. დამატებითი წარმოება; 3. დამხმარე წარმოება; 4. მომსახურე წარმოება და ა.შ., რომელთა მიხედვით საჭიროა ცალკეული ანგარიშების გახსნა.

5.2. წარმოების ძირითადი დანახარჯების აღრიცხვა

ბუღალტრული აღრიცხვის ტიპური ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებული იყო ანგარიში № 20 „ძირითადი წარმოება“, № 23 „დამხმარე წარმოება“, № 24 „დანახარჯები მანქანებისა და მოწყობილობათა ექსპლუატაციისა და შენახვისათვის“, № 25 „საერთო საწარმოო ხარჯები“, № 26 „საერთო სამეურნეო ხარჯები“ და № 44 „მიმოქცევის ხარჯები“. გათვალისწინებული იყო აგრეთვე სხვა სახის დანახარჯებიც, როგორიცაა: № 03 „კაპიტალური რემონტი“, № 15 „მატერიალურ ფასეულობათა დამზადება და შეძენა“, № 21 „საკუთარი წარმოების ნახევარფაბრიკატები“, № 28 „წუნი წარმოებაში“, № 31 „მომავალი პერიოდის ხარჯები“ და № 43 „კომერციული ხარჯები“. ეს ანგარიშებიდან რომელიც ტრადიციების მქონე წარმოების მმართველობით აღრიცხვაში, ღლესაც აგრძელებენ მოქმედებას და ხელს უწყობენ ანალიზური აღრიცხვის რეალობის დაგდენას. ისინი გათვალისწინებულნი იყვნენ იმისათვის, რომ აღგვერიცხა წარმოების პირდაპირი ხარჯები, არაპირდაპირი და საქონლის რეალიზაციასთან დაკავშირებული მიმოქცევის ხარჯები, მოგვეხდინა არაპირდაპირი ხარჯების ამსახველი ანგარიშების დახურვა (პირდაპირი დანახარჯების, ხელფასის და სხვა ანგარიშებზე პროპორციული განაწილება), რათა შეგვეკრიბა ყველა სახის ხარჯები და გაგვესაზღვრა წარმოებული ან რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება.

ამჟამად „ბასს“-ით ხარჯების აღრიცხვისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებულია № 7000 ჯგუფის ანგარიშები. დანიშნულების მიხედვით ხარჯები იყოფა: საოპერაციო, არასაოპერაციო და განსაკუთრებული სახის ხარჯებად. საოპერაციო ხარჯებს მიეკუთვნება - რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება (წარმოებისა და მომსახურების სფეროს საწარმოებში); რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (საეაჭრო დაწესებულებებისათვის). არასაოპერაციო ხარჯები კი - საპროცენტო ხარჯები, ზარალი არასამეწარმეო საქმიანობისაგან და სხვა ხარჯები. განსაკუთრებულ ხარჯებს მიეკუთვნება სტიქიური უბედურებით გამოწვეული ზარალი, მთავრობის ამკრძალავი ღონისძიებებით მიღებული შედეგები და სხვ.

ხარჯების აღრიცხვა ხდება ფაქტობრივი დარიცხვის მეთოდის გამოყენებით. საიმედო ხარჯი გამოიყენება მაშინ, როდესაც ხარჯებს წინ უსწრებს საქონლის რეალიზაცია, მაგრამ ჯერ არ არის ანაზღაურებული. ამ ნიადაზე წარმოიშობა გადაუადებული ხარჯი. ხარჯები აღრიცხვაში ჯგუფდება შემდეგი დამხმარე ანგარიშების მიხედვით:

7100	წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება
7110	ძირითადი მასალების დანახარჯები
7120	დანახარჯები ხელფასზე
7130	სოცანარიცხები (სოციალური გადასახადი)
	პირდაპირ ხელფასზე
7140	დამხმარე მასალების დანახარჯები
7150	არაპირდაპირი ხელფასი
7160	სოცანარიცხები არაპირდაპირ ხელფასზე
7170	ძირითადი საშუალებების ცვეთა
7180	ხარჯები რემონტზე
7190	სხვა საოპერაციო ხარჯები
7200	რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (საეაჭრო საწარმოებში)
7210	საქონლის შეძენა
7220	შეძენილი საქონლის უკან დაბრუნება
7290	სასაქონლო მარაგის კორექტირება
7300	მიწოდების ხარჯები
7310	რეკლამის ხარჯები
7320	შრომის ანაზღაურება და საკომისიო გასამრჯელო
7330	შრომის სანაზღაურებაზე დარიცხვები
7390	მიწოდების ხარჯები
7400	საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები
7410	შრომის ანაზღაურება
7415	სოცანარიცხები
7420	საოჯარო ქირა
7425	საოფისე ინვენტარი
7430	კომუნიკაციის ხარჯები
7435	დაზღვევა
7440	რემონტი
7455	საკონსულტაციო ხარჯები
7455	კომპიუტერის ხარჯები
7460	საეჭვო მოთხოვნებთან დაკავშირებული ხარჯები
7465	სხვა საგადასახადო ხარჯი

7490	სხვა საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები
8200	არასაოპერაციო ხარჯები
8210	საპროცენტო ხარჯები
8220	არასაოპერაციო ხარჯები
8290	სხვა არასაოპერაციო ხარჯები
9120	განსაკუთრებული ხარჯები

ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშები განლაგებულია იმგვარად, რომ ანგარიშებს შორის დაცილების მანძილი ათი ერთეულია. საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია გამოვიყენოთ თავისუფალი ნომრები. ხარჯების ამსახველ ანგარიშებში აღირიცხება ფაქტობრივად დარიცხული ხარჯები, რომლებიც ხარჯების დაჯგუფების წესის გამოყენებით ხარჯების სახეების გათვალისწინებით ჩამოიწერებიან შემოსავლების № 6000 ანგარიშის დებეტში, რადგანაც გაწეული ხარჯები იწვევენ შემოსავლის შემცირებას. თუ შემოსავლების ანგარიშებზე დაგვრჩა საკრედიტო სალდო, ის ჩამოიწერება შემოსავლის ანგარიშის დებეტში და, შესაბამისად, დაკრედიტდება ხარჯების ამსახველი ანგარიშები.

ანგარიშების კორესპონდენცია
ხარჯების გაშიფრვასა და დახურვავზე

ოპერაციების შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
გახარჯულია მატერიალური მარაგები (და სხვა მომსახურების ხარჯები)	6110	29	1620	05
გადახდილია მასალების და ენერგიის ღირებულება	6110	20	3110	60
წარმოებული ხარჯები სხვა დანარჩენი და ანგარიშგაღებული პირების მიერ	6110	20	3160 3110 3430 1440 1490	76
დარიცხულ შრომის ანაზღაურება სოცანარიცხებით (სოციალური გადასახადებით)	6110	20	3370 3371 3372 3373 7130 7120	69 70 76

ძირითადი საშუალებების ცვეთის დარიცხვა	6110	20	2200	02
ბანკის მოკლევადიანი კრედიტის %%-ის დაფარვა	6110	20	3210	90
რეალიზებული პროდუქციის ფაქტიური თვითღირებულების ჩამოწრა	1620	46	7200	20
უკან დაბრუნებული საქონლის დანახარჯების ჩამოწრა	1620	05	7200	20
მზა პროდუქციის ფაქტიური თვითღირებულების ჩამოწრა	1620	40	7100	20
ფასეულობათა დანაკლისები მატერიალურად	3160	76	7100	20
პასუხისმგებელი პირების მიზეზით	3371			
	3372			
	3110			
	3430			
	1440			
	1490			
დანაკარგების და დანაკლისების ჩამოწრა	5330	80	7100	20

5.3. კაპიტალური დაბანდების აღრიცხვა

კაპიტალური დაბანდები წარმოადგენს მშენებლობასა და რეკონსტრუქციაზე გაწეული დანახარჯების ერთობლიობას, რის საფუძველზედაც წარმოიქმნება წარმოების ახალი ძირითადი საშუალებები. მისი თანხა გაითვალისწინება საწარმოთა შემოსავლების კვალობაზე, რამდენად შეუძლია საწარმოს გააფართოვოს, რეკონსტრუქცია გაუკეთოს, მოახდინოს წარმოების პრიცესების გადაიარაღება, აგრეთვე შეიძინოს ძირითადი საშუალებები და სხვა.

ძველი ანგარიშთა სისტემის პირობებში კაპიტალურ დაბანდებთან დანახარჯები აღირიცხებოდა №33 „კაპიტალური დაბანდები“-ის ანგარიშზე, რომლის დებუტში იწერებოდა კაპ. დაბანდებზე ფაქტობრივად წარმოებული ხარჯები, ხოლო ამავ ანგარიშის კრედიტში ჩამოიწერებოდა გაწეული ხარჯები და კაპიტალური დაბანდების დაუმთავრებელი ობიექტი შემოსავალში აღიგებოდა ექსპლუატაციაში მიღების აქტის საფუძველზე გაწეული ხარჯების შეფასებით.

„ბასს“-ით კაპიტალურ დაბანდებთან აღრიცხვის ანგარიში სისტემიდან ამოღებულია, რადგანაც საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კაპიტალურ დაბანდებთან დანახარჯების დაფარვის ძირითადი წყარო უნდა იყოს საწარმოთა მოგება, რომელიც ფაქტობრივად უცხო ინვესტორთა კერძო საქმედ იქცა. ამიტომ არის, რომ ბანკის ანგარიშებ-

ზედაც საშუალებების დაყოფა აღარ ხდება მიმდინარე ანგარიშებისა და კაპიტალურ დაბანდებათა საშუალებების ანგარიშობად (ისინი დაიყოფიან მხოლოდ ეროვნულ და საერთაშორისო საგალუტო ანგარიშებად).

ჩვენი შეხედულების მიხედვით ანგარიშწორებათა საშუალებებისა და კაპიტალურ დაბანდებათა განცალკევება საბაზრო ეკონომიკის გარდამავალ ეტაპზე უნდა დარჩენილიყო უცვლელად, შემდგომი გადასვლა უნდა მომხდარიყო თანდათანობის პრინციპის გათვალისწინებით.

საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისად კაპიტალური დაბანდებები ძირითადად „ფულის ჩადებას“ უკავშირდება და ფინანსური აღრიცხვის შესაბამისად საერთაშორისო სტანდარტები ითვალისწინებენ გრძელვადიანი აქტივების აღრიცხვაში, რომელიც სტანდარტების ცნებაში „გრძელვადიანი აქტივები“ მოიცავს ყველა გრძელვადიანი მატერიალური, არამატერიალური საწარმოო და ფინანსურ აქტივს, რომელთა გამოყენების ვადა აღემატება 12 თვეს, ხოლო კაპიტალური დაბანდება ინვესტიციების ჩადებასა და დაკრედიტებაში იგულისხმება. ამდენად, საერთაშორისო სტანდარტები და შესაბამისი ფინანსური აღრიცხვა ჯერ-ჯერობით კაპიტალური დაბანდების აღრიცხვის წესებს ცალკე არ ითვალისწინებენ, ხოლო მმართველობითი აღრიცხვისათვის თავისუფლად შეიძლება გამოყენებულ იქნას მოცემულ პარაგრაფში შემოაღნიშნულ ბუღალტრულ გატარებებში.

VI თავი

ფულადი საშუალებების აღრიცხვა

6.1. ფულადი საშუალებების აღრიცხვის მიზნები და ამოცანები

საწარმოს სამეურნეო საქმიანობაში გარკვეულ როლს ასრულებს ნაღდი ფული, რომელიც ეროვნულ ვალუტასთან ერთდ მოიცავს უცხოურ ვალუტას. ფული ფინანსური აქტივების ერთობლიობაა, რომელსაც საწარმოო და ბიზნესური საქმიანობა იყენებს სხვა სუბიექტისაგან საქონლის (მარაგის) ან მომსახურების შესაძენად, ასევე გასაყიდად. ფულის თვისებაა მისი მაღალი ლიკვიდობა, ე.ი. იმის

უნარი, რომ სწრაფად და ნაკლები დანახარჯებით გაიცვალოს ნებისმიერ სხვა აქტივებზე. ნაღდი ფულით წარმოებს ანგარიშსწორება მუშა-მოსამსახურეებთან, პენსიონერებთან, ღებონენტებთან, ანგარიშვალდებულ პირებთან და სხვა.

ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნის შესაბამისად „საანგარიშგებო პერიოდის ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგების ფულადი სახსრების ნაკადები უნდა აისახოს საოპერაციო საინვესტიციო და საფინანსო ფულად ნაკადებად დაჯგუფებით“. ასეთი მეთოდოლოგიით ფულადი საშუალებების აღრიცხვისათვის ოპერაციები შეიძლება შემდეგ დაჯგუფებებში იქნას გაერთიანებული: სალაროს ოპერაციები; ანგარიშსწორების ანგარიშზე ბანკში ოპერაციები; ოპერაციების აღრიცხვა სავალუტო ანგარიშებზე და სხვა ანგარიშსწორებათა აღრიცხვა.

„საოპერაციო საქმიანობასთან“ დაკავშირებული ფულადი სახსრების ნაკადები საწარმომ უნდა წარადგინოს პირდაპირი მეთოდით, რომელშიც ნაჩვენებია იქნება ფულადი სახსრების შემოსავლისა და გასავლის მთლიანი ნაკადები ძირითადი კატეგორიის მიხედვით.

საბაზრო ეკონომიკამ წინა პლანზე წამოსწია ფულად-საკრედიტო და საერთოდ ფულის ბრუნვასთან დაკავშირებული ოპერაციები, როგორცაა: საკრედიტო, საინვესტიციო, ფულის ბრუნვალობისა და სხვა საკითხები. საქართველოსათვის დღევანდელი ვითარების დახასიათებას იძლევა ე.მ.დ., პროფ. ე. ცირაბუას წიგნი „ეკონომიკური ანალიზი“, (თბილისი, 2003 წ. გვ. 81-93), რომელიც დეტალურად იძლევა საქართველოს ფულად-საკრედიტო-საფინანსო სისტემის დახასიათებას. იმას, რომ საქართველოში ცალკეული ლოკალური კრიზისების ბაზაზე განვითარდა გლობალური კრიზისები, რომლებიც ისევ შეეხეო ეკონომიკის რეალურ სექტორს და ქვეყნის ფულად-საკრედიტო-საფინანსო სისტემას.

საქართველომ უნდა გაითვალისწინოს წარსულის შეცდომები, გააანალიზოს და, შესაბამისად, სწორი ანალიზის შედეგად უკუადგოს ის, წინა პლანზე წამოწიოს პირველ რიგში გასატარებელ ღონისძიებათა კომპლექსი კრიზისული მდგომარეობიდან უახლოეს მომავალში გამოსვლის მიზნით.

ამ მიმართულებით ფულადი სახსრების აღრიცხვის ძირითადი მიზანია მივიღოთ სრული ინფორმაცია ფულად-საკრედიტო საშუალებების მოძრაობაზე, ბრუნვასა და შედეგებზე. ინფორმაცია იყოფა

(მართვლობით აღრიცხვაში) და საგარეო ინფორმაციად (ფინანსურ აღრიცხვაში). ამ ინფორმაციამ მართვის აპარატს უნდა მისცეს ინფორმაციული სრული წყარო შინა ანალიზისათვის და გარესაქმიანობის ანალიზისათვის ფინანსურ საქმიანობაში.

როგორც ცნობილია, ფული მაღალლიკვიდურ საშუალებას წარმოადგენს. ეს საკითხი მეტად საინტერესოა და ლიკვიდობა გულისხმობს აქტივების გასვლას, რომელიც საწარმოს მოუტანს სარგებელს. რამდენადაც აქტივი მაღალლიკვიდურია, მას საწარმოსათვის მეტი სარგებლობის მოტანა შეუძლია. თვით სიტყვა „ლიკვიდობა“ ლათინურია და ნიშნავს ფულად ქცევას.

საწარმოს აქტივის მუხლს ლიკვიდობის მიხედვით თუ დავაჯგუფებთ, თავში მოექცევა ფული, რადგან იგი ყველაზე მაღალლიკვიდურია. შემდეგ ეტაპზე განლაგდებიან ფასიანი ქაღალდები, ფულადი დოკუმენტები, ვალდებულებები, ინვესტიციები და ა.შ. ყველაზე ბოლოს კი დადგება ძირითადი საშუალებები, რადგანაც ისინი ნაკლებლიკვიდურნი არიან.

ლიკვიდობას და მისი სიჩქარის განსაზღვრისას ბუღალტრულ აღრიცხვაში და ანალიზში გამოიყენებენ ფორმულას: $V=(S+Q)/T$, სადაც, V - არის ლიკვიდობის სიჩქარე; S - ფულადი სახსრები; Q - აღვილად რეალიზებადი ფასიანი ქაღალდები; T - მოკლევადიანი ვალდებულებები. ამ ფორმულით დგინდება ლიკვიდობის კოეფიციენტები. რაც შეეხება ფულადი სახსრების აღრიცხვის ამოცანებს, ამ მიმართულებით მთავარი ამოცანაა დავიცვათ ფულის ღირებულება ინფლაციისაგან. სახელმწიფომ ეროვნული ბანკის მეშვეობით უნდა განხორციელოს ყველა ის ღონისძიებები, რაც გათვალისწინებულია ეროვნული ბანკის დებულებით „საქართველოში უნაღლო ანგარიშსწორების წესების შესახებ“ (ბრძანება № 220, 1999 წ. 2 სექტემბერი). ამ დებულებით გათვალისწინებულია შემდეგი ამოცანები:

1. საწარმოებმა ზუსტად დაიცვან ნაღდი ფულის ლიმიტები და გარდამავალი ნაშთები. ნორმატივზე ზედმეტად არსებული თავისუფალი ფულადი სახსრები დაწესებული დროის მიხედვით უნდა შეიტანონ ბანკში საკუთარ ანგარიშებზე.

2. საწარმოებმა ზუსტად უნდა დაიცვან საანგარიშსწორებო საბუთების გაფორმების წესები;

3. საწარმოებმა ზუსტად უნდა იხელმძღვანელონ უნაღლო ანგარიშსწორების დაწესებული ფორმებით;

4. ზუსტად უნდა იხელმძღვანელონ ხელშეკრულებათა საფუძველზე ურთიერთ გათვალისწინებული პირობებით, რათა არ მოხდეს კლიენტსა და ბანკს შორის უთანხმოებანი;

5. ბანკი ყოველი ღონისძიებით უნდა ცდილობდეს ხელი შეუწყოს საწარმოთა მუშაობას, მათი საკრედიტო რესურსებით მორაგებას, თავისუფალი ფულადი სახსრების მობილიზაციას და ახდენს ამ თანხების მობილიზებას.

6.2. სალაროს ოპერაციების აღრიცხვა

ფული ფინანსური აქტივია, რომელსაც საწარმოები იყენებენ მატერიალური მარაგის, საქონლის, სამეურნეო საგნების, საოფისე და საკანცელარიო ნივთების შეძენისათვის, ან ასევე მატერიალური მარაგების, სათბობისა თუ სხვსა საბრუნავი საშუალებების საფასურის გადახდებსა და დასაფარავად. ფულის დამახასიათებელი თვისებაა მაღალი ლიკვიდობა. ფულით წარმოებს ფასეულობათა ღურებულების გადახდა, ხელფასების გასტუმრება, ანგარიშსწორებანი მუშებთან და მოსამსახურებთან და ა.შ.

მოლარე მატერიალურად პასუხისმგებელი პირია. მის ფუნქციებში შედის არა მარტო სალაროს ოპერაციების წარმოება, არამედ დოკუმენტების წარდგენა და მიღება ბანკში, უნაღლო ოპერაციების შესრულება, ნაღდი ფულის შეტანა და გამოტანა ბანკიდან და სხვა.

საწარმოებისათვის ნაღდი ფულის რაოდენობა სალაროში ლიმიტირებულია. ლიმიტის რაოდენობას აწესებს საქართველოს ეროვნული ბანკი. სალაროში შეიძლება იყოს ნაღდი ფული მხოლოდ სამი დღის განმავლობაში ხელფასების, პენსიების და სხვა ვალდებულების გასასტუმრებლად. სამი დღის შემდეგ დარჩენილი გაუცემელი ფული დეპონირებული უნდა იქნეს და ჩაბარდეს ბანკს მომდევნო სამუშაო დღეს. სალაროში არსებული ფული უნდა დაიხარჯოს მხოლოდ დანიშნულების მიხედვით.

სალაროში ფული შემოსავალში აიღება სალაროს შემოსავლის ორდერით, ხოლო თანხები გაიცემა სალაროს გასავლის ორდერით. სალაროს შემოსავალ-გასავლის ორდერებს წერს მხოლოდ საწარმოს მთავარი ბუღალტერი (ან მისი დავალებით ანგარიშწორების ბუ-

დალტერი, უბუღალტრო მცირე საწარმოში - ბუღალტრის მოვალეობის ოფიციალური შემსრულებელი).

საღაროს შემოსავალ-გასავლის ორდერი წინასწარ ინომრება, ტარდება სარეგისტრაციო წიგნში, რომელსაც მიეკუთვნება შესაბამისი სარეგისტრაციო ნომერი. მოღარე ვალდებულია საღაროს საბუთებზე შეამოწმოს ხელმძღვანელისა და მტავარი ბუღალტრის ხელმოწერების უტყუარობა, საბუთების სისწორე, საბუთების ჩამონათვალი. საღაროსათვის დაწესებული მიმდინარე ანგარიშგების დაწესებული ვადების მიხედვით მოღარე ადგენს საღაროს ანგარიშს.

საღაროს შემოსავლის ნომერს თან ახლავს ქვითარი, რომელიც ივსება იგივე რეკვიზიტებით, როგორც საღაროს ორდერი, ბეჭედდასმული ქვითარი უბრუნდება ფულის შემტანს, როგორც პროცესის დამადასტურებელი საბუთი ხელმძღვანელის, მთავარი ბუღალტრის და ფულის შემტანის ხელმოწერებით.

ხელფასების გაცემის შემდეგ ხელფასის თანხაზე გამოიწერება საღაროს გასავლის ორდერი, რის საფუძველზედაც გაცემული ფული აისახება საღაროს გასავალში. ხელფასების გაუცემელი თანხა დეპონირებული უნდა იქნეს უწყისში აღნიშვნით ხელფასი „დეპონირებულია“ და შეტანილი უნდა იქნეს ბანკში, რაზედაც ცალკე გამოიწერება საღაროს გასავლის ორდერი.

ფულის შემოსავალ-გასავალს მოღარე ატარებს საღაროს წიგნში. საღაროს წიგნის ყოველი გვერდი უნდა იყოს დანომრილი, ზონარგაყრილი და დალუქული. საღაროს წიგნში ბრუნვების საფუძველზე გამოიყვანება მომავალი პერიოდის ნაშთი.

საღაროში შეიძლება ჩატარებული იქნეს მოულოდნელი რევიზია. საღაროს მოულოდნელი შემოწმების პერიოდულობა განისაზღვრება გამგეობის (ხელმძღვანელის) მიერ. კოოპერაციულ ორგანიზაციაში იქმნება სარევიზიო კომისია, რომელიც შედგენილი საბუთაო გეგმარის მიხედვით ატარებს რიგით რევიზიებს. ტარდება აგრეთვე მოულოდნელი შემოწმებებიც. რევიზიის დაწყების წინ საღაროში წარმოებს ნაღდი ფულის დათვლა, რაზედაც დგება აქტი. შემდეგ იწყება საღაროს ოპერაციების დოკუმენტური შემოწმება. ბრუნვის საბუთების უტყუარობის გადამოწმების შემდეგ ბუღალტრული საბუტებით ნაშთი შეუდარდება ფულის დათვლის აქტით დადგენილ ნაშთს, რითაც განისაზღვრება საღაროს შემოწმების შედეგი (მეტობა ან დანაკლისი).

საღაროში გამოვლენილი ზედმეტი თანხა შეიტანება ბიუჯეტში, ხოლო დანაკლისი დაეწერება გადასახდელად დამნაშავე პირს. საღაროს ოპერაციებს ამოწმებენ საგადასახადო ინსპექციები და კონტროლის პალატის ორგანოები. დარღვევებზე პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ორგანიზაციის ხელმძღვანელს, მთავარ ბუღალტერს და მოლარეს.

საღაროში ნაღდი ფულის აღსარიცხად ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებულია 1100 ჯგუფის ანგარიშები: 1. ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში - ანგ. № 1110 და 2. ნაღდი ფული უცხოურ ვალუტაში - 1120, ანგარიში აქტიურია, დებეტში იწერება ფულის მიღება, ხოლო კრედიტში ფულის გაცემა, საღარო აქტიურია.

**ანგარიშების კორესპონდენცია
საღაროს ოპერაციების მიხედვით**

ოპერაციების შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
ბანკიდან ჩვეთ ფულის გამოტანა	1100	50	1200	51
მყიდველისაგან ნაღდი ფულის გადახდა პროდუქციის მიწოდების მომენტში	1100	50	6110	46
მყიდველისაგან ნაღდი ფულის გადახდა პროდუქციის მიწოდების შემდეგ	1100	50	1410 3110	62,76 60 90
მოკლევადიანი სესხის მიღება ნაღდი ფულით	1100	50	3210 3230	
გრძელვადიანი სესხების მიღება ნაღდი ფულით	1100	50	4140	92
ანგარიშვალდებული პირის მიერ ზედმეტად მიღებული (გაუხარჯაუი) ავანსის უკანდაბრუნება	1100	50	1430 1440 3160	76,71
მეკავშირე საწარმოს მიერ ნაღდი ფულის შემოტანა	1100	50	1420	76
პარტნიორებზე გაცემული სესხების უკან დაბრუნება	1100	50	1450	76
პარტნიორების მიერ საწესდებო კაპიტალის შევსება	1100	50	1450 1460 2330	76,76

6.3. ანგარიშსწორების ანგარიშზე ბანკში ოპერაციების აღრიცხვა

ბანკში მცირე საწარმოს უნდა ჰქონდეს გახსნილი ანგარიშსწორების ანგარიში დროებით თავისუფალი ფულადი სახსრების შესანახად და ორგანიზაციებთან ანგარიშსწორების ოპერაციების მოსახდენად. ბანკში ანგარიშსწორების ოპერაციების გახსნისათვის საწარმომ უნდა მიმართოს განაცხადით, რომელსაც თან უნდა ერთვოდეს მცირე საწარმოთა მუშაობის წესდება, ლიცენზია, ამონაწერი ბრძანებიდან საწარმოს ხელმძღვანელისა და მთავარი ბუღალტრის დანიშვნის (ან დროებითი მოვალეობის შესრულების) შესახებ, აგრეთვე წარადგენენ ნოტარიუსით დამტკიცებულ ფაქსიმილიეს ნიმუშებს.

საწარმოში ფულადი სახსრების განმკარგულებელნი არიან ხელმძღვანელი და მთავარი ბუღალტერი. ბანკში ანგარიშსწორების ოპერაციები ზორციელდება როგორც ნაღდი, ასევე ძირითადად მიმდინარეობს უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმით, ანგარიშზე ჩარიცხვით ან გადარიცხვით.

საქართველოში 1999 წლის 6 სექტემბრიდან ძალაში შევიდა საქართველოს ეროვნული ბანკის ბრძანება № 220, რომლითაც მინიშნებულია, რომ „საგადასახადო სისტემის ეფექტური ფუნქციონირების, უნაღლო ანგარიშსწორების სისტემის გაუმჯობესების მიზნით, აგრეთვე საქართველოს ეროვნული ბანკის ორგანული კანონის მეორე და 73-ე მუხლების 1კომპერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის შესაბამისად, ვბრძანებ: 1. დამტკიცდეს საქართველოში უნაღლო ანგარიშსწორების თანდართული წესები, 2. ეს ბრძანება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე“.

ამ ბრძანების შესაბამისად მინიშნებულია, რომ ამოქმედდეს უნაღლო ანგარიშსწორების შემდეგი ფორმები: საგადასახადო დავალებები, აკრედიტივები, საგადასახადო მოთხოვნა-დავალებები, ჩეკები, საკასო დავალებები. მაშასადამე, ანგარიშებზე ნაღდი ფულის ოპერაციების აღსარიცხავად გამოყენებულია ჩეკი და განაცხადი.

ჩეკების წიგნაკი მკაცრი ანგარიშსწორების ბლანკია და, როგორც წესი, ის უნდა ინახებოდეს ცეცხლგამძლე კარადაში. ჩეკს წერს მთავარი ბუღალტერი ერთ ეგზემპლიარად, ავსებს ჩეკის ყუას იგივე წესით, როგორც ივსება ჩეკი. ჩეკის გაუქმება დაუშვებელია, მაგრამ თუ მაინც მისი გაუქმება დაშვებული შეცდომის გამო, ის

უნდა ჩაიკეცოს ჩეკის წიგნაკში და მიეთითოს გაუქმების მიზეზი. ბანკის ანგარიშიდან ჩეკით გამოტანილი თანხა გამოყენებული უნდა იქნეს ჩეკის მეორე გვერდზე მინიშნული მიზნობრივი დანიშნულების შესაბამისად.

ჩეკი გამოიწერება პიროვნების (მოლარის) სახელზე, ხოლო უსახელო ჩეკი - წარმომდგენის სახელზე. ჩეკი მიმღები ხელს ხელს უნდა აწერდეს ჩეკის წიგნაკის ყუაზე. ყოველ ჩეკს ხელს აწერს მცირე საწარმოს კრედიტის განმკარგულებელი და მთავარი ბუღალტერი, ხოლო ფულის მიღებაზე კი - მოლარე. ჩეკს მოქმედების ვადა აქვს განსაზღვრული (დაწესებული) კონკრეტული დღის რაოდენობის მითითებით (მაგ., 10 დღე). აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ მისი მოქმედების ძალა უქმდება, თვით ჩეკი ჩაიკეცება ჩეკის ყუაში და გაუკეთდება მინაწერი: გაუქმებულია.

ბანკში ანგარიშსწორების ანგარიშზე ფულის შეტანას ხელს აწერს ფულის შემტანი. ფული ანგარიშზე შეიტანება ფულის შეტანის განაცხადით (ქვითრით).

ბანკიდან საწარმო ოპერაციების შესრულებაზე დებულობს ამონაწერს (ავიზოს). ავიზოში აისახება კონკრეტული პერიოდისათვის მომხდარი ყველა ოპერაცია გასაველებისა და შემოსაველების ჩვენებით. ავიზოს კრედიტის ჩანაწერი საწარმოსთვის არის შემოსაველები, ხოლო გასაველები ფიქსირდება ავიზოს დებეტში, ე.ი. ბანკის ავიზოს ბრუნვები საწარმოს ბრუნვების შებრუნებულია, რაც იმაზე მიაჩნებებს, რომ ავიზოს კრედიტში და დებეტში ასახულმა ბრუნვებმა უნდა მოგვეცეს საკრედიტო ნაშთი. ე.ი. რაც გვაქვს მასზე მეტ გადარიცხვას ვერ გავაკეთებთ.

მცირე საწარმოს ბუღალტერიაში 1200 ჯგუფის ანგარიშების მონაცემები სრულად უნდა ემთხვეოდეს ბანკის ავიზოს ამონაწერების მონაცემებს, რის დადასტურების მიზნით ბანკის ავიზოს ჩანაწერების საფუძველზე უნდა კეთდებოდეს შედარებები და განსაკუთრებით წლის ბოლოს საწარმოს მიერ ბანკს უნდა ეძლეოდეს დასტური.

ანგარიშსწორების ოპერაციების სინთეზური აღრიცხვისათვის გამოიყენება 1200 ჯგუფის „ფული საბანკო ანგარიშებზე“ აქტიური ანგარიში, რომლის დებეტში აღირიცხება ფულის შემოსავალი, ხოლო კრედიტში ფულადი სახსრების გასაველი. ანგარიშის სალდო მომსახურე ბანკში, ანგარიშსწორების ანგარიშებზე ოპერაციათა კორექტიონდენცია (კავშირი) შეიძლება აისახოს შემდეგი სახით (იხ. აქვე):

**ბანკის ანგარიშსწორების ანგარიშზე მომხდარი
ოპერაციების კორესპონდენცია**

ოპერაციების შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
ფულის შემოსავალი პროდუქციის, სამუშაოების და მომსახურების გაყიდვიდან	1210	51	6110	46
ოგუე სოციალური უზრუნველყოფის შემთხვევაში	1210	51	1410 1500 2310	62
შეტანილი ნაღდი ანგარიშსწორების ანგარიშზე	1210	51	1110	50
მიწოდებლების და სხვათა აქანსები	1210	51	1480	61
ჯარიმები, საურაევები და საპირგამტეხლოები	1210	51	5330	80
აქციებისა და ობლიგაციების დაფარვა-გაყიდვა	1210	51	1310 1320 1390	58
გამოუყენებელი ნაშთების ჩარიცხვა, აკრედიტოვი ჩეკები	1210	51	1290	55
ბანკის კრედიტებისა და სხვა ნასესხი სახსრების მიღება	1210	51	3210	90
შემოსავალი ფინანსური დაბანდებისა და ფასიანი ქაღალდების	1210	51	5330	80
ბანკიდან გამოტანილი ნაღდი ფული ჩეკით	1110	50	1210	51
განაღდებულია მიწოდებლის ანგარიშები	3110	60	1210	51
აკრედიტოვის გახსნა და ლიმიტ. ჩეკების დეპონირება	1290	55	1210	51
საარენდო და სხვა მომსახურების გადასახდელები	3110 1430 1440 1490	76	1210	51
საშემნახო სერთიფიკატების შეძენა	1290	55	1210	51
აქტივების გამოსყიდვა				
ფინანსური დაბანდებები (აქტივები, ობლიგაციები და შენატანები)	1310 1430 1440 1490	58	1210	51

ყველა სახის დავალიანების დაფარვა	1390	59	1210	51
აუანსების დაფარვა	1410	62	1210	51
საქონლო ფონდისა და სხვა დავალუბათა დაფარვა	3370	69,76	1210	51
ბიუჯეტის სასარგებლოდ მოგების გადასახადის გადახდა	3320	68	1210	51
ჯარიმების და საურავების გადახდა	5330	80	1210	51
რეზერვირების და სხვა სახის ფონდების შევსება	5330	80	1210	51

6.4. ოპერაციების აღრიცხვა სავალუტო ანგარიშებზე ბანკში

ტრადიციული სისტემის დროს სავალუტო ოპერაციების აღსარიცხავად გათვალისწინებული იყო ანგარიში 52- „სავალუტო ანგარიში“ ამჟამად სავალუტო ოპერაციების აღრიცხვისათვის გათვალისწინებულია ანგარიშები: №№ 1120 - „ნალდი ფული უცხოურ ვალუტაში“, 1220 - „უცხოური ვალუტა რეზიდენტ ბანკში“ და 1230 - „უცხოური ვალუტა არარეზიდენტ ბანკში“. სავალუტო ანგარიშებს საწარმოები აწარმოებენ მის მოსამსახურე ბანკებში, აღრიცხვა წარმოებული უნდა იქნეს უცხოურ ვალუტაში, რომელიც ანგარიშებზე შემოსვლის მომენტში გადაიყვანება ქვეყნის მოქმედ ვალუტაში მოცემული მომენტისათვის დაწესებული ინდექსების საფუძველზე, ე.ი. ჩვენი ქვეყნისათვის ოპერაციების აღრიცხვა წარმოებული უნდა იქნეს შესაბამისად ლარებშიც.

სავალუტო ანგარიშები აქტიურია, რომლის დებეტში იწერება სავალუტო თანხების ზრდა, ხოლო კრედიტში თანხების ჩამოწერა.

მცირე საწარმოთა ბუღალტერიაში სავალუტო ოპერაციები აისახება ბანკიდან მიღებული სავალუტო ანგარიშების ამონაწებების საფუძველზე, რომელსაც უნდა ამართლებდეს ფულად-საანგარიშსწორებო დოკუმენტები. ასეთი დოკუმენტებია: სავალუტო შემოსავლების ორდერი და სავალუტო გადასვლის ორდერი.

სავალუტო ანგარიშებზე ოპერაციების აღრიცხვის წესი მსგავსია ჩვეულებრივი ოპერაციისა. ვალუტა შეიძლება იყოს კონვენტირებადი და არაკონვენტირებადი. კონვენტირებული ისეთი სახის ვალუ-

ტაა, რომელიც თავისუფლად იცვლება სხვა ქვეყნის ვალუტაზე. საბანკო ანგარიშებზე დებიტორული და კრედიტორული დავალიანების გადანგარიშება ხდება თვის ბოლოს თვის პირველი რიცხვისათვის არსებული კურსით, რის მიხედვითაც დგინდება ვალუტის საბალანსო ღირებულება.

გადაფასებას ექვემდებარება საწარმოს სავალუტო ანგარიშებზე რიცხული ნაშთები ანგარიშების კორესპონდენცია (იხ. აქვე).

**ანგარიშთა კორესპონდენცია სავალუტო
ოპერაციების მიხედვით**

ოპერაციების შინაარსი	დებიტი		კრედიტი	
	აბალი	ძველი	აბალი	ძველი
შემოვიდა ფულადი სახსრები გაყიდულ საქონელზე	1220	51	6110	
იგივე გადატვირთულ საქონელზე	1220	51	1410 1500 2310	46
აქციებისა და ობლიგაციების გაყიდვა-დაფარვა	1220	51	1310 1320 1390	62
მიღებული საშუალებები საწესდებო ფონდში	1220	51	5210	58
მიღებული დადებითი საკურსი გადაცემა	1220	51	5330	85
მიღებული ბანკის მოკლევადიანი სესხები	1220	51	3210	80
სავალუტო ანგარიშებზე შეტანილი ფული	1220	51	1110	90
გადარიცხული მიღებულ მატერიალურ ფასეულობაზე	3110	60	1220	50
სავალუტო ანგარიშიდან მიღებულია ნაღდი ფული	1120	50	1220	51
გადარიცხული მიღებულ მატერიალურ ფასეულობაზე	3110	60	1220	50
სავალუტო ანგარიშიდან მიღებულია ნაღდი ფული	1120	50	1220	51
გადაერიცხა ბიუჯეტს გადასახადები	3340 3320 3350 3370 3140		1220	51
ფინანსური დაბანდებები	1310 1320 1390		1220	51
შეძენილია ბანკის სერტიფიკატები	1290		1220	51
უარყოფითი საკურსო განსხვავება	5330		1220	51
ბანკის სესხის დავალიანების დაფარვა	3210		1220	51

საფინანსო დაბანდებების აღრიცხვა. სახეზე არსებული ობლიგაციებისა და აქციების ღირებულების აღრიცხვა, აგრეთვე სხვა საწარმოს წილობრივი მონაწილეობის ანალიზური აღრიცხვა მიმდინარეობს „ბასს“ - 1310-1390 ანგარიშებზე „ფასიანი ქაღალდების სახეების მიხედვით“, რომელშიაც საწარმომ ჩაღო ღირებულება.

ფინანსური დაბანდების ჩადებული ნომინალური ღირებულება აღირიცხება ამ ანგარიშების დებეტში № 51 ანგარიშების კრედიტიდან 1220. იმ შემთხვევაში, როდესაც შეძენილი ფასიანი ქაღალდების ღირებულების ჩადება წარმოებს მატერიალური ან სხვა ქონებით (გარდა ფულისა) ეს ოპერაცია ბუღალტრული აღრიცხვის სისტემაში ფორმდება გატარებით დებეტი 1310, 1320-1390 ანგარიშებისა ძირითად საშუალებათა ანგარიშების 2100 ან 1600 ანგარიშების კრედიტიდან ფორმდება. ძირითადი საშუალებების ჩამოწერასთან ერთად უნდა მოხდეს ცვეთის თანხების გაფორმებაც 2200 - „ცვეთის ანგარიშის“ დებეტში და 1310, 1320 ანგარიშების კრედიტში.

6.5. უნაღდო ანგარიშსწორების ფორმები და ანგარიშსწორებათა აღრიცხვა

როგორც უკვე აღინიშნა, უნაღდო ანგარიშსწორების ფორმები წესდება დებულებით, რომელიც დამტკიცებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ (1999 წ. 2 სექტემბრის № 220 ბრძანებით). ამ დებულების შესაბამისად დღეისათვის უნაღდო ანგარიშსწორების შემდეგი ფორმებია რეკომენდირებული: 1. საგადასახადო დაეალება, 2. აკრედიტივი, 3. საგადასახადო მოთხოვნა-დავალება, 4. ჩეკი, 5. საინკასო დაეალება.

საგადასახადო დაეალება წარმოადგენს მომსახურე ბანკისადმი მოთხოვნას, რის საფუძველზეც უნდა მოხდეს მისი ანგარიშიდან ფულის ჩამოწერა და მიმწოდებლის ანგარიშზე ფულის გადარიცხვა. გადარიცხვის დავალების ბლანკი გამოიწერება 3 ან 4 პირად, რის საფუძველზედაც მომსახურე ბანკს ვაბარებთ სრულად გაფორმებულს, ჩვენი ანგარიშიდან ფულის ჩამოწერისა და მიმწოდებლისათვის გადასარიცხად.

ანგარიშსწორება აკრედიტივით ანგარიშსწორების ფორმაა და ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც საწარმოს მოთხოვნს მიმწოდებლის წინასწარ დაჯავშნას. აკრედიტივის წარდგენა უკეთესია იმ მიზნით, რომ მყიდველი საწარმო თავიდან იცილებს დებიტორული დავალიანების წარმოშობას. წარდგენილ აკრედიტივს 25 დრის ვადა აქვს, გამონაკლის შემთხვევაში მისი ვადა შეიძლება გაგრძელდეს 45 დღემდე. მიმწოდებლის ბანკში აკრედიტივი დაიხურება ვადის გასვლის შემდეგ.

საწარმომ აკრედიტივი შეიძლება გახსნას საკუთარი და აგრეთვე ნასესხი სახსრებით, რაც აიხსნება შემდეგი გატარებებით - დ-1290 კ-1210, 1220, 1230, 3210, 4140; წარდგენილი აკრედიტივის ანგარიშზე შეძენილი მატერიალური ფასეულობა შემოსავალში აისახება დ-1600, კ-1290 და სხვა ანგარიშები.

მიმწოდებლის ანგარიშში აკრედიტივი დაიხურება ვადის გასვლის შემდეგ, რომელიც ბუღალტრულად გატარდება დ-1210, 1220, 1230, 3210, 4140 და კ-1290.

საგადასახადო მოთხოვნა-დავალებით ანგარიშსწორება წარმოადგენს მიმწოდებლის მოთხოვნას მყიდველისადმი საქონლის გადატვირთვის საბუთების საფუძველზე გაანაღდოს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მზა პროდუქციის ღირებულება. ის გამოიწერება იგივე წესით, როგორც გადახდის დავალება მხოლოდ იმ სხვაობით, რომ მას გამოწერს მიმწოდებელი, რომელსაც წარადგენს მყიდველის მომსახურე ბანკს ფულის გადარიცხვისათვის.

ანგარიშსწორება ჩეკებით. ჩეკი წარმოადგენს ფასიან ქაღალდს, რომელიც გამოიყენება როგორც გადახდის საშუალება. ის მზადდება ერთიანი ფორმით და მკაცრი აღრიცხვის ბლანკია. ჩეკი გამოიწერება იმ საბანკო დაწესებულებაზე, რომელშიც ინახება გადამხდელის სახსრები. ჩეკებს გამოიყენებენ, როგორც ფიზიკური, ასევე იურიდიული პირები და ის მოქმედებაშია მხოლოდ შინა ქვეყნის ფარგლებში. ჩეკები შეიძლება იყოს ლიმიტირებული და ულიმიტო. მათ შორის ის სხვაობაა, რომ ლიმიტირებული ჩეკები უზრუნველყოფილია ფულადი სახსრებით.

ჩეკების გაცემისას ხდება ბუღალტრული გატარება დ-1290, კ-1210, 1220, 1230, 3210, 4140;

ტრანსპორტის ხარჯების გასტუმრებისათვის გამოიყენება ჩეკები და მოხდება გატარება: დ-3110, 3190, 1600 და კ-1290;

გამოყენებული ჩეკები თუ ჩაბარდა ბანკს მოხდება ბუღალტრული გატარება: დ-1210, 1220, 1230, 3210, 4140, და კ-1290. ამ ბუღალტრული გატარებით მოხდება საეკონომიკური ანგარიშებზე თანხების აღდგენა. აქ ალბათ საჭიროა დამატოს ელექტრული ბარათების თაობაზე მოკლე მიმოხილვა ენაიდან ამერიკისა და ევროპაში ასევე სხვაგან უკვე ფული არ გადააქვთ ბარათებზე (ჩეკში) თანხა პაროლის დავალებით საუბრება ოპერაციები.

ანგარიშსწორება საინკასო დავალებით. ანგარიშსწორების ეს ფორმა ხორციელდება ძირითადად სახელმწიფო-საგადასახადო ორგანოების განკარგულების საფუძველზე. აგრეთვე ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული ვალდებულებათა შეუსრულებლობისა და სხვა სანქციების საფუძველზე, რომლებიც ბანკებში გასანაღდებელი პირველი რიგის გასანაღდებელ ანგარიშებს წარმოადგენენ. ასეთ დავალებებში აუცილებლად უნდა მიეთითოს ის საკანონმდებლო პუნქტი, რის შესაბამისადაც თანხები ამოიღება ან გადაირიცხება. ამ შემთხვევაში ბანკი ვალდებულია მიიღოს საინკასო დავალება, რის საფუძველზედაც ხდება თანხების ამოღება საწარმოს ანგარიშზე თანხების შემოსვლის რიგითობის კვალობაზე. ამის შესახებ ეროვნული ბანკის ბრძანებულებაში (იხ.1999წ. 2 სექტემბრის №220 ბრძანება) მინიშნულია, რომ „ბანკს შეიძლება წარედგინოს სასამართლოს მიერ შესაბამისი წესით დამოწმებული გადაწყვეტილების ამონაწერი.

- სასამართლოს გადაწყვეტილების (ამონაწერის) სარეზოლუციო ნაწილში აღნიშნული უნდა იყოს თუ ბანკში არსებული მოპასუხის რომელი ანგარიშიდან (თნხიდან) უნდა ჩამოიწეროს დაკისრებული თანხა, სააღსრულებო საბუთებში ასევე მითითებული უნდა იყოს მოვალისა და კრედიტის სრული და ზუსტი დასახელება;
- ბანკში წარდგენილ სასამართლო გადაწყვეტილებას, სააღსრულებო ფურცელსა და საინკასო სააღსრულებო ფურცელსა

* იხ. „საქართველოში უნაღლო ანგარიშსწორების წესები“, 1999 წ. 2 სექტემბერი, № 220, გვ. 19

და საინკასო დავალებას შორის არ შეიძლება არსებობდეს რაიმე ურთიერთშეუსაბამობა. ანალოგიური წესი ვრცელდება სხვა დოკუმენტების საფუძველზე უდავო წესით გადახდვინებისას;

- უდავო წესით სახსრების ჩამოწერისას სააღსრულებო დოკუმენტები წარედგინება უშუალოდ იმ საბანკო დაწესებულებას, სადაც წარმოებს მოვალის ანგარიში. სააღსრულებო დოკუმენტების წარდგენაა ახდენენ უშუალოდ სასამართლო აღმასრულებელი ან მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ანალოგიური უფლებამოსილების მქონე პირები. მათ ამ უფლებას ახდენს საბანკო დაწესებულება პირადობის მოწმობის საფუძველზე. პირადობის დადგენა შეიძლება განახორციელონ საბანკო დაწესებულების კანცელარიის, საოპერაციო სამმართველოს ან იურიდიული განყოფილების თანამშრომლებმა. წარმომდგენის ვინაობის დადგენის გარეშე საბანკო დაწესებულება არ მიიღებს შესასრულებლად სააღსრულებო დოკუმენტებს;
- ზემოთ ჩამოთვლილი მოთხოვნების არასრულყოფილად დაცვის შემთხვევაში საბანკო დაწესებულებაში უდავო წესით თანხის ჩამოსაწერად წარდგენილი საბუთები დაუბრუნდება წარმომდგენს;
- საინკასო დავალებებს ბანკი მიიღებს ანგარიშსწორების ანგარიშზე სახსრების არსებობის მიუხედავად. ანგარიშსწორების ანგარიშზე სახსრების უკმარისობის შემთხვევაში დავალება აიღება კარტოთეკაში და განადგება მოხდება, პირველ რიგში, სახსრების შემოსვლის შემთხვევაში მთლიანად ან ნაწილობრივ“.

საანგარიშსწორებო უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმების წარმოების და საბანკო ოპერაციების წარმოების შესახებ ხელშეკრულების ნიშნულში შემდეგი სახისაა:

6.6. დანართები ანგარიშსწორების ოპერაციებზე

საქართველოს ეროვნული ბანკის
1999 წლის 2 სექტემბერი, № 220
ბრანების დანართი №1

საბანკო ოპერაციების წარმოების შესახებ
ხელშეკრულების ნიმუში

ქ. თბილისი

წლის „ „

(ბანკის დასახელება)

(თანამდებობა)

ერთის მხრივ

(ხელმძღვანელის სახელი, მამის სახელი, გვარი)

სახით, რომელიც მოქმედებს წესდების საფუძველზე, შემდგომში „ბანკად“ წოდებული,

და მეორეს მხრივ

(კლიენტის დასახელება)

(ხელმძღვანელის თანამდებობა, სახელი, მამის სახელი, გვარი)

სახით, რომელიც მოქმედებს

(დოკუმენტის დასახელება, რომელიც

დასტურებს ხელშეკრულებას ხელმოწერაზე პირის უფლებამოსილობას)

შემდგომში „კლიენტად“ წოდებული, დებენ ამ ხელშეკრულებას შემდეგზე:

1. ხელშეკრულების საგანი

1.1. კლიენტის საბანკო მომსახურების განხორციელება ამ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობებით და წესით.

2. მხარეთა უფლება-მოვალეობანი

2.1. ბანკი იღებს ვალდებულებას:

2.1.1. გაუხსნეს კლიენტს საბანკო ანგარიში დადგენილი წესისამებრ ხაზუმად დღის განმავლობაში ბანკის საჭირო დოკუმენტის წარდგენის დღიდან;

2.1.2. დროულად ჩარიცხოს ანგარიშზე შესული თანხები და გადარიცხოს კუთვნილებისამებრ

(მეთითოს შეთანხმებული ვადა)

2.1.3. ჩამოწეროს კლიენტის დაეკლებით, ხოლო კანონმდებლობით და ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დაეკლების გარეშე. შესაბამისი თანხები კლიენტის ანგარიშიდან კრედიტორების ანგარიშებზე მათ ჩასარიცხად, აგრეთვე განახორციელოს ანგარიშზე სხვა ოპერაციები მოქმედი კანონმდებლობისა და ნორმატიული აქტების შესაბამისად;

2.1.4. მიიღოს კლიენტისაგან და მისცეს მას ან გასცეს მისი დავლებით ნაღდი ფული;

2.1.5. უზრუნველყოს კლიენტის მიერ ბანკისათვის მინდობილი ფულადი სახსრების და კომპერცული და კომპერცული საიდუმლოს დაცვა. კლიენტის მოთხოვნით სახსრების დროული დაბრუნება;

2.1.6. კლიენტის ანგარიშზე საემაოსი სახსრების არსებობისას ბანკში საოპერაციო დღის განმავლობაში წარმოდგენილი საანგარიშსწორებო საბუთების 2.1. მუხლით გათვალისწინებულ ვადებში შეუსრულებლობისას, კლიენტის სასარგებლოდ გადაიხდის ჯარიმას დაგვიანებული თანხის არანაკლებ 0,5%-ის ოდენობით ყოველ ვადაგადაცილებულ სასანკო დღეზე.

2.2 ბანკს უფლება აქვს:

2.2.1. დროებით გამოიყენოს კლიენტის ანგარიშზე არსებული სახსრები საკრედიტო რესურსების სახით;

2.2.2. ცალკე ხელშეკრულების შესაბამისად გადაუხადოს კლიენტს პროცენტები მის ანგარიშზე სახსრების შენახვისათვის;

2.2.3. კლიენტის მიერ ხელშეკრულების პირობების დარღვევის შემთხვევაში მისი გაფრთხილების შემდეგ დახუროს ანგარიში;

2.2.4. გადაახდევინოს კლიენტს ჯარიმა ანგარიშსწორების ან სხვა ანგარიშებზე შეცდომით ჩარიცხული თანხის გამოყენებისათვის, ამ თანხის 0,5% მისი ხარგებლობის ყოველ დღეზე.

2.3 კლიენტი ვალდებულია იღებს:

3.3.1. ანგარიშის წარმოებისათვის გადაუხადოს ბანკს (ყოველკვირეულად) ყოველთ-
კვირად;

3.3.2. ანგარიშსწორების ან სხვა ანგარიშებზე სახსრების შეცდომით ჩარიცხვის
შემთხვევაში, ბანკიდან ამონაწერის მეშვეობით, ორი სამუშაო დღის განმავლობაში აცნო-
ბოს ბანკს შეცდომის შესახებ. შეცდომით ჩარიცხული თანხების გამოყენების
შემთხვევაში გადაუხადოს ბანკს ჯარიმა გამოყენებული თანხის 0,5%-ის ოდენობით მისი
სარგებლობის ყოველ დღეზე.

2.4. კლიენტს უფლება აქვს:

2.4.1. მისცეს ბანკს ისეთი დავალებები ანგარიშზე ოპერაციების საწარმოებლად,
რომელიც არ არის კანონმდებლობით აკრძალული;

2.4.2. ანგარიშზე საკმარისი სახსრების არსებობისას ფულადი გადარიცხვების 2.1.2.
მუხლით გათვალისწინებული ვადების დარღვევის შემთხვევაში გადახდევინოს ბანკს
ჯარიმს დაეკანებული თანხის არანაკლებ 0,5 %-ის ოდენობით ყოველ ვადაგადაცილე-
ულ საბანკო დღისათვის.

3. შპარეთა მასუხისმგებლობა

3.1. ბანკი მასუხისმგებელია კლიენტის წინაშე ანგარიშზე ოპერაციების წარმოების
სისწრაფსა და დროულობისათვის მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

3.2. ბანკი არ არის მასუხისმგებელი კლიენტის წინაშე საანგარიშსწორებო-საკასო
მომსახურების განხორციელების დაყოვნებისათვის, თუ ეს მისი მიზეზით არ არის გა-
მოწვეული.

3.3. კლიენტი მასუხისმგებელია ანგარიშის გასახსნელად და მასზე ოპერაციების
საწარმოებლად წარმოდგენილი დოკუმენტების უტყუარობისათვის.

4. ხელდასხვა

4.1. ხელშეკრულება შეიძლება შეწყდეს ორივე შპარის მიერ ნებისმიერ დროს.

4.2. ამ ხელშეკრულებაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა შეიძლება
შპარეთა ხელმოწერით და ბეჭდით დადასტურებული წერილობითი შეთანხმების საფუძ-
ველზე.

4.3. ეს ხელშეკრულება შედგენილია 2 ცალი, ორივეს ერთნაირი ძალა აქვს. ხელშეკრულების ერთი ცალი ინახება ბანკში, ხოლო მეორე კლიენტთან.

5. ხელშეკრულების მოქმედების ვადა

5.1. ხელშეკრულება მოქმედებს _____წლის ____ იანვრამდე.

5.2. მისი მოქმედების ვადა გაგრძელებულად ითვლება შემდგომ წელს, თუ არც ერთი მხარეთაგანი არ განაცხადებს მისი მოშლის შესახებ.

5.3. ხელშეკრულება შეიძლება შეწყვეტოს ორივე მხარის მიერ ნებისმიერ დროს.

5.4. ბანკს შეუძლია მხოლოდ ისე შეწყვიტოს ხელშეკრულება, რომ კლიენტმა სხვაგვარად შეძლოს საანგარიშსწორებო მომსახურების მიღება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა შეწყვეტისათვის არსებობს მნიშვნელოვანი საფუძველი.

6. მხარეთა მისამართები

ბანკი _____

კლიენტი _____

7. მხარეთა ხელმოწერები

ბანკი

კლიენტი

(ხელმოწერა, ინიციალები, გვარი)

(ხელმოწერა, ინიციალები, გვარი)

ბეჭედი

ბეჭედი

საქართველოს ეროვნული ბანკის 1999 წლის 2 სექტემბერი № 220 ბრძანების დანართი № 4

[illegible]

საჩეკო ბარათი №

(ბანკის დასახელება და მისი ადგილსამყოფელი)

1. ფიზიკური და იურიდიული პირის სახელწოდება _____
2. ბანკიდან ჩეკის მიმღების ხელმოწერა _____
3. ბანკიდან ჩეკის მიმღების პირადობის მოწმობის (ქახპორტის) მონაცემები _____

(მხოლოდ ფიზიკური პირებისათვის)

4. ბანკიდან ჩეკის მიმღების ანგარიშის ნომერი _____
5. თანხა სიტყვებით ლარებში _____

ბანკის ხელმოწერები:

დანართი № 6 მეორე მხარე

ვიმღევით ჩეკის განაღდების გარანტიას, თუ დაცულია შემდეგი პირობები:

- ა) ჩეკი გამოწერილია ჩეკის მეორე გვერდზე და საჩეკო ბარათში მითითებული თანხის ფარგლებში;
- ბ) ჩეკის გამცემის ხელმოწერა შეესაბამება საჩეკო ბარათის მე-2 მუხლში აღნიშნულ ხელმოწერას;
- გ) ჩეკის გამცემის ანგარიშის ნომერი შეესაბამება საჩეკო ბარათში მითითებულ ნომერს;
- დ) ჩეკის გამცემის პირადობის მოწმობის მონაცემები შეესაბამება საჩეკო ბარათში მითითებულ მონაცემებს;
- ე) განაღდება მთლიანად გამოწერილი თანხით ყველგვარი საკომისიო გადასახდელების გარეშე.

ბანკის ხელმოწერები:

ბანკის ფილიალის დასახელება	სათაო ბანკის დასახელება
მისი ადგილმდებარეობა	და ადგილმდებარეობა, მისი
ბანკის კოდი	საფირმო დასახელება
საანგარიშსწორებო ჩაქი № 	
გადაურიცხეთ _____ (მიმღების დასახელება)	
(თანხა სიტყვიერად და ციფრებით)	
ჩეკის გამცემის დასახელება, პირადი ანგარიშის ნომერი	ბანკის საკორესპონდენტო ანგარიშის ნომერი
საანგარიშსწორებო (საკლერინგო) ცენტრის №	
ჩეკის გაკემის ადგილი _____ " _____ წ.	
ჩეკის გამცემის ხელმოწერა	
ჩეკის გამცემის პირადობის მოწმობის (ან პასპორტის) სერია და №	

დანართი № 8 მეორე მხარე

თანხის ფლერული ოდენობა, რომელზეც შეიძლება ჩაქის გაქმწერა
(თანხა სიტყვიერად)
ბანკის ხელმოწერა ბ.ა.

(უტაშიის ადგილი)
შემოვიდა გადასხდელის ბანკში

საინჟინრო დაქვემდებარება (განმარტება) №
" " _____ წ.

გადასხდელი _____

საინჟინრო დაქვემდებარება კოდი _____

გადასხდელის ბანკი _____

(დასახელება და მისი ადგილსამყოფელი)

მოღებუ

საინჟინრო დაქვემდებარება კოდი _____

მოღებულის ბანკი _____

(დასახელება და მისი ადგილსამყოფელი)

(გადასხდელი თანხა სიტყვებით)

(გადასხდის დანიშნულება, ნორმატიული აქტის ნომერი, თარიღი, პუნქტი, რომელთაც წარმოებს უდავი წესით ჩამოწერა)

ბ.ა. წარდგენის ხელმოწერები

გატარებულია ბანკის მიერ

1. " " _____ წ.

2. ბანკის ხელმოწერები

შეორე მხარე

ადინიშნები ნაწილობრივ გადასხდაზე

თარიღი	ნაწილობრივი გადასხდა	დარიწმული გადასხდელი თანხა	პასუხისმგებელი შემსრუ- ლებლის ხელმოწერა

7.1. შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვის არსი და ამოცანები

საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის შედეგების შესაფასებლად საჭიროა შემოსავლების და ხარჯების განსაზღვრა და დადგენა. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნების თანახმად შემოსავლების ცნება მოიცავს ამონაგებსა და შემოსულობას. შემოსავალი არის საწარმოს მიერ ეკონომიკური სარგებლობის ზრდა საანგარიშგებო პერიოდში, აქტივების ზრდის ან ვალდებულებების შემცირების გზით, რაც გამოხატავს საწარმოს საკუთარი კაპიტალის გადიდებას შესაკუთრეთა მხრიდან დამატებითი ინვესტიციებისა და შენატანების გარეშე.

ამონაგები წარმოიშობა საწარმოს ჩვეულებრივი საქმიანობის პროცესში, რომელიც სხვადასხვა სახელით (გაგებით) გვევლინება. ასე მაგალითად: ამონაგები საქონლის რეალიზაციიდან, ამონაგები მზა პროდუქციის, მომსახურების და შეკვეთების რეალიზაციიდან, ასევე სარგებლობის პროცენტი, საიჯარო ქირა, როიალტი და სხვა რეალიზაცია-გაყიდვით მიღებული შემოსულობანი.

შემოსულობა მოიცავს დანაზრენ შემოსავლებს, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას როგორც ჩვეულებრივი, ისე არაორდინარეული საქმიანობის პროცესში. ამონაგების მსგავსად, შემოსულობა გულისხმობს საწარმოს ეკონომიკური სარგებლის გადიდებას. ამიტომ მას სტანდარტები ცალკე არ განიხილავს. შემოსულობის მაგალითად შეიძლება დასახელებულ იქნას ძირითადი საშუალებების გაყიდვიდან მიღებული შედეგები.

შემოსავლების გაგება გულისხმობს აგრეთვე არარეალიზებულ შემოსავლებსაც, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნას ფასიან ქაღალდებში ჩადებული თანხების უკუგებით, ან საანგარიშო პერიოდში გრძელვადიანი აქტივების საბალანსო ღირებულების ზრდით. მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში შემოსავლებს ასახავენ მათ მიღებასთან დაკავშირებული ხარჯების გამოკლებით.

ხარჯები მოიცავს ზარალს, ასევე ხაჯებს, რომელიც დაკავშირებულია საწარმოს ჩვეულებრივ საქმიანობასთან. ამ უკანასკნელს მიე-

კუთვნება რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება, ხელფასი და ცვეთა. საწარმოს საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯები პრაქტიკაში სხვადასხვა აქტივების შემცირების, ან საწარმოდან გაღიების ფორმას იღებს.

ბასს-7-ის მოთხოვნით, აღრიცხვისა და ანგარიშგების მიზნებისათვის ჩვეულებრივი საქმიანობის შემოსავლები და ხარჯები პირობითად შეიძლება დაიყოს საოპერაციო და არასაოპერაციო ხარჯებად და შემოსავლებად. ბასს-ი ასეთ დაყოფას მოითხოვს საოპერაციო, საინვესტიციო და საფინანსო მიზნით ფულადი ნაკადების დაჯგუფებისათვის.

შემოსავლების აღიარება უნდა მოხდეს მაშინ, თუ საწარმოს ეკონომიკური სარგებელი გაიზრდება აქტივების ზრდით, ან ვალდებულებების შემცირებით და შესაძლებელი იქნება მისი საიმედო შეფასება. ხარჯების აღიარება ხდება მაშინ, თუ საწარმოდან მომავალი ეკონომიკური სარგებლის გასვლა დაკავშირებული იქნება აქტივების შემცირებასთან ან ვალდებულების ზრდასთან და თუ შესაძლებელია მისი საიმედოდ შეფასება.

საწარმოთა მთელი ეკონომიკურ-ფინანსური საქმიანობა ფასდება შემოსავლებით, რეალიზებული პროდუქციის ამონაგებით, მოგების სიდიდით, დანახარჯების მოცულობით და საერთოდ დანახარჯებიდან უკუგების მაჩვენებლებით. იმისათვის, რომ უკუგების მაჩვენებელი დავადგინოთ, შემოსავალი უნდა გავყოთ დანახარჯების მოცულობაზე. მაგ., დანახარჯები შეადგენს 10000 ლარს, ხოლო შემოსავალი 15000 ლარს. $15000:10000=1,5$; ე.ი. ყოველი ლარის დანახარჯზე შემოსავალი შეადგენს 1,5 ლარს, რაც უცილობლად კარგი მაჩვენებელია. ამ მონაგებით მოგება უდრის $(15000-10000)=5000$ ლარს. რენტაბელობის დონე ტოლია $(5000:10000)*100=500:10=50\%$ -ს.

რენტაბელობის დონის შესაფასებლად აუცილებელია მოგების ოდენობის დადგენა, რისთვისაც საჭიროა ორი მთავარი ელემენტი - საერთო შემოსავალი და საერთო ხარჯები. საერთო შემოსავლებს გამოკლებული სრული დანახარჯები მოგვცემს დარჩენილ მოგების თანხას.

„ბასს“-№1-ის მიხედვით შემოსავლები განმარტებულია „შემოსავალი არის საანგარიშგებო პერიოდში აქტივების ზრდით ან ვალდებულების შემცირებით მიღებული, რაც გამოიხატება საწარმოს საკუთარი კაპიტალის გადიდებით, რომელიც დაკავშირებული არ არის

საკუთარი კაპიტალის დამატებით შენატანთან“. შემოსავალი შეიძლება უფრო ლაკონურადაც განიმარტოს - საწარმოთა შემოსავალი არის რეალიზებული პროდუქციის ამონაგები. ხარჯები კი პირიქით, არის საწარმოს ეკონომიკური სარგებლის შემცირება, რაც გულისხმობს საკუთარი კაპიტალის შემცირებას.

შემოსულობის და შემოსავლების ცნებაში ნაგულისხმევია: შემოსავლები საქონლის რეალიზაციიდან, ძირითადი საშუალებების გასვლიდან, ამონაგები დამხმარე წარმოების მომსახურებიდან, სხვა დანარჩენი სახის შემოსულობანი - პროცენტი, დივიდენდი, საიჯარო ქირა, როიალტი, ჯარიმებიდან, საპირგამტეხლოებიდან და სხვა...

ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიში № 6000 წოდებულია „საოპერაციო შემოსავლებად“. ამ სახის შემოსავლები მიიღება რეალიზებული პროდუქციის ამონაგებით, ხოლო საწარმოს შეიძლება ჰქონდეს არასაოპერაციო შემოსავლები. № 8000 ანგარიში, ასეთებია: საპროცენტო შემოსავლები, დივიდენდები, არასაოპერაციო სხვა შემოსავალი და ა.შ. აგრეთვე გვაქვს № 9000 ანგარიში „განსაკუთრებული შემოსავლები და ხარჯები“, რომელშიც აღირიცხება ჯარიმები, საურავები, საპირგამტეხლოები და სხვა სახის შემოსავლები.

რაც შეეხება შემოსავლების აღრიცხვის ამოცანებს, ის ითვალისწინებს მართვის სუბიექტებს ზუსტი ინფორმაცია მისცეს შემოსავლების სახეებისა და ოდენობის შესახებ, რათა მოახდინონ სამეურნეო-ფინანსური საქმიანობის ანალიზი და კონტროლი საწარმოთა სამეურნეო-ფინანსური საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით. ამ მიმართულების მთავარი ამოცანებია:

1. საწარმოებმა ზუსტად იხელმძღვანელონ შედგენილი და დამტკიცებული ბიზნეს-გეგმით, არ დაუშვან შემოსავლების რომელიმე მუხლის გარღვევა;
2. ზუსტად გადაკონტროლონ საოპერაციო შემოსავლები, საოპერაციო ხარჯები, რათა სწორად იქნეს დადგენილი რეალიზებული ოროდუქციის თვითღირებულება და მოგება;
3. ზუსტად იქნეს განსაზღვრული არასაოპერაციო შემოსავლები და ხარჯები, რათა სწორად იქნეს დადგენილი არასაოპერაციო ოპერაციებიდან მიღებული მოგება;
4. მთლიანად უნდა იქნეს კონტროლში გატარებული მთელი საფინანსო შედეგები გაანალიზებული წლიური ანგარიშების მასალების ჭეშმარიტი წყაროების მისაღებად, ამასთან ობი-

ექტურობის დადგენისათვის მთლიანად უნდა გაისინჯოს წლიური ანგარიშების დანართები-ფორმა №1 ბალანსი თავისი ყველა დანართებით.

7.2. ფინანსური შედეგების და მათი გამოყენების აღრიცხვა

აღნიშნული ფინანსური შედეგები (მოგება-ზარალი), გამოხატავს საწარმოს სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის ეკონომიკურ ჯამს ღირებულებით ფორმაში. საბალანსო მოგება (ზარალი) წარმოადგება რეალიზებული პროდუქციის ამონაგების შედეგებიდან.

შემოსავლების ცნება შეიცავს რეალიზებული პროდუქციის ამონაგებს და მთლიანად შემოსავლებს. ამონაგები მიიღება საოპერაციო შემოსავლებიდან, ქონების გაყიდვიდან ან შეიძლება გქონდეს ამონაგები ძირითად საშუალებათა გაყიდვიდან (მისი შედეგი გუდვილი), სხვა დანარჩენი სახის შემოსავლები (ჯარიმებიდან, საპირგამტეხოებიდან, საურავებიდან და სხვ.). 86-1 ამონაგებში შეიძლება მოხედეს აგრეთვე ისეთი თანხები, რომლისგანაც საკუთარი შემოსავლები უნდა გაიწმინდოს. ასე მაგალითად, მიწოდებლის შემოსავლებში ზედება სატრანსპორტო ხარჯები, რომელსაც იხდის მომხმარებელი (მყიდველი) ტრანსპორტის გამჭირავებლის სასარგებლოდ, ან მიწოდებლის ანგარიშზე შეიძლება შემოვიდეს საქონელსა და გადაზიდვებში სხვადასხვა დარიცხვები ან ბეგარები. მთლიანი შემოსავალი გულისხმობს საწარმოს ეკონომიკური სარგებლობის გადიდებას. საერთო შემოსავალში შეიცნობა ძირითადი აქტივებით მიღებული შემოსულობანი და სხვა შემოსავლები.

ამონაგების აღიარება ხდება მაშინ, როდესაც მოსალოდნელია ეკონომიკური სარგებლობის მიღება და გაყიდული აქტივები გადადის მყიდველის სარგებლობაში.

აღნიშნულების მიხედვით, საბაზრო ეკონომიკის პირობების შესაბამისად, ხარჯები იყოფა საოპერაციო, არასაოპერაციო და განსაკუთრებული სახის ხარჯებად. საოპერაციო ხარჯებს მიეკუთვნება რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება. მიწოდების ხარჯები, საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები, არასაოპერაციო და განსაკუთრებული ხარჯები ისეთი ხარჯებია, რომელიც უშუალოდ არ

მიეკუთვნება საოპერაციო ხარჯებს და განსაკუთრებული წესით შეიტანება წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში.

საოპერაციო ხარჯების მნიშვნელობამ, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში წამოიწია წინა პლანზე, სადაც ხარჯების საანალიზოდ ორიენტაცია აღებულია გაყიდული პროდუქციის მოცულობაზე. საოპერაციო ხარჯების სტრუქტურის, ანალიზისა და მოგების გამოსაყვანად მოგვყავს ე.მ.დ., პროფ. ედუარდ ცირამუას ავტორობით გამოსულ წიგნში 'მოტანილი ცხრილი, რომლის მიხედვით იღებენ გაყიდული პროდუქციის მთლიან მოცულობას, მას აკლებენ ამავე გაყიდული საქონლის ღირებულებას და გამოყავთ მთლიანი მოგება.

	I ნაწილი		II ნაწილი		III ნაწილი	
	თანხა	%	თანხა	%	თანხა	%
გაყიდული საქონლი მოცულობა	350000	100	400000	100	450000	100
<u>საოპერაციო ხარჯები</u>						
ხელმძღვანელ მუშაკთა ხელფასი	20000	5,7	25000	6,3	25000	5,6
ღანარჩენი სხვა ხელფასი	40000	11,4	45000	11,3	47000	10,6
გამომუშავებაზე ბეგარა (საშემოსულო)	4500	1,3	6000	1,5	6300	1,4
	24000	6,9	24000	6,0	24000	5,3
საარჩევნო გადასახადი (საიჯარო)	10000	2,9	10000	2,5	9000	2,9
ავტომანქანის იჯარა	5000	1,4	6000	1,5	6300	1,4
სადაზღვევო	2600	0,7	3000	0,8	2700	0,8
რემონტი და მომსახურება	4000	1,1	3500	0,9	4000	0,9
სატელეფონო ხარჯები	10000	2,9	12500	3,1	15000	3,3
სამიწილინებო და სასტუმრო ხარჯები	5000	1,4	7000	1,8	12450	2,8
მონაწილეობა მოგებაში	1000	0,3	1000	0,3	1350	0,3
თურთიყუშო მომსახურება	2400	0,7	3000	0,8	3150	0,7
აღრიცხვა (აღრიცხვის ხარჯები)	1700	4,9	12000	3,0	12000	2,7
რეკლამა	15000	0,9	2000	0,5	2250	0,5
ამორტიზაცია	147000	42,0	160000	40,0	171000	0,5
საოპერაციო ხარჯები სულ						
საეჭარი დათმობა (გასაღების ხარჯები)						
და სურთო სამმართველო ხარჯები	43000	12,0	49000	12,0	54000	12,0
გაყიდული საქონლის თვითღირებულება	190000	54,0	209000	52,0	225000	50,0
მთლიანი მოგება-გაყიდული საქონელი						
გაყიდული საქონლის თვითღირებულება	160000	46,0	191000	48,0	225000	50,0

საწარმოთა საბალანსო მოგება განისაზღვრება შემოსავლებისა და ხარჯების შედარებით. მოგება (ზარალი) პროდუქციის რეალიზაციის და მომსახურებით განისაზღვრება რეალიზებული პროდუ-

ქციის ამონაგებათა და მისი სრული თვითღირებულების ურთიერთ-შედარების საფუძველზე. თუ საქონლის რეალიზაციით მიღებულა საკრედიტო სალდო, მაშინ სალდოს სიდიდე ასახავს მოგების სიდიდეს, რადგანაც რეალიზაციის ამონაგები აისახობა 6110- „შემოსავალი რეალიზაციიდან“ ანგარიშის კრედიტში. ზოლო ხარჯები ჩამოიწერება დებეტში. 6000-ჯგუფის ანგარიშები პასიურია, მის კრედიტში აღირიცხება საოპერაციო შემოსავლები-6000; არასაოპერაციო შემოსავლები და ხარჯები-8000; განსაკუთრებული და სხვა დანარჩენი სახის შემოსავლები და ხარჯები ანგარიშში 9000-ზე.

საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის შედეგები განისაზღვრება ფინანსური შედეგებით, რომელიც „ბასს“-ის მიხედვით აღირიცხება: შემოსავლები-6000 ჯგუფის ანგარიშებზე; ხარჯები-7000 ჯგუფის, არასაოპერაციო შემოსავლები-8000 ჯგუფისა და 9000 ჯგუფის ანგარიშებზე. ფინანსური შედეგების გასაანგარიშებლად შემოსავლების ამსახველი ანგარიშებია:

6110-„შემოსავალი რეალიზაციიდან“

6190-„სხვა საოპერაციო შემოსავლები“

8110-„საპროცენტო შემოსავლები“

8120-„დივიდენდები“

8130-„არასაოპერაციო მოგება“

8190-„სხვა არასაოპერაციო შემოსავლები“

9000-„სხვა დანარჩენი სახის შემოსავლები და ხარჯები“

ხარჯების აღირიცხვის ანგარიშებია:

7100-„რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება“

7200-„რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება“

7300-„მიწოდების ხარჯები“

7400-„საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები“

8200-„არასაოპერაციო ხარჯები“

საწარმოთა ფინანსური შედეგები აისახა ზემოთ მინიშნული ანგარიშების შევერებისა და დახურვის საფუძველზე, რომელთა შედეგები თავს მოიყრის 5300-„მოგება-ზარალის“ ჯგუფის ანგარიშებზე, რომელიც შეიცავს №5310 „გაუნაწილებელი მოგება“, 5320-„დაუფარავი ზარალი“ და №5330 „საანგარიშო პერიოდის მოგება-ზარალის ანგარიშებს“.

ფინანსური შედეგების განსაზღვრისათვის ზემოთ მინიშნული შემოსავლებისა და ხარჯების ანგარიშები იხურება და შედეგი (საქ-

რელიტო სალდო) მოგება შეიტანება საანგარიშო პერიოდის მოგება-ზარალის ანგარიშზე კრელიტში, ხოლო ზარალი იგივე ანგარიშის დებეტში. საწარმოთა საფინანსო შედეგების განსაზღვრაზე ანგარიშების კორესპონდენცია იქნება:

**ანგარიშების კორესპონდენცია ფინანსური შედეგების
განსაზღვრაზე**

ოპერაციის შინაარსი	დებეტი		კრელიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
1. საანგარიშო პერიოდში შემოსავალს დაერიცხა დღე დარიცხული	6110 8190	46	3330	68
2. საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს დაიხურა შემოსავლის ანგარიშები (დღე-ს გარდა)	6110 8190	46 46	5330	80
3. საანგარიშო პერიოდის ბოლოს ზარეგების ამსახველი ანგარიშების დახურვა	5330	80	7100	46
4. ანგარიშების 5330-ის ბრუნვების მიხედვით ღვინდება ფინანსური შედეგები	5330	80	8200 3310	80
5. მიღებული მოგების შემთხვევაში ზარალის მიღების შემთხვევაში	5330 5320	80 80	5310 5330	80 80
6. მიღებულია მოგება პროდუქციის რეალიზაციიდან	6110	46	5330	80
7. მიღებული ჯარიმები და სურავები	1200 1100	51, 76	5330	80
8. საეკლუტო სამუალებების აუქციონზე გაყიდვით მიღებულია	1200	51	5330	5330
9. ჩენი და საზღვარგარეთული ფულის საკურსო სხვაობა	1100 1200	52 45, 62	5330	80
10. დარიცხულია საარენდო გადასახადი	1430 1440 1490	76	5330	80
11. მიღებულია საექტო ვალების გადასახდელებით	5310	88	5330	80
12. პროდუქციის რეალიზაციით მიღებული ზარალი	5330	80	6110	46
13. ჯარიმები და სურავები	5310	80	2200 2100 3110 1430	02 51,76
14. უბედური შემთხვევით გამოწვეული ზარალი	5330 5330 5330	80 80 80	1600 1630 1640 1430	05 20 40,76
15. ბანკის %%-ის გადახდა	5330	80	1210	51
16. სხვადასხვა ზარეგები	5330	80	1210	51
17. ძირეული სამუალებების ჩამოწერა მომსახურების ვადის გასულამდე	5330	80	2210	02
18. საეკლუტო სამუალებების აუქციონზე ყიდვის დროს	5330	80	1210	51
19. სპეციალური დანიშნულების ფონდების წარმოქმნა	5330	80	1210	51

8.1. კაპიტალის აღრიცხვის არსი და ამოცანები

კაპიტალი ისეთი სახის აქტივია, რომელიც წარმოდგენილია საშუალებების სახით და განლაგებულია სისტემურ ჯგუფად აქტივში, ხოლო თუ დავეუქვრებთ ბუღალტრული ორმაგი აღრიცხვის ხერხს, კაპიტალი წარმოადგენს ფონდს, რომელიც მოთავსებულია ბალანსის პასივში საწესდებო, სააქციო და სხვა კაპიტალის სახით.

კაპიტალი შეიძლება წარმოვიდგინოთ მოზიდული (ნასესხი) კაპიტალის და საკუთარი კაპიტალის სახით. საკუთარი კაპიტალი მთლიანი კაპიტალის ნაწილია, რომელიც რჩება ვალდებულების გასტუმრების შემდეგ. მისი შემადგენლობა დამოკიდებულია საწარმოს ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმაზე. მაგ., სააქციო კაპიტალი შეიძლება დაიყოს შემდეგი სახის საკვალიფიკაციო ჯგუფებად: აქციონერთა შენატანები, მოგების ის ნაწილი რომელიც ჩაირიცხება აქციონერთა კაპიტალში, მოგებიდან შექმნილი რეზერვები და სხვა. ასეთი სახის ინფორმაცია საკმარისია ინფორმაციის მომხმარებლისათვის, რათა გადაწყვეტილება მიიღოს დამატებითი კაპიტალში შენატანებისათვის ან შემცირებისათვის.

ასევეა საწესდებო კაპიტალის და სხვა სახის კაპიტალის წარმოქმნის საკითხი. როდესაც საკუთარი კაპიტალის წილი დიდია კაპიტალის შემადგენლობაში, ის მიანიშნებს საწარმოს ძლიერებაზე ან სისუსტეზე. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს სააქციო საზოგადოების ძლიერებას, რომელიც განისაზღვრება ერთ აქტიაზე ღირებულების განსაზღვრით. რამდენადაც მაღალია ერთი აქციის ღირებულება, იმდენად ძლიერია მოცემულ აქციონერთა ფინანსური შედგენილობა.

კაპიტალის აღრიცხვის ძირითადი ამოცანაა მიაწოდოს ინფორმაცია სუბიექტის მართვის აპარატს საერთოდ კაპიტალის არსებულ სიდიდეზე, საკუთარ კაპიტალზე, მათ ფონდებსა და რეზერვებზე, რათა დადგინდეს საწარმოთა ძლიერება. საწარმოები ყოველი ღონით უნდა იბრძოდნენ კაპიტალის, ფონდებისა და რეზერვების გადიდებაზე, რაც წარმოქმნის მათი ძლიერების წყაროს კვლავწარმოების გაფართოებისა და გაწეული ხარჯების დაფინანსების მიზნით.

მესაკუთრის, სამეურნეო სუბიექტის თუ სხვა საწარმოთა საკუთარი კაპიტალი აღრიცხვასა და ანგარიშგებაში თუ დეკლარაციაში განზოგადებისათვის საბუღალტრო აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნის შესაბამისად შეიძლება დაიყოს საკლასიფიკაციო შემდეგ ჯგუფებად: ერთპიროვნული საკუთრება, აქციონერთა შენატანები, გაუნაწილებელი მოგება, გაუნაწილებელი მოგებიდან შექმნილი რეზერვები. ასეთი დაყოფა სასარგებლოა ინფორმაციის მომხმარებლისათვის სამეურნეო-საფინანსო გადაწყვეტილების მისაღებად. ასევე იგი ასახავს მესაკუთრეთა განსხვავებულ უფლებებს დივიდენდების მიღებისა და კაპიტალის ან მასზე წილის ამოღებასთან მიმართებაში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკუთარი კაპიტალი საწარმოს აქტივების ნაწილია, რომელიც რჩება ყველა ვალდებულების დაფარვის შემდეგ. მისი შემადგენლობა დამოკიდებულია სამეურნეო სუბიექტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმასა და საქმიანობის სფეროზე. საკუთარი კაპიტალის ყველაზე სრული სტრუქტურა ახასიათებს სააქციო საზოგადოებას. სააქციო კაპიტალი საქართველოს სამეწარმეო კანონმდებლობით საწესდებო კაპიტალად იწოდება, რომელიც გულისხმობს საწარმოს რეგისტრაციის მომენტიდან პარტნიორი დამფუძნებლების მიერ განსაზღვრული თანხის ოდენობას, რომელიც არ შეიძლება 15000 ლარზე ნაკლები იყოს.

აქციის ფლობა იძლევა კომპანიის მოგების პროპორციული ნაწილის მიღების საშუალებას დივიდენდის სახით. ასევე კომპანიის ლიკვიდაციისას აქციონერებს უფლება აქვთ საკუთარი აქციების პროპორციულად მიიღონ კომპანიის აქტივების ნაწილი.

საწარმოებში, სადაც იშვიათად შეიძლება შეგვხვდეს საკუთარი კაპიტალი რეზერვისა და გაუნაწილებელი მოგების სახით, ასეთი საწარმოებისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების გამოყენება არ არის აუცილებელი.

8.2. საწესდებო ფონდებისა და სააქციო კაპიტალის აღრიცხვა

საწესდებო ფონდი, ეს არის ღირებულებით ფორმაში გამოხატული შენატანები, რაც დაწესებულია სახელმწიფო ორგანიზაციებისათვის მათი ნორმალური მუშაობის პირობების წარმოქმნისათვის.

ის დაწესებულია წესდებით საწესდებო კაპიტალის წარმოქმნისათვის (საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისად საწესდებო ფონდს „დამფუძნებელთა კაპიტალი“-ს გეგმა ენაცვლება). საწესდებო ფონდის წყაროების წარმოქმნისა და გამოყენების აღრიცხვისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებულია ყოფილი ანგარიში № 85 - „საწესდებო ფონდი“. „ბასს“-ით გათვალისწინებული № 5115 და № 5220 „დამფუძნებელთა კაპიტალი“. საწესდებო ფონდებში მონაწილეების მიერ ხდება შენატანები, რათა წარმოქმნას საწესდებო ფონდი დაწესებულების ნორმალური ფუნქციონირების მიზნით. ამ ანგარიშის ფონდი დაწესებულების ნორმალური ფუნქციონირების მიზნით ამ ანგარიშის კრედიტში აღირიცხება საწესდებო კაპიტალი, ხოლო დებეტში იწერება ფონდების შემცირება.

სააქციო კაპიტალის აღრიცხვა. თანამედროვე პირობებში კომპანიათა უმრავლესობა მრავალრიცხოვან მფლობელთა ხელშია, ანუ განეკუთვნება საკუთრების სააქციო ფორმას. აქციები წარმოადგენენ ფინანსური აღრიცხვის საგანს, სააქციო საკუთრების ფორმას და აქციების გაერთიანება წარმოშობს კორპორაციულ გაერთიანებას.

აქციების გავრცელების წესი რეგულირდება კომპანიის წესდებით, სააქციო საზოგადოებები შეიძლება გვექონდეს ღია და დახურული ტიპის. მათ შორის სხვაობა ის არის, რომ ღია ტიპის საზოგადოებაში წილობრივი მონაწილეობის წესით ქონების მფლობელობაში ყველა მონაწილეობს და შესაძლებელია უცხო მონაწილეთა შემოსვლა, ხოლო დახურული ტიპის საზოგადოებაში უცხო პირთა შემოსვლა შეზღუდულია.

აქციის მფლობელობა კომპანიის ან კორპორაციული გაერთიანების მოგების განაწილების საშუალებას იძლევა. ასევე შესაძლებელია განაწილდეს დივიდენდები ქონების წილობრივი მონაწილეობის სახით. მოგების განსაზღვრის შემდეგ, როცა მოხდება ბიუჯეტის გადასახდელების გასტუმრება, საანგარიშსწორებო მოგების გარკვეული თანხა ნაწილდება წევრთა შორის დივიდენდების სახით ღირებულოთა საბჭოს გადაწყვეტილებით.

განასხვავებენ პრივილეგიურულ და ჩვეულებრივ აქციებს. პრივილეგიურული აქციების მფლობელები ჩვეულებრივთან შედარებით სარგებლობენ დივიდენდების უპირატესი მიღების უფლებით, რომელიც არ არის დამოკიდებული კომპანიის სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის შედეგებზე.

სააქციო კაპიტალი წარმოადგენს კომპანიის დაფინანსების წყაროს და ის აღირიცხება პასიურ № 5100 ანგარიშზე, რომელსაც ეწოდება „საწესდებო კაპიტალი“, რომელშიც შედის:

5110 - „ჩვეულებრივი აქციები“

5115 - „საწესდებო კაპიტალი „შპს““-ში

5120 - „პრივილეგირებული აქციები“

5130 - „გამოსყიდული საკუთარი აქციები“

5140 - საემისიო კაპიტალი“

მოცემულ ანგარიშებზე აღირიცხება რეალურად შეტანილი კაპიტალი, ანუ აქციების ნომინალური ღირებულება.

8.3. აქციების გამოშვების, შეფასების და რეალიზაციის არრიცხვა

აქციების გამოშვება დაკავშირებულია მთელ რიგ დანახარჯებთან (ქაღალდი, ბეჭდვა, შუამავალი, საკომისიო, იურისტები და სხვ.). რაც შეეხება შემდგომი პერიოდის დანახარჯებს, ისინი მიეკუთვნებიან მიმდინარე დანახარჯებს რითაც დგინდება აქციის ღირებულება. ე.ი. აქციები შეიძლება შეფასდეს ნომინალური ფასით, საბალანსო ფასით, გამოცხადებული ფასით და საბაზრო ფასით.

აქციების გამოშვება ბუღალტრულ აღრიცხვაში აისახება ფაქტობრივი დანახარჯების თანხით და მისი ნომინალურ ღირებულებაზე გადაჭარბების შემთხვევაში აღირიცხება როგორც ხარჯი, ხოლო საბაზრო ღირებულებით გაყიდვის ფასნამატი გვაძლევს შემოსავალს. ამრიგად, აქციების გამოშვებისას დებეტდება ფულადი საშუალებების ანგარიში და იგივე თანხით კრედიტდება აქციების ანგარიში და ნომინალურ ღირებულებაზე გადაჭარბების შემთხვევაში, სხვაობით კრედიტდება 5140 „საემისიო კაპიტალის“ ანგარიში. მაგალითად, თუ გამოშვებულია 100000 ღირებულების აქცია, რომლის ნომინალური ღირებულება იყო 80000 ლარი, შედგება ბუღალტრული გატარება:

დ-1100 - 100000 ლარი

კ-5110 - 80000 ლარი

კ-5140 - 20000 ლარი

აქციები გაყიდვის შემთხვევაში ნაწილდება შესაბამის ანგარიშებს შორის „ბას“-2 -ის შესაბამისად დაშვებული ალტერნატიული მე-

თოდით. აქციების გავრცელება შეიძლება განხორციელდეს მათი გაყიდვის ან ზემოწერის გზით, რაც გაფორმდება შესაბამისი ხელშეკრულებით. აქციები ასევე შეიძლება გაიყიდოს კრედიტად ხელმოწერებით. თუ საკონტრაქტო ღირებულება აღემატება ნომინალურს, სხვაობა აღირიცხება საემისიო კაპიტალის ანგარიშზე. ხელმოწერა აქციაზე გაფორმდება ბუღალტრული გატარებით: დებეტი 2330 - „მოთხოვნები საწესდებო კაპიტალის შევსებაზე“, კრედიტი 5110, 5120 - „პრივილეგირებული აქციები“. აქციები ნომინალური ღირებულებით გაყიდვისას დებეტდება ფულად საშუალებათა ანგარიშები და კრედიტდება მოთხოვნები აქციათა ხელმოწერაზე, ე.ი. დებეტი 1100, 1200 და კრედიტდება 2330 - „მოთხოვნები საწესდებო კაპიტალის შევსებაზე“.

მყიდველისაგან დებიტორული დავალიანების შემთხვევაში 5111, 5120 და 5121, დაიხურება „აქციები ხელმოწერაზე“.

გავარჩიოთ მაგალითები: ვთქვათ, სააქციო საზოგადოებამ დადგა დაზგა, რომელიც შეფასებულია 10000 ლარად და მის მფლობელს შეთავაზა 900 აქცია, ერთეულის ნომინალური ღირებულებით 10 ლარი. სულ აქციების ღირებულება არის $900 \times 10 = 9000$ ლარი. აღნიშნული გარიგება აისახება გატარებით - დებეტი 2115 „მანქანადანადგარები“ - 10000 ლარი, კრედიტი 5110 „ჩვეულებრივი აქციები“ - 9000 ლარი და კრედიტი - 5140 „საემისიო კაპიტალი“ - 1000 ლარი.

გამოსყიდული აქციები აისახება კომპანიის სააქციო კაპიტალის კონტრანგარიშზე. კერძოდ, 5130 „გამოსყიდული საკუთარი აქციები“-ის ანგარიშზე. ბუღალტრული აღრიცხვის თვალსაზრისით, აქციების გამოსყიდვა და ასახვა რეზერვებში ნიშნავს კომპანიის აქტივების შემცირებას. აქციების გამოსყიდვა ბუღალტრულად გატარდება - დ-5130 „გამოსყიდული საკუთარი აქციები“, კრედიტი 1100 ნაღდი და გადარიცხვით 1200.

დავუშვათ, რომ კომპანია 10 ლარის ნომინალური და 12 ლარის საბაზრო ფასით გამოსყიდული 2000 აქციიდან ახდენს 200 აქციის ანულირებას. ეს ოპერაცია ბუღალტრულად აისახება:

დ.5110 - „ჩვეულებრივი აქციები“ 2000 ლარი (200×10)

დ.5310 - „გაუნაწილებელი მოგება“ 400 ლარი ($2400 - 2000$)

კ.5130 - „გამოსყიდული აქციები“ 2400 ლარი (200×12)

8.4. ფონდებისა და ბანკის კრედიტების აღრიცხვა

ფონდების აღრიცხვა. ფონდებისა და მიზნობრივი დაფინანსების წყაროების აღრიცხვა ყოფილი ანგარიშთა გეგმით მიმდინარეობდა №88 - „სპეციალური დაფინანსების ფონდების“ ანგარიშზე. საშუალებების მოძრაობა ამ ანგარიშის მიხედვით აღირიცხება სხვადასხვა ამგარიშებზე, რადგანაც ფონდების და დაფინანსების წყაროები წარმოიქმნება მოგების გადანაწილების მომენტში და ამჟამად საბაზრო ეკონომიკის გარდამავალ ეტაპზე. ამ მიმართულებით გაწეული ხარჯების დაფარვის წყაროა მცირე საწარმოთა მოგება.

ამჟამად „ბასს“-ით თუ რაიმე სახის ფონდები წარმოიქმნა განმკარგულებელი დოკუმენტების საფუძველზე აისახება „მოგება-ზარალის“ № 5300 ანგარიშის დებეტში, რადგანაც ამ ჯგუფის ანგარიშებში კრედიტში აღირიცხება მოგება № 5310 - „გაუნაწილებელი მოგება“, № 5320 - „დაუფარავი ზარალი“. ფონდებისა და რეზერვების დაფინანსების წყაროების აღსარიცხავად „ბასს“-ით გათვალისწინებულია 5400 ჯგუფის „რეზერვები და დაფინანსების“ ანგარიშები შემდეგი სახის დამხმარე ანგარიშებით: 5410 - „სარეზერვო კაპიტალი“, 5420 - „ძირითადი საშუალებების გადაფასების რეზერვი“, 5430 - „ინვესტიციების გადაფასების რეზერვი“ და 5490 - „სხვა რეზერვები და დაფინანსება“. ამ სახის რეზერვების წარმოქმნის დროს დებეტდება 5300 ჯგუფის ანგარიშები და კრედიტდება 5400 ჯგუფის ანგარიშები შესაბამისი რეზერვების წარმოქმნით, რადგან ანგარიში პასიურია რეზერვების წარმოქმნა იწერება აღნიშნული ანგარიშის კრედიტში.

თუ სახსრები მიღებულია ბიუჯეტიდან მიზნობრივ ღონისძიებებზე, მაშინ დებეტდება № 1200 ჯგუფის ანგარიშები და კრედიტდება 5400 ჯგუფის ანგარიშები, თუ ფასეულობა (ძირითადი საშუალებები ან სხვა საშუალებები) მიღებულია უსასყიდლოდ, მაშინ დებეტდება 2100, 1600 და სხვა ანგარიშები, კრედიტდება 5400, ერთობლივი საწარმოების მიერ წარმოქმნილი რეზერვებით და დებეტდება 5300 ჯგუფის ანგარიშები და კრედიტდება 5400, აქციების გაყიდვით მიღებული საემისიო შემოსავლებით - აქციის ნომინალური ღირებულების გადანაშეღით დ-01.51 ანუ 2100, 1200 და კრედიტდება 5400 ჯგუფის ანგარიშები. აქციების, ობლიგაციების და სერთიფიკატების გატარება მოხდება დ-5300, კ-5400. ამ ბოლო ანგარი-

შის დებეტში აისახება ფონდების და რეზერვების გამოყენება. ე.ი. ეიყვნებთ ამ მიზნით დანახარჯების დაფინანსებისათვის, როგორც მათი დაფარვის წყაროებს.

ბანკის კრედიტების აღრიცხვა. ბანკის კრედიტები აღირიცხება № 3210 - „მოკლევადიანი სესხების ანგარიშზე“ კრედიტზე ჩაიწერება სესხის მიღება, ხოლო დაფარვა დებეტში. „ბასს“-ით გრძელვადიანი კრედიტის აღსარიცხავად იყენებენ ანგარიშს № 3230 - „გრძელვადიანი სესხების მიმდინარე ნაწილი“ და ანგარიშის № 4140 - „სესხები“. გამოიყენება აგრეთვე № 3210 - „მოკლევადიანი სესხები“, № 3230 - „გრძელვადიანი სესხები“ და № 4100 - „სასესხო ვალდებულებები“.

ანგარიშების კორესპონდენცია სესხებსა და კრედიტებზე

ოპერაციის შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
1. მიღებულია ბანკის კრედიტი	1200	51, 52, 60	5400	91, 92
2. მიღებულია საშუალებები აქციების გამოშვებით	1200	51, 52, 60	5400	88
3. 5400 ანგარიშის დებეტით აღირიცხება ბანკის კრედიტების დაფარვა	5400	88	1200, 3200	51, 52, 90
4. აქციების და ობლიგაციების გამოსყიდვა	5400	88	1200, 3200	51, 52, 90

IX თავი

ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა

9.1. ზოგადი დახასიათება

ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა გათვალისწინებულია სხვადასხვა საკუთრებისა და ორგანიზაციული ფორმის მცირე საწარმოებისათვის. გამარტივებული ფორმით ბუღალტრული

აღრიცხვის შემოღება ითვალისწინებს პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტების თავმოყრას, დამუშავებას და რეგისტრაციას, პროდუქციის თვითღირებულების გამოთვლა-კალკულაციას, წარმოების ფინანსური შედეგების განსაზღვრას ერთ ბუღალტრულ გამარტივებულ ფორმაში, რასაც ეწოდება „სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის ტიპური ფორმა (სოა № 1)“. აღნიშნული ფორმა შეიძლება შემდეგი სახით წარმოვიდგინოთ:

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვა №1

ოპერაციების რეგისტრაცია									
საწარმოთა საშუალებების და წარმოების მოძრაობა (ანგ. №)									
ჩანაწერის №	თარიღი	ოპერაციის მინაარსი	თანხა	დებეტიკრედიტი	დებეტი	კრედიტი	სხვა	სხვა	დანარჩენი
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

აქედან გამომდინარე, აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა ითვალისწინებს ორ ქვესისტემას: 1. ბუღალტრული აღრიცხვის მარტივ ფორმას მთავარი წიგნით და 2. ბუღალტრული აღრიცხვის ფორმას აღრიცხვის წიგნების გამოყენებით და მთავარი წიგნით.

ბუღალტრული აღრიცხვის მარტივი ფორმა. მცირე საწარმოები, რომლებიც მუშაობენ არასაწარმოო სფეროში, რომელთაც არა აქვთ საკუთარი ქონება და მათი საქმიანობა დაკავშირებულია მცირე დანახარჯებთან, შეუძლიათ გამოიყენონ ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა. ამ ფორმით აღრიცხვის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ დოკუმენტების რეგისტრაცია მატერიალური და ფულადი სახსრების მოძრაობა და ფინანსური შედეგების განსაზღვრა ხდება ერთ ბუღალტრულ რეესტრში (სოა №1-ში).

გარდა სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნისა (სოა №1), მუშაობის ან შრომის მიხედვით შრომის მიხედვით ანგარიშსწორებისა და ბიუჯეტთან ანგარიშსწორების ოპერაციების აღრიცხვისათვის ბუღალტერია გამოიყენებს შრომის ხელფასის უწყისს, ხელფასის და-რიცხვისა და გაცემისათვის. მცირე საწარმოთა ბუღალტერია მითითებული რეგისტრების საფუძველზე ეყრდნობა ტიპური ანგარიშთა გეგმის შემოკლებულ ფორმას, რაც რეკომენდებულია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ (1991 წლის 2 ივლისი, ბრძ. № 40, რაც არ განხორციელდა პოლიტიკური არეულობის გამო).

მცირე საწარმოთა სამეურნეო ოპერაციების სარეგისტრაციო წიგნი ფორმა სოა-1, წარმოადგენს კომბინირებულ რეგისტრს, რომელიც უნდა შეიცავდეს (იტევდეს) ყველა სამეურნეო ოპერაციების ანგარიშების ნომრებს და სრულად ასახავდეს სამეურნეო ოპერაციებს. ისე რომ ის სრულად პასუხობდეს ბუღალტრული ბალანსის შედგენის მოთხოვნებს.

მცირე საწარმოთა ბუღალტერიას შეუძლია წიგნი გახსნას მთელი წლისათვის, რომელშიაც ოპერაციები გატარდება მთელი თვისათვის. საწყისად გადმოიტანება საბალანსი ნაშთები და მასში განლაგებული ანგარიშების მიხედვით გამოიყვანება ბრუნვები, რის საფუძველზეც ღგინდება მომდევნო თვის და კვარტალების ნაშთები.

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნი არის გაშლილი ფორმა, რომელშიაც სამეურნეო ოპერაციები შეიტანება ქრონოლოგიურად და სისტემურად ანგარიშების განლაგების მიხედვით (იხ. თანდართული ფორმა სოა-1, გვ. №№№).

როგორც ფორმაშია მოცემული, პირველი სტრიქონით ჩაწერილია ნაშთები 1 მარტისათვის, შემდგომ ტარდება საბუთები მემორიალური ორდერების ნომრებისა და თვის რიცხვების თანმიმდევრობის გათვალისწინებით. თვის ოპერაციების დამთავრების შემდგომ გამოიყვანება თითოეული (განლაგებული) ანგარიშების მიხედვით ბრუნვები და შემდგომ დადგინდება შემდგომი თვის დასაწყისის ნაშთები.

როგორც ოპერაციების სარეგისტრაციო უწყისი გვიჩვენებს (მთავარი დავთარი) თითოეული ანგარიშის მიხედვით გამოიყვანება ბრუნვები. ბრუნვების საფუძველზე თითოეული ანგარიშის მიხედვით ღგინდება (გამოიყვანება) ნაშთი მომავალი თვის, კვარტალის და წლის, რაც უნდა შეესაბამებოდეს წლიური ანგარიშების, ბალანსის ფორმა №1-ს და მისი დანართების მოთხოვნებს.

9.2. მცირე საწარმოთა საკუთარი საშუალებების აღრიცხვა სააღრიცხვო რეგისტრების გამოყენებით

მცირე საწარმოებს, რომელთაც აქვთ საკუთარი ძირითადი საშუალებები და სხვა სახის მატერიალური ქონება და ეწევიან ბანკის მეშვეობით ანგარიშსწორების ოპერაციებს, უნდა გამოიყენონ შემდეგი სახის ბუღალტრული აღრიცხვის რეგისტრები:

1. ძირითადი საშუალებებისა და საამორტიზაციო ანაღრიცხვის აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-1“;
2. საწარმოო მარაგებისა და მზა პროდუქციის აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-2“;
3. წარმოების დანახარჯების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-3“;
4. ფულადი სახსრების და ფონდების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-4“;
5. ანგარიშსწორების და სხვა დანარჩენი ოპერაციების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-5“;
6. პროდუქციის (სამუშაოების და მომსახურების) რეალიზაციის აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-6“;
7. მიმწოდებლებთან და მოიჯარეებთან აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-7“;
8. მუშა-მოსამსახურეებთან შრომისა და ანგარიშსწორების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა - „უკ-8“;
9. მახმტური უწყისი, ფორმა - „უკ-9“ (შენაერთი უწყისი).

ბუღალტრული აღრიცხვა წარმოებული უნდა იქნეს ოპერაციათა აღრიცხვის ორმაგი ჩაწერის ხერხით, რაც უნდა დაეჭვმდებაროს ანგარიშთა გეგმის (სისტემის) რეგლამენტირებულ და რეკომენდებულ სისტემას. ჩანაწერები წარმოებს ორ უწყისში ერთდროულად. ერთ უწყისში ანგარიშის დებეტში, ხოლო მეორე ანგარიშის კრედიტში „სვეტი მოკორესპონდენტო ანგარიში“ (ან შესაძლებელია გამოვიყენოთ მემორიალში დაშიფრვა) და მის საფუძველზე შესაბამის უწყისებში გატარება.

თვიური შედეგების გამოყვანა ხდება თვის დამთავრების შემდეგ. მთავარი ანგარიშების დავთარ კ-1-ში ეს უწყისი წარმოადგენს სხვა უწყისების ჯამობრივი მაჩვენებლების სადებეტო და საკრედიტო ოპერაციების შედეგებითი აღრიცხვის უწყისს. ზემოთ მინიშნული მონა-

ცემების საფუძველზე ბუღალტერიას შეუძლია შეადგინოს რვა სვეტიანი ბრუნვითი უწყისი შემდეგი ფორმით (იხ. აქვე):

ბრუნვითი უწყისი

ანგ. №	საშუალებების და წყაროების სახეზე არსებობა და მოძრაობა						
		დებეტი	კრედიტი	დებეტი	კრედიტი	დებეტი	კრედიტი
1	2	3	4	5	6	7	8

ფორმა № უკ-9 წარმოადგენს წასული თვის ბრუნვათა უწყისს, რომელიც ასახავს წასული თვის შედეგებს, რომლებიც თითოეული ანგარიშის მიხედვით დგინდება არითმეტიკული გათვლით.

ბრუნვათა უწყისის საფუძველზე აღმორჩენილი შეცდომები გასწორებული უნდა იქნეს ბრუნვათა სვეტების მიხედვით, ე.ი. მესამე სვეტის ჯამი უნდა უდრიდეს მეოთხე სვეტს, მეხუთე - მეექვსეს, მეშვიდე - მერვეს. თუ სვეტების ჯამი არ ექვემდებარება აღნიშნულ წესს, მაშინ დაშვებული შეცდომები უნდა მოიძებნოს და გასწორდეს.

როგორც აღინიშნა, მატერიალური ქონება და ფულადი სახსრები ანალიზურად აღირიცხება უწყისებში, რომელიც შემდეგი სახისაა:

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის უწყისების რეგისტრაციისათვის გამოყენებული ჟურნალი

№	დოკუმენტის	ოპერაციების რეგისტრაცია		დებეტი		კრედიტი	
		ოპერაციის შინაარსი	თანხა (ლარი)	ანგარიში	უწყისი ან მე-მორიალი	ანგარიში	უწყისი ან მე-მორიალი
1	2	3	4	5	6	7	8
1	15	მცირე საწარმო „ფოტოატელი“ მოღებულა საყოფაცხოვრებო მომსახურების კომბინატიდან	10000	51 1200		88 5200	
		ივანოვს (საკ. ფოტომოწყობილობა)		01 2100		85 5115	

		პეტროვი (ფოტომასალები)	1000	05		85	
				1600		5115	
		სპირნოვი (ფული)	1500	50		85	
				1100		5200	
2	19	ფოტოატელიის საარენდო გადასახადი	4500	20		51	
			500	7000		1200	
3	20	გაფორმებულია შეკეთა საკანცელარიო ნივთებსა და ინვენტარზე, რომლის მიხედვით მიღებულია ნივთები	4000				
			1500	20		51	
4	27	გაფორმებულია შეკეთა საკანცელარიო ნივთებსა და ინვენტარზე, რომლის მიხედვით მიღებულია ნივთები		1600		1200	
			1400	80		51	
5	26	მიღებულია ფული მომსახურებაზე		5300			
			12000	50		80	
6	27	გადახდილია ელ. ენერგიის და კომუნალური მომსახურების თანხა		1200		5330	
			200	80		50	
7	27	დაერიცხათ ზელფასი ბუმაკებს		5330		1110	
			5000	80			
		დაეკავათ:					
		საშემოსულო გადასახადი, საპენსიო ფონდს,	70				
			50				
		გაიცა ზელფასი	4365				
		გაიცა სოც. ანარიცხების ფონდში		1850			
8	30	გადაერიცხათ დაეალიანება დასაფარად ბიუჯეტს საშემოსულო	585				
9	30	შეტანილია ბანკში ნაღდი ფული	7435				

ასეთი ფორმა გამოიყენება მაშინ, როცა მცირე საწარმოებს აქვთ საკუთარი ქონება, ფული და დიდი მოძრაობა.

9.3. ძირითადი საშუალებების უწყისი უკ-1

ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის უწყისში (უკ-1) ნუმერაციის თანმიმდევრულად ჩაიწერება ყველა ძირითადი საშუალება (1-4 სვეტი), რაც მცირე საწარმოს გააჩნია 1 იანვრის მდგომარეობით.

წლის მანძილზე მიღებული ძირითადი საშუალებები ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით აისახება 1-5 სვეტში თარიღის მითითებით და 6-7-8 სვეტებში ჩაიწერება დებეტის რეგისტრაციის ნომერი, რაოდენობა და თანხა. უწყისის (უკ-1) 9-14 სვეტებში აისახება ძირითადი საშუალებების გასვლა, ხოლო უწყისის გაგრძელებაზე 15-17 სვეტებში ასახავენ: ცვეთის ანარიცხების ნორმას %-ობით, თანხას წლიურად და, მათ შორის, კვარტალების მიხედვით. თუ კვარტალური ბალანსი კეთდება აისახება ცვეთის კვარტალური და თვიური თანხაც, რადგან ბრუნვები და ნაშთები ჟურნალ-მთავარში ასახული უნდა იქნეს თვიურად.

ამორტიზაციის დარიცხვა იწყება ძირითადი საშუალებების შემოსვლის თვიდანვე, ხოლო დარიცხვა შეწყვეტილი უნდა იქნეს გასვლის მომდევნო თვიდან.

მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები „ბასს“-ით ანგარიშთა გეგმის სისტემიდან ამოღებულია, მაგრამ ჩვენი აღრიცხვის სისტემით ის ჯერჯერობით აღრიცხული უნდა იყოს განცალკევებით. 2 ლარამდე ღირებულების საგნები უშუალოდ ჩამოიწერება ხარჯებში, ამიტომ ასეთი საგნები ამ უწყისში არ აისახებიან.

თვის დამთავრების შემდეგ, სარეგისტრაციო უწყისებში დაფიქსირებული უწყისების მოძრაობის მიხედვით გამოიყვანება ბრუნვები და ნაშთები მომდევნო საანგარიშო თვეების, კვარტალების და წლის მიხედვით. ამავე დროს, ეს უწყისი ასრულებს საამორტიზაციო განგარიშების ფუნქციასაც, რის მიხედვით დგინდება საამორტიზაციო ანარიცხები. როდესაც ძირითადი საშუალებები წარმოების პროცესებიდან დროზე ადრე გადიან ცვეთის თანხას, რომელიც დარიცხულია ძირითად საშუალებებზე, მაშინ ხდება მისი ჩამოწერა შემოსავლის ანგარიშის დებეტში და ძირითადი საშუალებების ცვეთის ანგარიშის კრედიტში (ანგარიშის № 2200). მთელი თანხა, რაც აღირიცხებოდა ცვეთაგაუქმელ ძირითად საშუალებებზე ჩამოიწერება დაფინანსების ანგარიშების წყაროების დებეტში, რადგანაც მთლიანად ამორტიზებული არ არიან. შემოსავალი ძირითადი საშუალებები იმავდროულად აღრიცხული

უნდა იქნეს შემოსავლის მომენტში, მაშინ ის უნდა აისახოს „წარმოების აღრიცხვის“ უწყისში „უკ-3“-ში, როგორც წარმოების ხარჯი და უწყის „უკ-4“-ში, როგორც სარეზერვო ფონდების (ამორტიზაციის ფონდის სახით) წარმოქმნა.

„ძირითადი საშუალებების, მცირეფასიანი და სწრაფცვეტილი საგნების და ამორტიზაციის ანარიცხების უწყისი“ („უკ-1“) ნიშუშის სახით გაშუქებულია 117 გვერდზე, რომელშიაც სასწავლო თვალსაზრისით ჩანაწერები გაკეთებული იქნა ნებისმიერ ციფრზე.

9.4. მასალებისა და მზა პროდუქციის აღრიცხვის უწყისი ფორმა „უკ-2“

მასალებისა და მზაპროდუქციის აღრიცხვის უწყისი (მასალები, საწვავი, სათადარიგო ნაწილები, მოწყობილობები და სხვ.) აღრიცხებოდა ფორმა № „უკ-2“-ში. ამ უწყისში აღრიცხებიან აგრეთვე მატერიალურად პასუხისმგებელი პირები, რომელთაც პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მატერიალური ქონების შენახვაზე. უწყისში ჩანაწერები წარმოებს პოზიტიური წესით თითოეული მატერიალური პასუხისმგებელი პირისა და შესაბამისი ფასეულობის სახეების გათვალისწინებით პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტების საფუძველზე, რაც მუშავდება შესაბამისად.

თითოეული მატერიალურად პასუხისმგებელი პირი ვალდებულია, მცირე საწარმოს ბუღალტერიას წარმუდგინოს მატერიალური ქონების მოძრაობის ანგარიში, რომელსაც უნდა ერთოდეს მოძრაობის ამსახველი პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტები.

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის აღრიცხვისათვის გამარტივებული ფორმით აღრიცხვის პირობებში გამოიყენება ფორმა „უკ-2“, რომელიც შედგება 15 სვეტისაგან, 1-6 სვეტებში იწერება გატარების ნომერი, თარიღი, დოკუმენტის ნომერი, ზომის ერთეული, ფასი, 7-8 სვეტებში იწერება ფასეულობათა საწყისი ნაშთები, 9-10 სვეტებში ფასეულობათა შემოსავალი, კრედიტში 11-12 სვეტებში ფასეულობათა გასავალი, ხოლო ნაშთი პერიოდის ბოლოსათვის დგინდება 13-14 სვეტებში (იხ.თანდართული ფორმა, გვ.107)

ბუღალტრულ აღრიცხვაშიც და ეკონომიკის თვალთახედვითაც სასაქონლო-მატერიალური მარაგი უნდა გაიყოს ორ ნაწილად, მზა პროდუქტია და საქონლური მარაგი განცალკევებით უნდა აღირიცხოს მატერიალური მარაგისაგან, რადგანაც მატერიალური მარაგები (ნედლეული, ძირითადი მასალები, დამხმარე მასალები, სათბობი, სა-თადარიგო ნაწილები და სხვ.) გათვალისწინებულია წარმოებისა და გადამუშავებისათვის, სასაქონლო კი სარეალიზაციოდ.

მზა პროდუქტია არის შრომის პროდუქტი, რომელმაც განვლო წარმოების ყველა ტექნოლოგიური პროცესი და ის აკმაყოფილებს ყველა მოთხოვნას მოხმარების მიზნით. წარმოების პროცესიდან შეიძლება გვექონდეს დაუმთავრებელი წარმოება, რომელიც წარ-მოადგენს ნახევარფაბრიკებს და ექვემდებარებიან შემდგომ გადა-მუშავებას.

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის ფინანსური ანგარიშების წესები ასახულია „ბასს“-2-ით და იგი მიანიშნებს, რომ ესენი ისეთი აქტივებია, რომლებიც:

1. გათვალისწინებულია გასაყიდად (სასაქონლო მარაგი);
2. მონაწილეობს წარმოების პროცესში და
3. წარმოდგენილია ნედლეულისა და მასალის სახით და განკუთვნილია წარმოების

პროცესის მოხმარებისათვის, რათა გარდაექმნათ გამოსაშვებ მზა პროდუქტად.

ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის პირველადი აღრიცხვის ორგანიზაციას, აღრიცხვის საწყობსა და შემდგომ ბუღალტერიაში. საწყობებში (პატარა საწარ-მოებში, სადაც ბრუნვა ცოტაა) გამოიყენება დავთრები, ხოლო მცირე საწარმო, რომელიც ახდენს დიდი ოდენობის ფასეულობის მოძრაო-ბას, გამოიყენებს ბარათებს, რომელიც ჩალაგებულია კართოტეკაში და თითოეული ასახავს თითოეულ მატერიალურ ფასეულობას (ჯგუფს), რომელთა ნაერთი გადაიტანება სინთეზური აღრიცხვის ბარათში (ნაერთში).

საწყობის გამგე ვალდებულია პირველადი აღრიცხვის დოკუმენ-ტებისა და ბარათების საფუძველზე შეადგინოს მატერიალური ფასეულობის მოძრაობის ანგარიშები, რომელიც თვის ბოლოსთვის (ან დეკადურად) წარადგინოს მცირე სსაწარმოს ბუღალტერიაში. მატერიალური ფასეულობის ბუღალტერი გადასინჯავს ფასეულობათა მოძრაობის ანგარიშს, მიიღებს მას საწარმოს ბუღალტერიაში და

მოახდენს ბუღალტრულ დამუშავებას, რომელსაც გაატარებს შესაბამისი აღრიცხვის წიგნებში.

საწყობში და ბუღალტერიაში მატ. ფასეულობა აღირიცხება ორი მეთოდით - რაოდენობრივ-თანხობრივი და ნაშთობრივი (ბუღალტრული) მეთოდით.

ოპერატიულ-ბუღალტრული (ნაშთობრივი) მეთოდი ემყარება შემდეგ პრინციპებს:

1. სასაწყობო ბარათების დახმარებით აღრიცხვის ოპერატიულობას;
2. ბარათების საფუძველზე სისტემატიურ კონტროლს;
3. ფაქტობრივი ნაშთების დადგენას;
4. ბუღალტერიის მიერ მხოლოდ ღირებულებით ფორმაში აღრიცხვას;
5. ბუღალტრული ანგარიშების ურთიერთშეჯერებას.

ბუღალტრულ აღრიცხვაში ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მატერიალურ ფასეულობათა შეფასებას. ამ მიმართულებით „ბასს“-2 მექანიზმი პუნქტით განმარტავს, რომ, სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის შეფასება ხდება მისი თვითღირებულებისა და ნეტო სარეალიზაციო ღირებულებას შორის უმცირესი თანხით.

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის თვითღირებულების დასადგენად გამოიყენება ნორმატიულ და საცალო ფასთა მეთოდი. აგრეთვე შეფასება „ფიფო“, „ლიფო“ და „საშუალო არითმეტიკული შეფასების მეთოდი“. „ფიფოს“ მეთოდის დროს პირველად შეძენილს პირველად ეხარჯავთ, „ლიფოს“ მეთოდის გამოყენების პირობებში ბუღალტრული აღრიცხვის პირობებში პირველად იხარჯება ის, რაც შევიძინეთ ბოლოს. აღნიშნული ჯერ საქართველოს ბუღალტრული აღრიცხვის პირობებში ნაკლებად გამოიყენება და მცირე საწარმოები იყენებენ საშუალო ღირებულების დადგენის მეთოდს. იმისათვის, რომ დავადგინოთ საშუალო ღირებულება, ამისათვის საჭიროა შეძენილი მარაგის ღირებულება გაგვყოფოს მის რაოდენობაზე. ამით დადგინდება შემოსავალში აღებული მარაგის არითმეტიკული საშუალო-შეწონილი ღირებულება. მაგალითად, შემოსავალში აღებული ფასეულობის ჯამი შეადგენს 200000 ლარს და ფასეულობა რაოდენობით შეადგენს 10000 ერთეულს, მაშინ ამ ფასეულობის გასაყვამდე ჩამოწერა უნდა მოხდეს $200000:10000=20$ ლარად ყოველი ერთეულისა, რომ დადგინდეს ზუსტი ბრუნვები და გარდამავალი ზუსტი ღირებულებითი ნაშთები.

საწარმოო მარაგების და საქონლის აღსარიცხავად ბუღალტრულ აარიცხვაში ანგარიშთა გეგმით გათვალისწინებულია ანგარიში № 1600 - „სასაქონლო-მატერიალური მარაგი“. ამ ანგარიშის დებეტში იწერება ფასეულობის მიღება, ხოლო კრედიტში - გაცემა.

სასაქონლო-მატერიალური მარაგების ანგარიშების კორესპონდენცია შემდეგნაირად აისახება (კორესპონდენცია იხ. აქვე):

ოპერაციის შინაარსი	დებეტი		კრედიტი	
	ახალი	ძველი	ახალი	ძველი
1. მიღებულია მიწოდებისაგან მატერიალური მარაგი	1600- 1600	10, 40, 41	3110	64,76
2. ფასეულობა შეძენილია ნაღდზე	1600- 1690	62,64, 76	1110	50
3. ფასეულობა შეძენილია გადარიცხვით	1600- 1690	10,40, 41	1201	51
4. ფასეულობა შეიძინა ანგარიშვალდებულმა პირმა	1600- 1690	10,40, 41	3160	71
5. შპა პროდუქციის მიღება საკუთარი წარმოებიდან	1600- 1690	10,40, 41	1630	23,20
6. გაცემულია წარმოებაში გადასამუშავებლად	1630	20,23	1620	10
7. მიწოდებელს დაუბრუნდა მიღებული ფასეულობა	3110	60,76	1610	10
8. ჩამოფასდა ნეტო სარეალიზაციო ღირებულება	8290	47,48	1610	10
9. აფასდა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობა	1600	10,40, 41	8190	48
10. ინვენტარიზაციით დადგენილი ფასების ზედმეტობა	1600	10,40, 41	6100	80
11. გამოვლინებული დანაკლისები	7000 8000 9100	6100	1600 1690	10,40 41

9.5. ძირითადი წარმოების აღრიცხვა უწყისი „უკ-3“

ძირითადი წარმოების ხარჯები ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმით აისახება ანგარიშ № 7000 - „საოპერაციო ხარჯები“ უწყისში „უკ-3“-ში. მცირე საწარმოთა ხარჯები განლაგებულია № 7100 - „შპაპროდუქციის თვითღირებულება“ პროდუქციის მწარმოებელ საწარმოებში, № 7200 - „რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება საეაჭრო დაწესებულებებში“, № 7300 - „მიწოდ-

ბის ხარჯები“ და № 7400 - „საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯების“ ანგარიშებზე.

პირველად უწყისში „უკ-3“-ში შეაქვთ მატერიალური დანახარჯები კორესპონდენციით დ-7100, 7200, 7400 კ-1600 ანგარიში.

ანგარიშსწორება შრომის ანაზღაურებით (დარიცხვა) ასახულია № 3130 გადასახდელი ხელფასი“ ანგარიშის კრედიტში და ხარჯების ანგარიშების დებეტში. როდესაც დადებულდება № 3130 ანგარიში ხელფასის მიღებით დაკრედიტდება № 1110 ანგარიში „ნაღდი ფული საღარიბოში“ ეროვნული ვალუტით, ხოლო ხარჯები ასახული უნდა იქნეს უწყისი უკ-9-ში, კრედიტში დარიცხული ხელფასი, რომელიც აისახება შესაბამისი ხარჯების ანგარიშზე „უკ-3“-ში 4-12 სვეტებში. ხარჯები სულ თავს იყრის მეთორმეტე სვეტში.

ანარიცხები სოცდაზღვევაზე, როგორც ხარჯი აისახება № 7 სვეტში „სოციალური დაზღვევა“ გატარებით; დებეტი ხარჯები, კრედიტი - ყოფილი 69, ახალი № 3370 „სოციალური გადასახადი“.

„ძირითად საშუალებათა ცვეთა“ (ყოფილი 02), ახალი 2200 ჯგუფის ანგარიშები დაკრედიტდება ცვეთის დარიცხვის ანგარიშები და დადებულდება 7000 ჯგუფის შესაბამისი დამხმარე ანგარიშები.

უწყის „უკ-4“-ში აღრიცხულია ფულადი სახსრები და როდესაც კეწევით ხარჯებს ნაღდი ფულით უწყისი „უკ-4“-დან გადაიტანება გატარებით დ.7000 შესაბამისი ჯგუფის ანგარიშები და კრედიტი 1110 და 1200 ანგარიშები.

ანგარიშსწორებები ყოფილ ანგარიშებზე 60, 62, 64, 76 და სხვა აღრიცხული უწყისი „უკ-6“ და „უკ-7“-ის შედეგები, რომელიც მიეკუთვნება ხარჯებს უწყისის შედეგები შეიტანება № 7000, შესაბამისი ანგარიშების დებეტში. მაშასადამე, გვექნება გატარებები წარმოშობილი ვალდებულებების ანგარიშების კრედიტებში და 7000 შესაბამისი დამხმარე ანგარიშების დებეტში. გამოითვლიან რა სხვადასხვა უწყისებზე გაწეულ დანახარჯებს ანგარიშებისა და უწყისების მთელი შედეგები თავს მოიყრის 7000 ანგარიშების ჯგუფებში. ეს ყველა დანახარჯები № 1 უწყისიდან - № 9-ის ცათვლით თვითურად დაიხურებიან და მათი შედეგები პირდაპირი დანახარჯების კვალობაზე აისახებიან პროდუქციის თვითღირებულებაში, ხოლო არაპირდაპირი ხარჯები, როგორც აღინიშნა, პროპორციული განაწილების წესით შეიტანებიან წარმოებული (ან რეალიზებული) პროდუქციის თვითღირებულებაში და მიემატებიან იმ პირდაპირ ხარჯებს, რომელთაც ისინი მიეკუთვნებიან.

როგორც წესი, წარმოების დანახარჯების ანგარიშები დახურვას საჭიროებენ და თუ გამოვლინდა, რომ ხარჯებში ეკონომია გვაქვს, მაშინ კრედიტის ჩანაწერი ჩამოიწერება წითელი სტორნოს მეთოდით, რაც იმის მაჩვენებელია, რომ წარმოების ხარჯებში ეკონომია გვაქვს, ან პირიქით, თუ ზარალია (გადანახარჯებია), მაშინ თხოულობს დამატებით გატარებას და წარმოების ხარჯებში შეტანას (ან შეიძლება წარმოების შედეგები შეტანილი იქნეს რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულებაში).

ფორმა „უკ-3“ გამოიყენება № 7000 „საოპერაციო ხარჯების“ ჯგუფის ანგარიშების აღრიცხვისათვის, რომელშიაც თითოეული სახის წარმოებას ანალიზური ანგარიში გაეხსნება. № 1-12 სვეტებში დანახარჯები აღირიცხება, რის საფუძველზედაც წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება ისაზღვრება, პროდუქციის გამოსავლიანობის აღრიცხვისათვის განკუთვნილია 13-16 სვეტები, შემოსავალში აღებული პროდუქცია ჩამოიწერება ფაქტიური თვითღირებულებით 17-18 სვეტებიდან.

წარმოების ხარჯების ანგარიშის დახურვა უნდა მოხდეს გასანაწილებელი ხარჯების დახურვის შემდეგ, ხოლო პროპორციული განაწილების შემდეგ ხარჯები უნდა მიეკუთვნოს ძირითადი წარმოების ანგარიშებიც თვის და კვარტლის ბოლოს. პროპორციული განაწილება მოხდება პირდაპირი დანახარჯების პროპორციულად. აღნიშნული ვარიანტი განვიხილოთ მაგალითზე: დავუშვათ, რომ გვაქვს 1,2,3 სახის ძირითადი წარმოება, რომლის დანახარჯი შეადგენს 7408 ლარს, არაპირდაპირი ხარჯები 1200 ლარს, რომელიც უნდა გავანაწილოთ პირდაპირი ხარჯების პროპორციულად. შევადგინოთ ცხრილი არაპირდაპირი ხარჯების განაწილებაზე:

არაპირდაპირი ხარჯების განაწილება

წარმოების დასახელება	ძირითადი წარმოება (უკ-სე-12) ლარი	გასანაწილებელი ხარჯი (ლარი)	სულ პირდაპირი და არაპირდაპირი ხარჯები	გასანაწილებელი ხარჯების კოეფი- ციენტი %%
1	2	3	4	5
წარმოება № 1	2500	405	2905	33,75
წარმოება № 2	2500	405	2905	33,75
წარმოება № 3	2408	390	2798	32,50
სულ ჯამი	7408	1200	8608	100 %

როგორც ცხრილში მოტანილი გაანგარიშება გვიჩვენებს პირდაპირი ხარჯები სამივე სახის წარმოებაზე უდრიდა 7408 ლარს, გასანაწი-

ლებელი ხარჯები უდრიდა 1200 ლარს. დაეადგინოთ კოეფიციენტები %%-ობით და მოვახდინეთ დადგენილი კოეფიციენტების საფუძველზე პირდაპირ ხარჯებზე მიკუთვნება, ე.ი. სვ.2 პლუს 3 უდრის სვ.4-ს. უწყისი ფორმა „უკ-3“-ის სამაგალითოდ შედგენილი ფორმა იხ. 129 გვერდზე.

გარდა ამისა, № 7000 ანგარიშის „საოპერაციო ხარჯების“ გაშიფრვისათვის დაგეგმრდება ბრუნვათა უწყისის შედგენა, რომლის სტრიქონთა ტექსტში ჩაიწერება პროდუქციის, მომსახურების ან შეკვეთის სახე და სათანადო სვეტებში ამ სახეობათა (ანალიზური ანგარიშების მიხედვით ჯამობრივი მაჩვენებლები, სულ 7000 ანგარიშის მიხედვით მაჩვენებელი უნდა უდრიდეს № „კ-1“ დავთარში 7000 ანგარიშის ცალკეული დებეტისა და კრედიტის სინთეზურ მაჩვენებელს.

9.6. ფულადი სახსრების, სესხების, ფონდებისა და სხვა ფულადი ოპერაციების აღრიცხვა (უწყისი „უკ-4“, „უკ-5“)

მცირე საწარმოთა ბუღალტერიაში სალაროს ოპერაციების აღრიცხვა, ანგარიშსწორების ოპერაციებისა და სესხების, აგრეთვე ფონდების აღრიცხვა ეწეობა ფორმა № „უკ-4“-ში, თითოეული ჯგუფი ანგარიშებისათვის ცალ-ცალკე.

საწარმოში სალაროს ოპერაციებია აღრიცხვა ხდება სალაროს წიგნში, ტიპიური ფორმა „სო-4“, რომელშიაც ოპერაციები ტარდება სალაროს შემოსავლისა და გასავლის ორდერების საფუძველზე. მცირე საწარმოს მოლარე, ანგარიშგების დაწესებული დროის მიხედვით მოსახვევ ხაზზე სალაროს წიგნში მოახვევს ფურცელს და ანგარიშს თანდართული დოკუმენტებით ნაღდი ფულის მოძრაობაზე წარუდგენს მცირე საწარმოს მთავარ ბუღალტერს (ან შემსრულებელს). ის, თავის მხრივ, გადამოწმებს სისწორეს, მოუწერს ხელს და ბუღალტერიაში მიიღებს სალაროს დოკუმენტებს შემდგომი ბუღალტრული დამუშავებისათვის.

„სო-2“ სალაროს გასავლის ორდერით გაცემულ თანხებს ჩამოწერს 1100 ანგარიშის კრედიტში და დააწერს ანგარიშების დე-

ბეტს ანგარიშებთან კორესპონდენციით: ანგარიშვალდებულ პირებს ანგარიშის № 1430, № 3160 „ვალდებულებები საწარმოს პერსონალის წინაშე“ ნაშთი „სო-4“-ში გამოიყვანება ცალკეული დამხმარე ანგარიშების მიხედვით, რომელთა ნაერთი ჯამი ბრუნვატა უწყისით უნდა უდრიდეს ოპერაციების სარეგისტრაციო წიგნში დებუტისა და კრედიტის მონაცემთა ბრუნვების ჯამებს.

ანგარიშსწორების ოპერაციების აღრიცხვისათვის ფორმა „უკ-4“-ში დაეთმოება ცალკე ადგილი, რომელშიაც ოპერაციები აისახება ბანკის ავიზოებისა და მასზე დართული საბუთების საფუძველზე. მემორიალის დამუშავების პირობებში, მასზე ოპერაციები ჩაიწერება № 2-4 მემორიალებიდან, ხოლო ფორმა „უკ“-ში მოქცეული სხვადასხვა ფორმებიდან ფორმა „უკ-4“-ში ნაშთები დგინდება თითოეული ანგარიშის მიმართ ფორმაში გახსნილი ანგარიშების მიხედვით საჭიროებისამებრ.

რაც შეეხება ფონდებს, ისინი პასიური ანგარიშებია და მათი წარმოქმნა დაკავშირებულია რეალიზებული პროდუქციის ამონაგებთან და შემოსავლებთან, საიდანაც კეთდება ანარიცხები შემოსავლების განაწილების პირობებში. შესაძლებელია შემოსავლები გექონდეს ძირითადი საშუალებების გასვლიდან და აგრეთვე ცვეთის ანარიცხებიდან, რომელთა ღირებულებები წარმოქმნის ამორტიზაციის ფონდს. ეს ფონდი განკუთვნილი იყო ძირითადი საშუალებების აღდგენისათვის, გაფართოებისა და რეკონსტრუქციისათვის. ამჟამად, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ხსენებული ფონდების დანიშნულება გაერთიანდა რეზერვირების ფონდში, ხოლო ანარიცხების თანხა მიემატა მოგებას. ამით დაგროვებისათვის საკუთარი თანხები გაითქვიფნენ მოგებაში და მოგების განაწილებაში გადავიდნენ, რადგანაც ძირითადი ფონდების გაფართოება „ბასს“-ის სისტემაში ხდება მოგების წყაროების ხარჯზე.

მაშასადამე, როგორც აღვნიშნეთ ფონდების წარმოქმნის ძირითად წყაროს წარმოადგენს მოგება, რომლიდანაც კეთდება ანარიცხები. მოგების რეფორმაციის აღრიცხვის ფორმა შეიძლება იყოს შემდეგი სახის:

მოგების რეფორმაციის აღრიცხვის ფორმა

ოპერაციები	წყაროების ნაშთები		ბრუნვა ღებუტით ანგარიშების კრედიტლან მარტის თვეში					ბრუნვა კრედიტით ანგარიშების ღებუტში მარტის თვეში			
	ღებუტი	კრედიტი	1200	5400	1100		სულ	6000	1200		სულ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ანგარიში 80, 5330. „ზარალი და მოგება“											
პროდუქციის რეალიზაციიდან		400000						13000			13000
მასალების გაყიდ- ვიდან		2000						800			800
ჯარიმები და საურავები	500	600	150				150		200		200
სულ	500	42600	150				150	13800	200		14000
საღდო:		42100									
მოგების გამო- ყენება:	11235										
მოგების გადას- ახდელი	2100			700			700				
ანარიცხები სოცდაზღვევის ფონდში	8000		2500				2500				
ძირითადი საშუ- ალებების შეძენა	2000										
კეთილქვემო- ქმედება	3500				800		800				
მატერიალური დახმარება											
სულ	26835		2500	700	800		4000				

როგორც ცხრილში მოტანილი მასალებიდან ჩანს, მარტის დასაწყისისათვის ნაშთი გექონია 40000 ლარის, თვის ბოლოსათვის დაგვრჩა 42100, ხოლო მოგების გამოყენება უდრიდა 26835 ლარს, ხოლო უწყისი ფორმა „უკ-4“, რომელიც გამოიყენება ფულადი სახსრებისა და ფონდების აღრიცხვისათვის შემდეგი ფორმითაა წარ-
მოდგენილი.

ფულადი სახსრებისა და ფონდების აღრიცხვის უწყისი უწყისი „უკ-4“

ძირითადი ოპერაციები		საბუღალტრო დასაწყისში		დებეტის პრუნა ანგარიშების კრედიტებიდან								კრედიტის პრუნა ანგარიშების დებეტში										სულ
		დებეტი	კრედიტი	6000	1100	3210	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18					
ანგარიში „ს. ცხელა“	-	-	-	-	-	-	-	53	-	-	-	-	-	-	-	-	53					
ანგარიში № 1100	4800	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1088					
უწყისი უკ-3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	770					
უწყისი უკ-2 (25)	-	-	-	-	-	-	-	770	-	-	-	-	-	-	-	-	770					
უწყისი უკ-2 (26)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	600					
უწყისი უკ-1	-	-	7800	-	-	-	7800	-	-	-	10000	-	-	-	-	-	600					
უწყისი უკ-2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10000	-	-	-	-	-	-					
ს უ ლ :	-	-	7800	-	-	-	7800	770	-	-	10000	-	-	-	-	-	12458					
ნაშთი IV თვის	-	-	142	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ანგ. სწ. ანგარიში 1200	5500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ბანკის ამონაწერი 4	-	-	-	-	-	-	-	600	-	-	3000	100	526	200	4426	-	-					
ბანკის ამონაწერი 18	-	-	-	-	10000	-	10000	-	-	8000	-	-	-	-	-	8000	-					
ბანკის ამონაწერი 20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ბანკის ამონაწერი 28	-	-	-	10000	10000	-	10000	600	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ს უ ლ :	-	-	-	1000	10000	-	20000	600	8000	-	3000	100	526	-	12476	-	-					
საბუღალტრო IV თვის	13075	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ანგარიში № 5530	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
პროცენტი „საბანკო“	-	-	-	-	-	-	-	-	-	392	-	-	-	-	-	-	329					
პროცენტი რეალურიდან	-	886	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
მომუშის გამოყენება	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ფონდი „KBO“	-	10000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
რეზერვი	-	1500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
სამართლი	-	1500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
პროცენტი	-	1000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ს უ ლ :	-	14000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					

ცხრილიდან ჩანს, რომ სალაროს ნაშთი მარტის თვის დასაწყისისათვის გვექონია 4800 ლარი, სულ შემოვიდა 7800 ლარი და დაიხარჯა (გაიცა) 12458 ლარი, ე.ი. $(4800+7800-12458)=142$ ლარს, რაც წარმოადგენს ნაშთს I/IV-თვის. ასეთივე წესით გაშიფრულია ანგარიშსწორების ანგარიში ბანკში, რომლის ნაშთი უდრის 13074 ლარს.

რაც შეეხება ფონდების წარმოქმნას მოგების რეფორმაციიდან და ანარიცხებიდან მოგების ანგარიშის კრედიტში თავს იყრის 14000 ლარი.

დანარჩენი ოპერაციების აღრიცხვისათვის გაითვალისწინება ანგარიშსწორება სხვა დანარჩენი ოპერაციებით უწყისი „უკ-5“, სადაც მოცემულია ანგარიშსწორება ლიმიტირებული ჩეკებით, აკრედიტებთ, ანგარიშსწორება საფინანსო დაბანდლებით, ანგარიშსწორება ანგარიშვალდებულ პირებთან და ანგარიშსწორება ბანკის კრედიტებით და სხვა ოპერაციებით წარმოებს „ანგარიშსწორება სხვა დანარჩენი ოპერაციებით“ უწყისში „უკ-5“-ში. „უკ-4“-ში ნაჩვენები ოპერაციები მსგავსია „უკ-5“-ისა, მაგრამ ცოტა სხვაობით. სხვაობა მდგომარეობს იმაში, რომ „უკ-4“-ში მოთავსებულია ფონდების ამსახველი ანგარიში 5330 მოგება და ზარალის ანგარიში, რაც პასიურია (უწყისი № „უკ-5“-ის ნიმუში იხილეთ 132 გვერდზე).

9.7. რეალიზაციისა და შემოსავლების აღრიცხვის უწყისი „უკ-6“

შემოსავლებისა და რეალიზებული პროდუქციის აღრიცხვისათვის აღრე გათვალისწინებული იყო ანგარიში №46 - „პროდუქციის (სამუშაოების და მომსახურების რეალიზაცია“ და №45 - „გადატვირთული საქონელი“. „ბასს“-ით ეს ანგარიშები აღარ გამოიყენებია, რადგან შემოსავლები აღირიცხებიან № 6000 ჯგუფის ანგარიშის „საოპერაციო ანგარიშის“, კრედიტში. ანგარიშები იყოფიან შემდეგი სახის ქვეანგარიშებად:

6110 „შემოსავლები რეალიზაციიდან“

6120 „გაყიდული საქონლის დაბრუნება და ფასდათმობა“

6190 „სხვა საოპერაციო შემოსავლები“

8100 „არასაოპერაციო შემოსავლები“

- 8110 „საპროცენტო შემოსავლები“
 8120 „დივიდენდები“
 8130 „არასაოპერაციო მოგება“
 8190 „სხვა არასაოპერაციო შემოსავალი“
 9110 „განსაკუთრებული შემოსავლები“

ანგარიშთა კორესპონდენციები და ოპერაციათა დამუშავების ერთიანი სისტემის შექმნის მიზნით „ბასს“-მა კორესპონდენციები შეამოკლა და მატერიალური ხარჯები, დარიცხული ხელფასი და სხვა დაკრედიტებული ხარჯები ჩამოიწერება შემოსავლების შემცირებაში (ანუ 6000 ჯგუფის ანგარიშების დებეტში). გაწეული ხარჯები კი - (რადგანაც ამცირებს შემოსავლებს და მოგებას), პირდაპირი შემოსავლების ანგარიშის დებეტში ჩამოიწერებიან, ხოლო რეალიზაციით მიღებული შედეგი ზემოთ ნაჩვენები ანგარიშების წყობის მიხედვით აისახება შემოსავლების ზრდაში (მატებაში).

როცა შემოსავლების არრიცხვისა და საფინანსო შედეგების განსაზღვრისათვის გამოყენებული იყო № 46 „რეალიზაცია“ ანგარიშის დებეტისა და კრედიტის ჩანაწერების დაპირისპირების მეთოდი, ამით ღგინდებოდა ფინანსური შედეგები. თუ კრედიტის ჩანაწერი მეტი იყო დებეტზე, მაშინ საკრედიტო სალდო ჩამოიწერებოდა რეალიზაციის ანგარიშის დებეტში და მოგების ანგარიშის კრედიტში, რითაც აისახებოდა მოგების თანხა. ამჟამად, პროდუქციის რეალიზაციის ცალკეული შედეგების დადგენისათვის უნდა გამოიყენებოდეს უწყისი „უკ-ნ“-ის გაანგარიშების ფორმა, რომელიც შემდეგი სახითაა წარმოდგენილი:

რეალიზებული პროდუქციის ფინანსური შედეგების დადგენა

№	მაჩვენებლები	რეალიზაციის შედეგი		ფინანსური შედეგი	
		სარეალიზაციო ფასი	ფაქტორი თეითლირებულება	მოგება	ზარალი
1	2	3	4	5	6
1.	თვის ბოლოს გაუნაღ- დებული საქონლის ნაშთი	3690	2100	1590	-
2.	გადატვირთული საქონელი საანგარიშო თვეში	5148	4597	557	
3.	სულ	8838	6697	2147	

4.	პროცენტული და- მოკიდებულება ფაქტორად გაყ- ილული პროდუქციის თვითღირებულებისა გაყიდვის ამონაგებთან	$(6697 \cdot 100) / 8838 = 75$ 75 %			
5	პროდუქციის ნაშთი, რაც განადღებული არ არის თვის ბოლოსათ- ვის (ფაქტ. თვითღირ.).	1121			
6	რეალიზებული პრო- დუქციის ღირებულება (სტრ.3-სტრ.5)	7717			

როგორც გაანგარიშებამ გვიჩვენა რეალიზებული პროდუქცია, რაც გაყიდულია საბაზრო ფასით, ასახულია საბაზრო ამონაგებით, ხოლო ფაქტიური თვითღირებულება მოცემულია მეოთხე სვეტში. დადგენილია მათ შორის სხვაობა, რაც უდრის 2147 ლარს, ე.ი. რეალიზებული პროდუქციის საბაზრო ფასის ჯამი უდრის 8838 ლარს, ხოლო თვითღირებულება - 6697 ლარს. მათ შორის სხვაობა (მოგე-ბით) შეადგენს 2147 ლარს. ამ პირობებში რენტაბელობის ღონე უდრის 32,5 %-ს $(2147 \cdot 100 : 6697)$; რაც შეეხება საქონლიანობის ღონეს, იგი ტოლია $(6697 : 8897 \cdot 100) = 75,77$ %.

(პროდუქციის რეალიზაციის და საფინანსო შედეგების აღრიცხვის უწყისი „უკ-6“ იხ. 133 გვ-ზე, ხოლო მისი შედეგების ანალიზი აქვე).

9.8. ანგარიშსწორება მიმწოდებლებთან უწყისი „უკ-7“

მიმწოდებლებთან ანგარიშსწორების ოპერაციების აღრიცხვა ფორმდება უწყისი ფორმა № „უკ-7“-ში. მასში ოპერაციების ასახვის საფუძველს წარმოადგენს მიმწოდებლებისა და მყიდველების ანგარიშფაქტურები. ყოველი ანგარიში უწყისში გატარებული უნდა იქნეს სტრიქონზე. უწყისი იხსნება ჩანაწერებით „განადღებული ანგარიშები“ თვის დასაწყისისათვის და მათი ნაშთებით, რომლის შემდეგ შემოსავლის მიხედვით იწერება აქცეპტირებული (გადახდისათ-

ვის მიღებული) ანგარიშფაქტურები. საერთო თანხა (ყოფილი 60,61,62,67,76 ანგარიშები, უნდა აისახოს 3110 - „მიწოდებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები“, № 1480 - „მიწოდებით გადახდილი ავანსები“, № 1410 - „მოკლევადიანი მოთხოვნები“, № 1500 - „მოკლევადიანი სათამასუქო მოთხოვნები“, № 2310 - „მიღებული გრძელვადიანი თამასუქები“, № 3100 - „მოკლევადიანი ვალდებულებები“ და ა.შ.) ჩაიწერება უწყისის მე-11 სვეტში ანგარიშების კრედიტით, ხოლო ეს თანხა გადანაწილდება 6-10 სვეტებში და ანგარიშების დებეტში, განაღდებული ანგარიშფაქტურები კი 12-14 სვეტებში, რის საფუძველზე განისაზღვრება ნაშთები თითოეული პოზიციური ჩანაწერის მიხედვით, რაც აისახება 15-16 სვეტებში (იხ. უწყისი „უკ-7“-ის შემოკლებული ფორმა აქვე):

№	სახ. №	მიმოწერის დასახელება	საღლო	დებეტი ანგარიშისა 3100 ანგარიშების კრედიტოდან							3110 ანგარიშის დებეტში ანგარიშების კრედიტოდან (განაღდ.)				ნაშთი შემდეგი	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	113	14	15	16	17
1	215	ქარხანა № 5		3000							4.03	1200	3000			

როგორც უწყისი „უკ-7“-ით ჩანს 4-5 სვეტებში იწერება საწყისი ნაშთი, 6-11 სვეტებში მიღებული ფასეულობა, ხოლო 12-14 სვეტებში განაღდებული ფასეულობა, აღნიშნული ჩანაწერების მიხედვით იშიფრება დავალიანების თანხა, მიწოდებული ფასეულობის მიხედვით წარმოშობილი ურთიერთვალდებულებანი (უკ-7 ნიშნით იხ. 139 გვერდზე).

9.9. ანგარიშსწორებები ხელფასით უწყისი № „უკ-8“

მუშაკებთან შრომის მიხედვით ანგარიშსწორების უწყისი ფორმა № „უკ-8“ წარმოებს პირველადი აღრიცხვის დოკუმენტების საფუძველზე, როგორიცაა: შრომითი ხელშეკრულება, განრიგი სამუშაოს შესრულებაზე, ცნობა სამუშაოს მიტოვების შესრულების შესახებ, ტაბელი და ა.შ., რომელთა საფუძველზე შედგება ხელფასის დარიცხვის უწყისი. ხელფასის დარიცხვის უწყისი გაიანგარიშება (შედგება) საწარმოს

თითოეული მუშაკის მიხედვით, რომლიდანაც მაჩვენებლები მეორე. ანუ გასაცემი ხელფასის უწყისისათვის ამოიწერება „ეკუთნის ხელზე გასაცემათ“. ასეთი წესით აღრიცხვის მოწყობის პირობებში მცირდება არრიცხვის სამუშაო მოცულობა, ე.ი. ხელფასის გაცემის უწყისში ამოიწერება მხოლოდ ხელზე გაცემის თანხა.

ხელფასი ორი ფორმისაა: დროითი და სანარდო. ამ თითოეულ ფორმას შეიძლება ჰქონდეს დროითი პრემიალური და სანარდო პრემიალური სახეები. მუშაკები შეიძლება გვეყავდეს ძირითადი შტატის და მოწვეულები. ყველა მუშაკის ხელფასით ანგარიშსწორება წარმოებს დაწესებული ხელფასის უწყისში, რომელიც ბუღალტრულად მუშავდება და ტარდება დაწესებულ ფორმა „უკ-8“-ში.

როდესაც ხელფასს დავარიცხავთ, დებეტდება № 7000 „საოპერაციო ხარჯები“ ჯგუფის შესაბამისი სუბანგარიშები და ამ დროს დაკრედიტდება მთელი დარიცხული ხელფასის თანხა № 3130 „გადასახდელი ხელფასები“, ხოლო ხელზე გაცემული თანხა ხელფასის გააცემის უწყისით დადებეტდება 3130 და დაკრედიტდება „სალარო“ 1110. ხელფასიდან დაკავებული თანხით დადებეტდება 3130 და დაკრედიტდება 3320 „საშემოსავლო გადასახადი“, ხოლო სოცანარიცხების დარიცხული თანხით დადებეტდება 7130 „სოც. დარიცხვები“, 7160 „სოც. დარიცხვები არაპირდაპირ ხელფასზე“ დაკრედიტდება 3300 ჯგუფის ანგარიშები შესაბამისი საგადასახადო სახეების მიხედვით. როდესაც ბიუჯეტს შესაბამის ანგარიშებზე გადასახდელი თანხა გადაერიცხება, დაკრედიტდება 1200 ჯგუფის ანგარიშები და დადებეტდება ბიუჯეტური ანგარიშები, როგორიცაა: 3310 „მოგების გადასახადი“ 3320 „საშემოსავლო გადასახადი“, 3330 „გადასახდელი დღე“, 3340 „გადახდილი დღე“, 3360 „გადახდილი აქციზი“, 3370 „სოციალური გადასახადი“, 3390 „სხვა საგადასახადო ვალდებულებები“ (ხელფასის ანგარიშსწორების უწყისი „უკ-8“ იხ. 138 გვ-ზე).

9.10. თვეების მიხედვით ნაერთი უწყისი № „უკ-9“ — შედგენის წესი

მცირე საწარმოებში სამეურნეო ოპერაციების დასკვნითი დამუშავება ხდება უწყის „უკ-9“-ში. ყველა სამეურნეო ოპერაციებისა და მთლიანი „უკ-1,2,3,4,5,6,7,8“ უწყისების საღებეტო ბრუნვები და

ცალკე საკრედიტო ბრუნვები თავს იყრის „უკ-9“ უწყისში, რომელსაც აქვს ოპერაციების ასახვისათვის ჭადრაკული ფორმა, რომელშიაც კარგად განლაგდება თითოეული უწყისის შედეგები ცალკეული ანგარიშების მიხედვით.

აღრიცხვაში გამოყენებული ანგარიში დებეტით აუცილებლად უნდა განლაგდეს ზევდან ქვემოთ ნაზრდი ნომრების მიხედვით, ხოლო ანგარიში კრედიტით - სტრიქონზე მარცხნიდან მარჯვნივ უწყისი „უკ“-ს ნომრების ნაზრდის მიხედვით.

უწყის „უკ-9“-ში პირველად გადაიტანება საკრედიტო ბრუნვები პრაქტიკულად გამოყენებული და დანერგილი უწყისებიდან (სვეტებიდან „მოკორესპონდენტო ანგარიშები“) შესაბამისი ანგარიშების დებეტში შეტანით (იხ. პრაქტიკულად გვ. (142) 127-ში უწყის „უკ-9“-ის შევსების წესები). (თუ მემორიალებს შევადგენთ, ამ შემთხვევაში უწყისების ნომრებს დაიკავეს იგივე ნომრის მემორიალები, რომელთა შედეგები საჭირო იქნება აისახოს 8-სვეტიან ბრუნვათა ბალანსში). ვფიქრობთ, ყველა ნომერი უწყისის წარმოება აჯობებს და რეკომენდებული ფორმა უფრო ნაკლებ შრომას მოითხოვს.

ჩვენს წიგნში რეკომენდებული უწყისის ფორმები კარგადაა შედგენილი და, თუ შევეხებით № „1 უკ“ უწყისს, მასში ძირითად საშუალებათა ცვეთის ანარიცხებზე ჩანაწერები არა გვაქვს. ამდენად, არა გვაქვს ძირითადი საშუალებების გასვლის ფაქტები ანგარიშ № 2100-ზე.

თანახმად უწყისი „უკ-2“-ისა 13-15 სვეტიდან გადაიტანება უწყისის შედეგები მზა პროდუქტებისა და საწარმოო მარაგებისა, რომელიც დაიხარჯა წარმოების პროცესზე, სულ უწყისის ჯამი (დანახარჯები 7000 „საოპერაციო ხარჯების“ ჯამი).

ჩამოიწერება აგრეთვე უწყისი „უკ-3“-ის ასახული 14-16 სვეტებში ასახული ბრუნვები, 20 ანუ 7000 „დანახარჯები წარმოებაზე“, აგრეთვე კაპიტალდაბანდებიდან გადაიტანება 11-17 სვეტების ბრუნვები კაპიტალდაბანდებებზე 800 ლარი. შესაბამისად, „უკ-4“-ის მონაცემები „ფულადი სახსრები და ფონდები“ გადაიტანება ჩანაწერები ანგარიშის კრედიტიდან 1100 „სალარო“ ანგარიშების დებეტში 7000, 1200, 3310, 3160 და ა.შ. „სულ“. 8200-დან - „ანგარიშსწორების ანგარიშიდან ანგარიშების დებეტში 7000, 3110, 3320, 3370, 1430, 1440-1490 და „სტრიქონში სულ“.

ტიპიური ფორმა „უკ-9“

მართის თვის ზაფხულურ ბრუნვითა უწყისი

„საბს“ ანგარი შეცხის დეკლარი	ქრედტი ანგარიშების უწყისების თანახმად																								ანგ. დეკლარი სულ			
	B-1			B-2			B-3			B-4								B-5				B-6				B-7		B-8
	01			05			20			33																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26			
22200 01																									8000			
22200 02																												
1800 05																												
7000 20				500						53	770	600							885	2200					7400			
2000 33												6200													8000			
8100 46							7400																		7400			
1100 50																									7400			
1200 51											10000														200000			
3110 60												3070									10000				3000			
3200 68												100													100			
3300 69												526													526			
3130 70											1008							294	24						1406			
3110 78											600	200													500			
5330 80																												
5210 85																												
სულ				500			7508					12458	12426	392					294	909	2760	10000	7800		2400			

ანგარიშის № 02 „ძირითად საშუალებათა ცვეთა“ ანუ ახალი 2200 ანგარიშების დებეტში 7000 - „სტრიქონით სულ“.

5330 „მიმდინარე წლის მოგება და ზარალი“ - ანგარიშის დებეტში - სულ. თანახმად უწყისი „უკ-5“-ს და „ანგარიშსწორება დანარჩენი ოპერაციებით“ აისახება თანხა ანგარიშების კრედიტიდან: 3330 „ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან“ - ანგარიშების დებეტში სტრიქონით „სულ“.

3370 „ანგარიშსწორება დაზღვევით“- ანგარიშების დებეტში 7000, 3100, სტრიქონით „სულ“.

3310, 1430-1490 „ანგარიშსწორება სხვადასხვა დებიტორებთან“ (ვალდებულებები). ანგარიშის 7000-ის დებეტში „სულ“.

3210 „კრედიტები მოკლევადიანი“ და 9230 „გრძელვადიანი სესხების მიმდინარე ნაწილი“ - ანგარიშის 1200 დებეტში „სულ“.

6000 ანგარიშის შედეგები „პროდუქციის რეალიზაციის და საფინანსო შედეგები აისახება ანგარიშების 1100 ან გადარიცხვით 1200 ანგარიშების დებეტში.

თანახმად „უკ-7“ უწყისისა ჩანაწერები არა გვაქვს 6-11-ში.

„ღარიცხული ხელფასის უწყისი“ „უკ-8“ შეიტანება სვ. 5-10, 7000 ანგარიშის დებეტში „სულ“.

უწყისი № „უკ-9“ სადებეტო და საკრედიტო ბრუნვები დადგინდება ვერტიკალური სვეტების შეჯამების გზით, რომელიც თავს მოიყრის ჭადრაკულ გადაკვეთაზე „სულ“ სვეტი 26-ე. (ბრ. უწყისი იხ. 141 გვ-ზე).

X თავი

ბუღალტრული ანგარიშგება

10.1. ანგარიშგების არსი, მნიშვნელობა და ამოცანები

საბაზრო ეკონომიკისა და ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების მოთხოვნათა შესაბამისად „ფინანსური ანგარიშგება წარმოადგენს ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების შესაბამისად შეგროვებულ, დამუშავებულ და მომხმარებლისათვის განსაზღვრული

ფორმით მომზადებულ საერთო დანიშნულების ფინანსურ ერთობლიობათა ერთობლიობას¹.

ფინანსურმა ანგარიშგებამ უტყუარად და სამართლიანად უნდა წარმოადგინოს (წარმოსახოს) საწარმოს საანგარიშგებო პერიოდის ფინანსური საქმიანობის შედეგები, როგორც ფულადი სახსრების მოძრაობაზე, ასევე რეალურ ფინანსურ მდგომარეობაზე საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოსათვის. სამართლიანი წარდგენის უზრუნველსაყოფად, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეიძლება გაკეთდეს ისეთი დამატებითი ახსნა-განმარტებები, რომლებიც არ მოითხოვება საერთაშორისო სტანდარტებით.

ხელმძღვანელობამ ისე უნდა შეარჩიოს და გამოიყენოს საწარმოს სააღრიცხვო პოლიტიკა, რომ ფინანსური ანგარიშგება შეესაბამებოდეს მცირე საწარმოთა საქმიანობის ყველა მოთხოვნას. თუ არ არსებობს ფინანსური ანგარიშგების სტანდარტით დამტკიცებული სათანადო მითითება, საწარმოს ხელმძღვანელობა თვითონ შეიმუშავებს ისეთ სააღრიცხვო პოლიტიკას, რომელიც მომხმარებელს უზრუნველყოფს ყველაზე აუცილებელი ინფორმაციით. ამგვარი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საწარმოს ხელმძღვანელობამ მხედველობაში უნდა მიიღოს საგადასახადო ორგანოების (ინსპექციების) მოთხოვნათა ნუსხა.

როგორც წესი, ფინანსური ანგარიშგება სისტემატურად, ყოველ წელს მზადდება და მოიცავს 12 თვეს. ამასთან იმ საწარმომ, რომელსაც არა აქვს სააქციო კაპიტალი (მაგალითად, შპს, სპს და სხვ. უნდა წარმოადგინონ მსს-ის (მცირე საწარმოთა სტანდარტები) მოთხოვნების ექვივალენტური ინფორმაცია, სადაც ნაჩვენები იქნება თითოეული პარტნიორის წილი საწარმოს კაპიტალში, მათი უფლებები, პრივილეგიები და შეზღუდვები. ფინანსური შედეგების წარსადგენად ხარჯები შეიძლება დაჯგუფდეს ეკონომიკური შინაარსის ან ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით. ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით იქნება: 1. ამონაგები; 2. სხვა საოპერაციო შემოსავლები; 3. ცვლილებები შუა პროდუქციასა და დაუმთავრებელი წარმოების მარაგში; 4. ნედლეული და გამოუყენებელი მასალები; 5. პერსონალის შენახვის ხარჯები; 6. ცვეთისა და ამორტიზაციის ხარჯები; 7. სხვა მიმდინარე ხარჯები; 8. სულ საოპერაციო ხარჯები; 9. საოპერაციო

¹ რ. ძაძაძა. ფინანსური აღრიცხვა და ანგარიშგება. თბ., 2002 წ. გვ. 389.

საქმიანობიდან მიღებული მოგება. ფუნქციების მიხედვით იქნება: 1. ამონაგები; 2. რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება; 3. საერთო მოგება; 4. სხვა საოპერაციო შემოსავლები; 5. კომერციული ხარჯები; 6. ადმინისტრაციული ხარჯები; 7. სხვა საოპერაციო ხარჯები; 8. საოპერაციო საქმიანობიდან მიღებული მოგება.

სხვა შემთხვევაში ხარჯების დაჯგუფება (ანგარიშგებაში) დასაშვებია და სავალდებულოა საგადასახადო ორგანოებში წარსადგენი დეკლარაციის მოთხოვნათა შესაბამისად.

ზედმეტი არ იქნება აქვე აღვნიშნოთ, რომ საწარმოთა ანგარიშგება, როგორც ბიზნეს-გეგმებით გათვალისწინებული საქმიანობის შესრულების დოკუმენტალური დადასტურება, წარმოადგენს ეროვნული დარგების საქმიანობის აღრიცხვის ურთიერთ დაკავშირებულ მაჩვენებელთა სისტემას, რომელიც იძლევა სამეურნეო-საფინანსო შედეგების დახასიათებას დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

ანგარიშგებას, როგორც შესრულების დადასტურების დოკუმენტალურ წყაროს წაეყენება შემდეგი პირობები:

1. იყოს თავისდროული;
2. იყოს ჭეშმარიტი, ობიექტური და უტყუარი;
3. იყოს მარტვად შედგენილი, ხელმისაწვდომი და ყველასათვის გასაგები;
4. არ დაუშვას ზედმეტობები, იყოს მტკიცედ რეგლამენტირებული და შედგენილი დაწესებული ფორმების მიხედვით.

ამიტომ არის, რომ საწარმოთა წლიური ანგარიშგების მასალები შეიცავს მტკიცედ დაწესებულ ტიპურ, რეგლამენტირებულ ფორმებს, რომლებიც შემდეგი სახითაა წარმოდგენილი:

1. ბალანსი;
 2. მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება;
 3. ანგარიშგება საკუთარ კაპიტალში ცვლილებების შესახებ;
 4. ფულადი სახსრების მოძრაობის (საკასო) ანგარიშგება და
 5. სააღრიცხვო პოლიტიკა და ახსნა-განმარტებითი შენიშვნები.
- ცვეთისა და ამორტიზაციის დარიცხვის გატარება;

ცვეთის დარიცხვა:

დ-7170 - „ცვეთის დარიცხვა“

მუხ. I

3000 ლ.

კ-2200 - „ძირითადი საშუალებების ცვეთა“

ცვეთის ჩამოწერა:

დ-7170 - „ძირითადი საშუალებების ცვეთა“
მუხ. II 3000 ლ.
კ-2200 - „ძირითადი საშუალებები ჯგუფების მიხედვით“

ადრე ეს ოპერაცია ტარდებოდა

დ-20 - ხარჯები

I

კ-02 - ძ.ს.ცვეთა

დ-85 - საწესდებო ფონდი

II

კ-86 - ამორტიზაციის ფონდი წარმოიქმნებოდა

ამორტიზაციის ფონდი

ამჟამად, ფინანსური აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად ამორტიზაციის ფონდი ცალკე აღარ აღირიცხება. ის თითქოს გააერთიანეს რეზერვირების ფონდში (აღწარმოებისათვის ყოველგვარი ღარიცხვა გაუქმებულია). ამ დროს მისი აღრიცხვა ადგილობრივი წერილი მეწარმის ეკონომიკის ასაღორძინებლად თანხების მობილიზაცია-დაგროვებისათვის, შინაურ (მენეჯერულ) თანხების მობილიზაცია-დაგროვებისათვის, შინა (მენეჯერულ) აღრიცხვაში მიზანშეწონილია ამორტიზაციის ღარიცხვის აღრიცხვა იწარმოოს ცალკე და, ამასთან, ანგარიშთა შეიფრებად ზემოთ აღნიშნული ძველის სანაცვლოდ ჩაისვას ანგარიშთა გეგმის თავისუფალი ნებისმიერი ციფრი (შიფრი).

10.2. ანგარიშგების ზოგადი დახასიათება და შედგენის წესი მცირე წარმოებაში

ბუღალტრული ანგარიშგება საშუალებებისა და შედეგების გარკვეულ ფორმებსა და მაჩვენებლებში განზოგადებაა, იგი შეიცავს საწარმოს ფინანსური და სამეურნეო ანგარიშის სურათს. მისი მიზანია უზრუნველყოს გამჭოლი ინფორმაციის მიღება საწარმოს სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის შედეგებისა და ფინანსური მდგომარეობის

შესახებ. საანგარიშგებო პერიოდად ითვლება 1 იანვრიდან დაწყებული 31 დეკემბრის ჩათვლით კალენდარული წლის პერიოდი. ამ მიმართულებით საქართველოში აღსანიშნავია ის, რომ 1997 წლამდე ზემდგომი ორგანოების წინაშე წარსადგენი ანგარიშგების ვადები დაწესებული იყო თვიურად, კვარტალურად და წლიურად, რაც მოხსნილი იქნა წარდგენის (გამოქვეყნების) დავალებიდან და დარჩა მხოლოდ წლიური ანგარიშგება. ვფიქრობთ, ამ პროცესებმა მცირე საწარმოთა და საერთოდ საწარმოთა აღრიცხვის მდგომარეობა გააუარესა, რადგანაც შესუსტდა საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი კონტროლი და აღრიცხვიანობის დონეზე პასუხისმგებლობა, ასევე საწარმო-საფინანსო საქმიანობის ადგილობრივი მოთხოვნების შესაბამისი ანალიზი და კონტროლი.

წლიური და კვარტალური ანგარიშგების ფორმები დამტკიცებული იყო საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ 1991 წელს, რომელშიაც გარკვეული ცვლილებებია შეტანილი, განსაკუთრებით 1997 წელს კვარტალური ანგარიშგების გაუქმების თაობაზე და მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ დარჩენილიყო ანგარიშგების ფორმად მხოლოდ წლიური ანგარიშგება შემდეგი შემადგენლობით:

1. საწარმოს ბალანსი, ფორმა №1;
2. ანგარიშგების ფინანსურ შედეგებსა და მის გამოყენებაზე, ფორმა №2;
3. ანგარიშგების საწარმოს ქონების შედგენილობასა და ამორტიზაციის შესახებ, ფორმა №3;
4. ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგების და
5. სააღრიცხვო პოლიტიკა და ახსნა-განმარტებითი შენიშვნები.

ფინანსური ანგარიშგებით განისაზღვრება ბუღალტრული ანგარიშგების წარდგენის ძირითადი საფუძვლები, რადგანაც ინფორმაციის მოხმარების მიხედვით ბუღალტერია გაიყო მმართველობით და საფინანსო აღრიცხვად. ბუღალტრული ანგარიშგება მოიცავს მხოლოდ ოფიციალურ საფინანსო აღრიცხვას და ანგარიშგებას.

მცირე წარმოებების ანგარიშგების შედგენისა და წარდგენის მოცულობა დამოკიდებულია შემოსავლის სიდიდეზე. აქედან გამომდინარე, შემოსავლის შესაბამისად, მცირე საწარმოთა გარკვეული ნაწილი საგადასახდოს უდგენს შემოსავალზე დეკლარაციას, რომელიც ეთვლება მას დეკლარაციაში. დეკლარაციაში ჩამოითვლება ყველა შემოსულობანი და ხარჯები, მათი საღირებოთ გამოითვლება

მოგება და მათზე გადასახადების თანხა. მმართველობითი აღრიცხვისათვის მიზანშეწონილია ჩვენს მიერ რეკომენდებული ანგარიშგების შედგენის წესები, უფრო სწორად, საწარმოს ანგარიშთა გეგმაში თავისუფალი შიფრის ადგილზე ახლის დამატება.

მცირე საწარმოები ბუღალტრული ანგარიშგების შედგენისას სარგებლობენ სააღრიცხვო რეგისტრების ჩანაწერებიდან. მცირე წარმოებები, რომელთაც საკუთარი ძირითადი კაპიტალი და ქონება არ გააჩნიათ, აღრიცხვას აწარმოებენ მხოლოდ მთავარ დავთარში სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნში „ფორმა უკ-1“, ხოლო რომელთაც ქონება აქვთ იყენებენ მატერიალური ქონების და ფულადი საშუალებების ანალიზური აღრიცხვისათვის უწყისებსაც (წიგნებს). წლიური ბალანსის შედგენისათვის გამოიყენება უწყისები „უკ-1“-დან „უკ-9“-ის ჩათვლით. „უკ-9“ არის ჯამობრივი შედეგების უწყისი, რომელშიაც თავს იყრის ყველა უწყისის შედეგები (ჯამობრივი ბრუნვის და ნაშთების მაჩვენებლები), რისი დახმარებითაც შესაძლებელია გაიშიფროს მოქმედებაში მყოფი ყველა ანგარიშის შედეგები.

როგორც წესი, ბალანსის შედგენას წინ უნდა უსრებდეს ქონებისა და ფულადი სახსრების, ანგარიშსწორებების და სხვა ინვენტარიზაცია. საჭიროა დადგინდეს ინვენტარიზაციის შედეგები ფაქტობრივად და სააღრიცხვო რეგისტრების მონაცემებით და განისაზღვროს სახეზე არსებული ქონების და სხვა საშუალებების შედეგები (შეტობა ან დანაკლისი), ამიტომ არის, რომ ინვენტარიზაციის უწყისების საფუძველზე ადგენენ შედარებისა და შედეგების უწყისებს.

10.3. საწარმოს ბალანსი (ფორმა № 1)

ბუღალტრული წლიური ანგარიშგების შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს წლიური ბალანსი (ფორმა № 1). დღეისათვის ოფიციალურად მოქმედი ბუღალტრული ბალანსი არის ფინანსური აღრიცხვა-ანგარიშგებისათვის დაწესებული სავალდებულო ანგარიშგების ფორმა. იგი წარმოადგენს ტიპურ, სტანდარტულ, წინასწარ შედგენილ ცხრილს, რომელიც შეიცავს აქტივს (სამეურნეო საშუალებებს) და პასივს (სამეურნეო საშუალებათა წარმოქმნის წყაროებს), რო-

მელნიც ნაერთ მაჩვენებლებში ახდენენ საშუალებებისა და წყაროების ღირებულებით განზოგადებას განსაზღვრული დროისათვის.

ბალანსის აქტივი და პასივი უნდა იყოს თანასწორი, რადგანაც მიმდინარე აღრიცხვაში ოპერაციები აისახება ორმხრივი ჩაწერის საფუძველზე თანასწორობის პრინციპის დაცვით.

თეორიაში ბალანსის განმარტება შეიძლება შემდეგნაირად წარმოვიდგინოთ: „ბალანსი არის ბუღალტრული აღრიცხვის მთავარი მეთოდი, რომელიც სამეურნეო საშუალებებსა და ამ საშუალებათა წარმოქმნის წყაროებს გამოსახავს ორმხრივად ღირებულებით ფორმაში განსაზღვრული დროისათვის სტატიკურ მდგომარეობაში“.

ბალანსის აქტივის მუხლების მაჩვენებლები აისახება შემდეგი სახის ანგარიშებიდან: 2000, 2500, 2600, 1600, 1100, 1200, 1300-1390 და სხვა ანგარიშებიდან, აქტიურ-პასიური ანგარიშების სადებეტო სალდო, დაუმთავრებელი წარმოება, კაპიტალური დამანდებები და სხვა. ბალანსის პასივი შედგება 2200, 3110, 3320, 3370, 3160, 5000 ჯგუფის ანგარიშებიდან და ა.შ.

აქედან გამომდინარე, მცირე საწარმოები ადგენენ ბალანსს უწყისების „უკ-1-8“ ნომრებიდან, რომელთა მაჩვენებლები ჯგუფდებიან „უკ-9“-ში, რომელიც ასრულებს ჭადრაკულ ბრუნვათა ბალანსის ფუნქციას.

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნი „უკ-1“ გამოიყენება მარტივი აღრიცხვის პირობებში, აგრეთვე ამ ფორმის დროს შედგენილი მემორიალური ორგერების საფუძველზე, რაც რეგისტრირებულია „უკ-1“-ში ღება ბრუნვათა უწყისი (ბრუნვათა ბალანსი), რის საფუძველზე თავისუფლად ივსება ბალანსი ფორმა 1.

ანგარიში ფინანსურ შედეგებზე და მის გამოყენებაზე იხ. ბალანსის დანართი (ფორმა № 2). აღნიშნული ფორმა საწარმოებში დგება ანგარიშების კრედიტში ასახული ანგარიშებიდან და მისი თვითღირებულებები აიღება 7000 „საოპერაციო დანახარჯების“ ანგარიშებიდან შესაბამისად; „მოგება და ზარალი“ აიღება № 5330 ანგარიშიდან მოგება ან ზარალი; დანაყოფი „ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან“ აიღება 3300 ჯგუფის ანგარიშების კრედიტიდან, რეალიზებული საქონლის ამონაგები 6000 ჯგუფის ანგარიშებიდან, დანახარჯები 7000 ჯგუ-

¹ ი. ვ. გოლერძიშვილი. „ბუღალტრული აღრიცხვის ზოგადი თეორია“. თბ. 2002 წ. გვ. 78.

ფის ანგარიშებიდან, ზელფასის მდგომარეობაზე 3160 და 7000 ჯგუფის ანგარიშებიდან, რომელთა ანგარიშების შედგებიც ასახულია უწყისების „უკ-№ 1-8“ უწყისებში, რაც საბოლოოდ თავმოყრილია „უკ-9“ ბრუნვით უწყისი, საიდანაც კონკრეტულად შეგვიძლია ვისარგებლოთ ბალანსისა და მისი დანართების შედგენის დროს. (ბალანსის ფორმა № 1 და მისი დანართები იხილეთ 15-161 გვ-ზე).

10.4. საკუთარი კაპიტალის ცვლილებებისა და ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგება

ანგარიში საკუთარი კაპიტალის ცვლილებების შესახებ „უკ-3“ ანგარიში შეიცავს მაჩვენებლებს ძირითადი ფონდების მოძრაობისა და ცვეთის ანარიცხების შესახებ, აგრეთვე შეიცავს მაჩვენებლებს ძირითადი ფონდების წარმოქმნაზე კაპიტალური დაბანდებების შესახებ და მის დაუმთავრებელ წარმოებაზე. ამ უწყისში მაჩვენებლები შეიტანება უწყისის ფორმა „უკ-1“-დან № 5,8,11 და 15 სვეტების მაჩვენებლებიდან „ძირითადი საშუალებების აღრიცხვისა და დარიცხული ცვეთის შესახებ“. უწყისი „უკ-1“ გათვალისწინებულია ძირითად საშუალებათა მოძრაობისა ცვეთის თანხების მთელი წლის მონაცემებისათვის.

მაჩვენებლები სახეზე არსებული და ძირითადი საშუალებების დაუმთავრებელი წარმოების შესახებ შეიტანება 11,13 და 17 სვეტების (2000 ჯგუფის ანგარიშების) დებეტიდან, უწყისი „უკ-3“ - დანახარჯები კაპიტალურ დაბანდებაზე, რაც უწინ ასახული იყო № 33 „კაპიტალური დაბანდებები“ ანგარიშზე და ზოლო ახლა „ბასს“-ის ანგარიშებით უნდა აღირიცხებოდეს 7000 ჯგუფის ანგარიშებზე.

ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგება. ანგარიშგების მითითებული მაჩვენებლები შეიტანება უწყისი ფორმა „უკ-4“-დან „ფულადი სახსრებისა და ფონდების მოძრაობის ანგარიშიდან“. საწესდებო ფონდების მოძრაობის ნაწილში უწყისი „უკ-5“-დან „ანგარიშსწორებების და სხვა ოპერაციის“ აღრიცხვის უწყისიდან. მცირე საწარმოს ბალანსი ფორმა № 1 და მისი დანართები ფორმა № 1,2,3,4.5 იხილეთ აქვე შემდომ გვერდებზე; აქვეა დანართების სახით მოცემული გაანგარიშებები „სოცანარიცხების გადას-

ახადების გაანგარიშებაზე“ „ფ. № 1“ სოციალური და საშემოსავლო
გადასახადების გაანგარიშებაზე;

წარედგინება: სს/შპს _____
დამფუძნებელ პარტნიორთა (აქციონერთა) კრებას

ასლი: საქართველო, ქ. თბილისი _____
საოლქო-საგადასახადო ინსპექციას

თანახმად ბუღალტრული აღრიცხვის ხერთაშორისო სტანდარტების მეთოდოლოგიური მოთხოვნებისა
და

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის დებულებების გათვალისწინებით წარმოგიდგენთ სს/შპს _____

200 წლის სამეურნეო წლის ფინანსურ ანგარიშს.

დამტკიცებულია სს/შპს _____

დამფუძნებელ-პარტნიორთა (აქციონერთა) კრების მიერ 200 წლის _____ თვეში

I. ღირეცია და შეწუგენტი

(გენერალური) ღირექტორი:

აღმასრულებელი ღირექტორი:

ფინანსური ღირექტორი/მთ. ბუღალტერი:

საზოგადოება რეგისტრირებულია: საქართველო, ქ. თბილისის

..... რაიონული სასამართლოს მიერ

დადგენილება №

საზოგადოების სადამფუძნებლო საბუთებში შეტანილია ცვლილებები:

საზოგადოების იურიდიული მისამართი:

საზოგადოების ფაქტობრივი მისამართი:

ტელეფონები:

E-mail

პატივისცემით

(გენერალური) ღირექტორი:

მთავარი ბუღალტერი:

XI თავი

მცირე საწარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის ფორმები

11.1. აღრიცხვის ორგანიზაცია გამარტივებული ფორმით

ფინანსთა სამინისტრო რეკომენდაციას აძლევს მცირე საწარმოებს, გამარტივებული სამეურნეო პროცესებით მომუშავე საწარმოებს არასაწარმოო ფორმით მომუშავეთა სფეროში, აგრეთვე საწარმოებს, რომლებიც მუშაობენ მცირე სამეურნეო ოპერაციებით და საწარმოო სფეროში (შემოიღონ) ისარგებლონ აღრიცხვის გამარტივებული ფორმით.

აღრიცხვის გამარტივებული ფორმისათვის ფინანსთა სამინისტრო მცირე საწარმოებს რეკომენდაციებს აძლევს აძლევს იმუშაონ ბუღალტრული აღრიცხვის ტიპური ანგარიშთა გეგმით, რომელიც გამოიყენება გაერთიანებების, საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის სამეურნეოსაფინანსო საქმიანობაში, რჩევას აძლევს საშუალებები და მათი წარმოქმნის წყაროები აღრიცხონ ბუღალტრული აღრიცხვის რეგისტრებში ძირითადი მთავარი ანგარიშების მიხედვით და თავად უზრუნველყონ კონტროლი აღრიცხვის მონაცემთა სისრულესა და სისწორეზე მთლიანად.

ამასთან დაკავშირებით, მცირე საწარმოებს შეუძლიათ გამოიყენონ ბუღალტრული აღრიცხვის შეკვეცილი ანგარიშთა გეგმა შემდეგი სახის ანგარიშების სისტემით:

განაყოფი	ანგარიშების დასახელება	ყოფილი ანგარიშის №	ახალი ანგარიშის №	საქმიანობის სახე, სადაც უშეტესად გამოიყენება ანგარიში
1	2	3	4	5
ძირითადი საშუალებები	ძირითადი საშუალებები	01	2000	ყველა საქმიანობაში
	ძირითადი საშუალებების ცვეთა	02	2200	ყველა საქმიანობაში
საწარმოო მარაგები	მასალები	05	1600	ყველა საქმიანობაში
დანახარჯები წარმოებაზე	ძირითადი წარმოება	20	7000	ყველა საქმიანობაში

კაპ. დაბანდებები	კაპ. დაბანდებები	33	2000	ყველა საქმიანობაში
მზა პროდუქცია	მზა პროდუქცია	40	1600	ყველა საქმიანობაში
საქონელი და რეალიზაცია	რეალიზაცია	40	6000	ყველა საქმიანობაში
ფულადი საშუალებები	საღარი	50	1100	ყველა საქმიანობაში
	ანგარიშსწორების ანგარიში	50	1200	ყველა საქმიანობაში
	სავალუტო ოპერაციები	52	1100 1200	ყველა საქმიანობაში
	დანარჩენი ანგარიშები ბანკში	55	1200 1310	ყველა საქმიანობაში
	ფინანსური დაბანდებები	58	1320 1390	ყველა საქმიანობაში
ანგარიშსწორებები	ანგარიშსწორება მიმწოდებლებთან და მომხმარებელთან	60	3110	ყველა საქმიანობაში
	საგადასახადო ვალდებულებები	68	3300	ყველა საქმიანობაში
	სოციალური გადასახადები	69	3370	ყველა საქმიანობაში
	დავალიანება თანამშრომლებთან	70	3160	ყველა საქმიანობაში
	ანგარიშსწორება სხვადასხვა დებიტორ-კრედიტორებთან	76	3110 3190	ყველა საქმიანობაში
	მოთხოვნილებები და ვალდებულებები	80	5330	ყველა საქმიანობაში
საფინანსო შუღლები	მოგება და ზარალი	80	5310	ყველა საქმიანობაში
მოგების გამოყენება	საწესდებო კაპიტალი	85	5110 5200	ყველა საქმიანობაში

ფონდები და რეზერვები	სპეციალური დანიშნულების ფონდები	88	5300 5400	
ბანკის კრედიტები და დაფინანსება	კრედიტები და სხვა ნასესხი წყაროები	90	3210 3230 4100	ყველა საქმიანობაში
		92	4140	ყველა საქმიანობაში

ანგარიშების სამუშაო გეგმის მიღებით, მცირე საწარმოები ახდენენ ცალკეული ანგარიშების შედგენის გამოყენებას საშუალებებისა და წარმოქმნის წყაროების მიხედვით, ცალკეული ანგარიშების მიხედვით, თანახმად ტიპური ანგარიშთა გეგმის ანგარიშების დაჯგუფებისა.

საწარმოო მარაგები, აღრიცხული ტიპური ანგარიშთა გეგმით, ანგარიში - 1600 (ყოფილი 05, 06, 07, 08, 10, 12, 15, 16) აღირიცხება ძველით გათვალისწინებული დაჯგუფების მიხედვით სულ 1600-ში. ამ შემთხვევაში საწარმოები მცირეფასიან და სწრაფცვეთად საგნებს, ჩამოწერენ ხარჯებში დადგენილი ნორმატივების მიხედვით. ამიტომ არის, რომ „ბასს“-ით აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმიდან ამოღებულია ყოფილი ანალიზური ანგარიშების დაშიფრვა მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები იმისათვის, რომ დავიცვათ მცირეფასიანი და სწრაფცვეთადი საგნები მფლანგელობისათვის, საჭიროა ვაწარმოთ ოპერატიული აღრიცხვა საწყობში შემოსავალში აღრიცხვის ფასებით ბუღალტრული გატარებით დ-1600 და კ-3110 „მიწოდებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები“.

დანახარჯების ოპერაციები, რაც დაკავშირებულია წარმოებასთან ადრე აღრიცხულ ანგარიშებზე (03,20,21,23,24,25,26,28,30,44) ამჟამად აღირიცხება ანგარიშზე - 7000 „საოპერაციო ხარჯები“ - შემდეგი ქვეანგარიშებით 7100 - „წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება“, 7200 - „რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება“, 7300 - „მიწოდების ხარჯები“, 7400 - „საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები“.

მცირე საწარმოებს აქვთ აღრიცხვის მნიშვნელოვანი რაოდენობის ობიექტები (პროდუქციის სახეობა, წარმოების სუბიექტები და ა.შ.) და საწარმოო პროცესების არახანგრძლივი ციკლი, აღრიცხული საერთო-საწარმო და საერთო-სამეურნეო ხარჯები, რომელნიც თხოულობენ მრავალსახეობა პროდუქციის წარმოების პირობებში არაპირდაპირი ხარჯების პროპორციულ განაწილებას.

პროდუქციის გადატვირთვასთან, გაგზავნასთან და რეალიზაციასთან დაკავშირებულ ხარჯებს, აგრეთვე ფინანსური შედეგების დადგენასთან დაკავშირებულ ხარჯებს შრომის ანაზღაურებით, რაც აღრიცხულია ყოფილ 45 და 46 ანგარიშებზე ძველი აღრიცხვით, ხორციელდებოდა 46 „რეალიზაცია“ ამჟამად ახლით ხორციელდება 6000 ანგარიშის დებუტით, რაც ჩამოიწერება საკალკულაციო ანგარიშების დახურვის დროს.

დებიტორული და კრედიტორული (მოთხოვნები და ვალდებულებები) დავალიანების აღრიცხვა ხდებოდა 60,66,71,73,76 ანგარიშებზე, ახალი „ბასს“ აღრიცხვით რეკომენდირებულია აღირიცხოს 3110, 3300, 3370, 3160, 3190 ანგარიშებზე დებუტით წარმოქმნილი ვალეები და კრედიტით ვალდებულებები.

მცირე საწარმოებს ჰქონდათ აგრეთვე ანგარიში 58 „გრძელვადიანი ფინანსური დაბანდებები“ და 88 „სპეციალური დანიშნულების ფონდები“, რაც „ბასს“-ით უნდა აღირიცხოს 1310, 1320, 1390 ანგარიშებზე.

ფინანსური შედეგები და მათი გამოყენება აღრიცხული 80, 81, 87, 88 ანგარიშებზე ახალი სისტემით უნდა აღირიცხოს 5310, 5100, 5200, 5300 და 5400 ანგარიშებზე. გამარტებული სისტემის ყველა ანგარიშიდან შეიძლება თავი მოიყაროს 5300 და 5400 ანგარიშებზე. ამ ბოლო ანგარიშებზე ოპერაციების წარმოებისას აღრიცხვა წარმოებს ანგარიშის კრედიტში, რადგანაც ფონდები წარმოიქმნება ნაზრდი ჯამებით, ხოლო წლის დამთავრებისას შემდგომი წლის პირველი იანვრისათვის თანხები მოგების გამოყენებაზე ჩამოიწერება დებუტში მოგების შემცირებაში დაფინანსებაზე გაწეული ხარჯები, რამაც ისევ უნდა მოგვეცეს საკრედიტო სალდო, რადგანაც არ შეიძლება გადანახარჯები დავუშვათ.

კაპიტალური დაბანდებების აღრიცხვის წარმოებისას მცირე საწარმოებში ყოფილი ანგარიში 82 - „საეჭვო ვალეების რეზერვი“ და 93 - „კაპიტალურ დაბანდებათა დაფინანსება“ აღარ გამოიყენება. კაპიტალური დაბანდებები მიმწოდებლებსა და მოიჯარეებს შორის აღირიცხებოდა 33 ანგარიშზე - კაპიტალური დანახარჯები“ ყოფილი 60 ანგარიშის კრედიტიდან, ამჟამად ის აღირიცხება 3310 „მიწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები“ ანგარიშის კრედიტში, ხოლო 33 ანგარიში ახალი აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმიდან ამოღებული იქნა და ის აღირიცხება 2000 ანგარიშების შე-

მადგენლობაში, რაც დაზუსტებას მოითხოვს. როდესაც კაპიტალური დაბანდლების დანახარჯები იფარება საკუთარი სახსრებით აღირიცხება 1100, 1200 ანგარიშების კრედიტში, ხოლო სესხებით დაფარვის შემთხვევაში კრედიტდება № 3210 „მოკლევადიანი სესხები“. თუ მიღებული კრედიტები ჩაირიცხა ანგარიშსწორების ანგარიშზე, მაშინ დებეტდება 1200 ანგარიში და კრედიტდება 3210 „მოკლევადიანი კრედიტი“.

ბანკის კრედიტის დაფარვა ბუღალტრულ ანგარიშებში აისახება 3210 ანგარიშის დებეტში და 1200 ანგარიშის კრედიტში. ბანკის კრედიტები ძველი ანგარიშთა გეგმით ასახულია 90, 91, 92 და 95 ანგარიშებზე, ახლით 3210, 3230, 4100, 4140, 4190 ანგარიშებზე.

ძირითადი საშუალებების გასვლა მათი საბალანსო ღირებულებით ჩამოიწერება 2000 ჯგუფის ანგარიშების კრედიტში და 2200 ანგარიშის „ძირითად საშუალებათა ცვეთის“ ანგარიშის № 2200-ის დებეტში. ძირითად საშუალებათა ცვეთა (მორიგი დარიცხვა) აღირიცხება 7000 „საოპერაციო ხარჯების“ ანგარიშის დებეტში (ყოფილი 20) 2200 „ძირითად საშუალებათა ცვეთა“ კრედიტში, რადგანაც ცვეთა და მისი ზრდა იწერება კრედიტში.

ბუღალტრული აღრიცხვის ოპერაციები მცირე საწარმოთა აღრიცხვის სისტემით და რეგისტრაციით უნდა აისახოს ორმაგი ჩაწერის ხერხით. მაგ., მასალების ყიდვის ოპერაციები უნდა აისახოს 1600 ანგარიშის „სასაქონლო-მატერიალური მარაგი“ ანგარიშის დებეტში და 1200 ან 3110 ანგარიშის კრედიტში; დარიცხული ხელფასი აისახება წარმოების ხარჯების დებეტში და ხელფასის კრედიტში და თუ გამოვლინდა დეპონირებული თანხები, მაშინ ის ჩამოეწერება 3130 - „გადასახდელი ხელფასის“ ანგარიშის კრედიტს და ხელფასის ანგარიში დაიხურება.

11.2. ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმის თავისებურებები

ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა შეიძლება წარმოებულ იქნეს: ბუღალტრული აღრიცხვის მარტივი ფორმით (დამხმარე ანალიზური რეგისტრების გამოუყენებლად) და ბუღალ-

ტრული აღრიცხვის ფორმით (დამხმარე ანალიზური რეგისტრების გამოყენებით);

ეს ფორმა (ქონებისა და ფულადი საშუალებების დამხმარე რეგისტრების გამოყენებით) გამოიყენებს №1-დან №8 უწყისის ჩათვლით ყველა უწყისს და №9 ნაერთ უწყისს.

არასაწარმოო სფეროს მცირე საწარმოები, რომლებიც ანხორციელებენ სამეურნეო ოპერაციების მცირე რაოდენობას და არა აქვთ მნიშვნელოვანი ოდენობის ქონება და პროდუქციის წარმოების პროცესი მატერიალური რესურსების დიდი დანახარჯებით, ყველა ოპერაციების აღრიცხვა შეუძლიათ აწარმოონ გამარტივებული ფორმით. მათი რეგისტრაცია ხდება მხოლოდ სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნში „ფორმა კ-1“-ით.

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნთან ერთად აგრეთვე უნდა აწარმოონ ანგარიშსწორების უწყისი მუშებთან და მოსამსახურებებთან „ხელფასის დარიცხვისა და გადახდის უწყისი ფორმა „უკ-8“.

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნი „კ-1“ არის სინთეზური და ანალიზური აღრიცხვის რეგისტრი, რომელთა საფუძველზე შეიძლება განისაზღვროს საშუალებებისა და მათი წარმოქმნის წყაროების მოძრაობა და არსებობა და შედგენილ იქნეს ბუღალტრული ანგარიშება. სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნი გვევლინება კომბინირებულ რეგისტრად, რომელიც შეიცავს მცირე საწარმოსათვის ყველა მოქმედებაში მყოფ ანგარიშებს. ამასთან, ის უნდა იყოს წლიური ანგარიშისა და ბალანსის მაჩვენებელთა ყველა კითხვაზე სრული პასუხის მიმცემი. მცირე საწარმოებს შეუძლიათ აწარმოონ წიგნები უწყისების სახით, რომელიც გაიხსნება თავისთვის (აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება გამოიყენონ ჩასართი ფურცლებიც საჭიროების მიხედვით) ან ფორმა წიგნში, რომელშიც შეუძლიათ აწარმოონ ოპერაციები მთელი წლისათვის. ამ შემთხვევაში წიგნს უნდა ზონარი გაეყაროს და დაინომროს, ბოლოში განსაზღვრულ ადგილას მიეწეროს: წიგნი შეიცავს ამდენ გვერდს და ხელი მოაწეროს საწარმოს ხელმძღვანელმა, მთავარმა ბუღალტერმა და დაუსვაეს ბეჭედი.

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნში პირველ სტრიქონზე შეტანილი უნდა იქნეს წლის დასაწყისის ნაშთები მოქმედი და ბალანსში რიცხული ანგარიშების მიხედვით. ამის შემდეგ

სამეურნეო ოპერაციების შინაარსის მიხედვით ბუღალტრულად და-
მუშავებული დოკუმენტების საფუძველზე მასში სამეურნეო ოპერა-
ციები გატარდება ქრონოლოგიური ასახვის წესით, რაც დალაგდება
თვის ნაზრდი რიცხვების თანმიმდევრობით, თვის დასრულების შემ-
დეგ გამოიყვანება ბრუნვები ნაშთის გარდა, შემდეგ ბრუნვა ნაშთით და
განისაზღვრება მომავალი თვის დასაწყისის ნაშთები (ნაშთები დადგ-
ინდება კვარტლისა და წლის ბრუნვების მიხედვითაც შემდგომი
წლის დასაწყისისათვის).

სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვის წიგნში დაცული უნდა
იქნეს ოპერაციათა ასახვის ორმაგი ჩაწერის ხერხი. ამიტომ არის,
რომ 1-2-3 სვეტებში ასახულია საბუთის გატარების ნომერი, თარიღი
და ოპერაციის შინაარსი, ხოლო 4-5 სვეტებში მოცემული ანგარიშის
კავშირები (კორესპონდენცია), არის დებეტი და კრედიტი. დანარჩენ
სვეტებში გაშლილია მოქმედებაში მყოფი ანგარიშები ცალკე დე-
ბეტისა და ცალკე კრედიტის ბრუნვების აღრიცხვისათვის მომავალში
ნაშთების გამოყვანის მიზნით.

თვის განმავლობაში ანგარიშზე 7000 „საოპერაციო ხარჯები“
შეიკრიბება 8000 არასაოპერაციო ხარჯები და ზარალი და 9120
„განსაკუთრებული ხარჯები“.

სვეტში დანახარჯები წარმოებაზე 7000 თავის მხრივ ოთხ
ნაწილად იყოფა. ესენია: წარმოებული პროდუქტის თვითღირე-
ბულება, რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება, მიწოდების
ხარჯები, საერთო და ადმინისტრაციული ხარჯები. მცირე საწარ-
მოებში გამარტივებული აღრიცხვის პირობებში ყველა ხარჯები
შეიძლება გავაერთიანოთ 7000 ანგარიშისების ჯგუფში. თვის დას-
რულების შემდეგ ყველა დანახარჯები იკრიბება ანგარიშის დებეტში,
რაც გაწეულია წარმოებული პროდუქციის (მომსახურების და
სამუშაოების) რეალიზებულ საქონელზე ხარჯები ჩამოიწერება 6000
„საერთო შემოსავალი ანგარიშების“ დებეტში, რადგან რეალიზებული
პროდუქციის მოგება დგინდება ხარჯებისა და შემოსავლების შედარე-
ბით. ხარჯების სვეტში ბოლოს გაკეთდება ჩანაწერი: „ჩამოწერილია
ხარჯები რეალიზებულ პროდუქტიაზე“, მისი თვითღირებულების
დასადგენად.

ფინანსური შედეგები დგინდება 6000 „საოპერაციო შემოსავ-
ლების“ ანგარიშის დებეტისა და კრედიტის მიხედვით. თუ კრედიტის
ჩანაწერი მეტია დებეტზე, მაშინ მოხდება სალდოს წესით გადახურვა

და ეს ანგარიში დაიხურება გატარებით: დებეტი 6110, კრედიტი 5330. თვის დამთავრების შემდეგ „ოპერაციები საოპერაციო წიგნში“ მოხდება ყველა მთავარი (სინთეზური) ანგარიშების დაჯამება ბრუნვების გამოყვანა ცალკეულად დებეტისა და კრედიტის მიხედვით, წარმოების დანახარჯების და საოპერაციო-სარეალიზაციო ანგარიშები იხურება, რის შემდგომ გამოიყვანება ნაშთები შემდგომი თვისათვის, კვარტლისათვის და მთელი წლისათვის.

11.3. ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა რეგისტრების გამოყენებით და ანგარიშგების ნიმუშები

მცირე საწარმოები, რომელთაც აქვთ საკუთარი მატერიალური ქონება და სხვა საშუალებები, წარმოების პროცესები და საფინანსო ოპერაციები, ასევე არასაწარმოო სფეროს მცირე საწარმოები, აღრიცხვა-ანგარიშგებას ეწევიან იგივე ფორმებით და იგივე წესებით, რომელიც აღწერილია IX განყოფში „ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა“ და იყენებს იგივე დამხმარე რეგისტრებს (უწყისებს), რომელოც ჩამოთვლილია 115 გვერდზე, სახელდობრ:

1. ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის საამორტიზაციო ანარიცხების უწყისებს „უკ-1“;
2. საწარმოო მარაგებისა და მზაპროდუქციის აღრიცხვის უწყისი, ფორმა „უკ-2“;
3. წარმოების დანახარჯების აღრიცხვის უწყისის ფორმა „უკ-3“;
4. ფულადი სახსრების და ფონდების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა „უკ-4“;
5. ანგარიშსწორებებისა და სხვა დანარჩენი ოპერაციების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა „უკ-5“;
6. პროდუქციის (სამუშაოების და მომსახურების) აღრიცხვის უწყისის ფორმა „უკ-6“;
7. მიმწოდებლებთან და მოიჯარეებთან აღრიცხვის უწყისი, ფორმა „უკ-7“;
8. მუშა-მოსამსახურებთან შრომისა და ანგარიშსწორების აღრიცხვის უწყისი, ფორმა „უკ-8“;

9. ჭადრაკული უწყისი, ფორმა „უკ-9“ (იხ. ყველა ფორმის დანართები ტექსტის შემდეგ).

ცალკეულ უწყისებში საშუალებათა ნაშთები უნდა შეედაროს შესაბამისი პირველადი აღრიცხვის მონაცემებს, რომელთა მიხედვითაც წარმოებულია ჩანაწერები (სალაროს ანგარიში, ბანკის ამონაწერები და ა.შ.).

მცირე საწარმოს სამეურნეო-საფინანსო შედეგები, რაც ასახულია უწყისებში, გამოყვანილი ბრუნვების საფუძველზე თავს იყრის ჭადრაკული ფორმის უწყისში „უკ-9“, რომელთა ჩანაწერები წარმოადგენს ბრუნვათა უწყისს, ან შეიძლება გამოვიყენოთ 8-სექტიანი ბრუნვათა უწყისის შემდეგი ფორმა:

№№	ანგარიშის დასახელება	ნაშთი 1/1		ბრუნვა პერიოდში		ნაშთი 1/1 შემდგომი პერიოდისა	
		3	4	5	6	7	8
1	2						

ბრუნვათა უწყისის მოცემული ფორმა გამოიყენება მცირე საწარმოთა ბალანსის შედგენისათვის, ყველა ზემოთმინიშნულ უწყისებს „უკ-“ ყდაზე მიენიშნება თვე, წელი, რისთვისაც ისინი გამოიყენება - კონკრეტულად მიეთითება ანგარიშების ნომრები, გამოიყენება ბრუნვები და გაუკეთდება ხელმოწერის ვინც ის აწარმოა.

საწარმოს ბალანსი

ფორ. №1

200 წლის ----- თვის

საფირმო სახელობის - ილია ჭავჭავაძის სახელობის უნივერსიტეტი

ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა - შპს

იურიდიული მისამართი - თბილისი, კოსტავას ქ. №12

დარგი (საქმიანობის სახე) - სასწავლო ინსტიტუტი

აქტივი		კოდი (სტრუქ.)	წლის დინამიკა	საბა- ჟარაგოს ბილანი
1		2	3	4
მიმდინარე აქტივები				
ნაღდი ფული საღარიპში	(1100)	010	-	-
ფული საბანკო ანგარიშებზე	(1200)	020	20	48
მოკლევადიანი ინვესტიციები	(1300)	030		
მოთხოვნები მიწოდებიდან და მომსახურებიდან	(1410)	040		
მოთხოვნები შეკვეთიერე საწარმოების მიმართ	(1420)	041		
საეკვირო მოთხოვნების კორექტირება	(1415)	050		
მოთხოვნები საწარმოს პერსონალის მიმართ	(1430)	060		
მოთხოვნები კაპიტალის შეესებაზე	(1460)	070		
გადახდილი დღე	(3340)	071		
მომწოდებლებზე გადახდილი აენსები	(1480)	080		
სხვა მოკლევადიანი მოთხოვნები	(1490)	090		
სულ მიმდინარე აქტივები			20	48
სასაძრონლო მატერიალური მარაგი				
საქონელი	(1610)	110		
ნედლეული და მასალები	(1620)	120		
დაუმთავრებელი წარმოება	(1630)	130		
მზა პროდუქცია	(1640)	140		
სხვა სასაქონლო-მატერიალური მარაგი	(1690)	150		
წინასწარ გაწეული ხარჯები	(1700)	160		
სხვა მიმდინარე აქტივები	(1900)	170		
სასაქონლო მატერიალური მარაგი		180	-	-
გრძელვადიანი აქტივები				
მიწის ნაკვეთები	(2110)	190		
დაუმთავრებელი მშენებლობა	(2120)	200		
შენობა-ნაგებობები	(2130)	210		
მანქანა-დანადგარები	(2150)	220		
ოფისის აღჭურვილობა	(2160)	230		
სატრანსპორტო საშუალებები	(2180)	240		
სხვა ძირითადი საშუალებები		250	1350	1350
გრძელვადიანი მოთხოვნები	(2300)	260		
გადავადებული საგადასახლო აქტივი	(2340)	270		
გრძელვადიანი ინვესტიციები	(2400)	280		
არამატერიალური აქტივები	(2500)	290		
სულ გრძელვადიანი აქტივები		300	1350	1350
სულ აქტივები		310	1370	1398

პ ა ს ი ე ი		კოდი (სტრუქტ.)	წლის დასაწყისი	საბუჯ. პერ. დასაწყისი
1		2	3	4
მიმდინარე ვალდებულებები				
მოწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები		(3110)	310	
მიღებული ავანსი		(3120)	320	
გადასახდელი ხელფასები		(3130)	330	
ვალდებულებები მეკავშირე საწარმოების წინაშე		(3140)	331	
მოკლევადიანი სესხები		(3210)	340	
გრძელვადიანი სესხების მიმდინარე ნაწილი		(3230)	350	
გადასახდელი მოგების გადასახადი		(3310)	360	
გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადი		(3320)	370	
გადასახდელი დღე		(3330)	380	
გადასახდელი აქციზი		(3350)	390	
სოციალური გადასახადი		(3370)	400	83
სხვა საგადასახადო ვალდებულებები		(3390)	410	72
გადასახდელი პროცენტები		(3410)	420	
გადასახდელი დივიდენდები		(3420)	430	
სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები		(3190)	440	
სულ მიმდინარე ვალდებულებები			155	183
გრძელვადიანი ვალდებულებები				
გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულებები		(4100)		
გადავადებული მოგების გადასახადი		(4210)		
ანარიცხები		(4300)		
გადავადებული შემოსავალი		(4410)		
სხვა გრძელვადიანი ვალდებულებები		(4220)		
სულ გრძელვადიანი ვალდებულებები				
საპაუტარი კაპიტალი				
საწესდებო კაპიტალი		(5100)	1215	1180
სარეზერვო კაპიტალი (რეზერვები)		(5410)	-	135
სხვა რეზერვები და მიზნობრივი დაფინანსება		(5490)	-	
გუნაწილებელი მოგება		(5310)		
დაუფარავი ზარალი		(5320)		
სულ საკუთარი კაპიტალი			1215	1215
სულ ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი			1379	1398

დირექტორი _____

მთავარი ბუღალტერი: _____

აღნიშნული სტრუქტურის მონაცემები ბალანსის პასივის პირველი განაყოფის ჯამს აკლდება

III. სს/შპს _____

მოგება-ზარალის გაანგარიშება ფორმა №

200 წლის მონაკვეთში

№№	ელემენტის დასახელება	ანგარიშები	თანხა
1	2	3	4
1.	შემოსავალი	6000	16800
2.	რეალიზებული პროდუქციის/მომსახურების თვითღირებულება	7100/7200	16663
3.	მიმდინარე მოგება ($3=1-2$)		137
4.	ამორტიზაცია	7460	135
5.	მიწოდების ხარჯები (სასწავლო ხარჯები)	7300	11082
6.	საერთო და აღმინისტრაციული ხარჯები		5446
7.	მთლიანი საოპერაციო ხარჯები ($7=4+5+6$)		16663
8.	მთლიანი საოპერაციო მოგება ($8=3-7$)		137
9.	არასამეწარმეო შემოსავლები	8100	-
10.	არასამეწარმეო ხარჯები	8200	-
11.	სულ არასაოპერაციო შემოსავლები და ხარჯები ($11=9-10$)		-
12.	გაუთვალისწინებელი შემოსავლები და ხარჯები	9100	-
13.	დასაბეგრი მოგება ($13=8+11+12$)		137
14.	მოგების გადასახადი თანხა ($14=13 \times 20\%$)	9210	27-40
15.	გაუნაწილებელი მოგების თანხა ($15=13-14$)	-	-

საწარმოს ხელმძღვანელი _____

მთ.ბუღალტერი _____

საქართველოს სახელმწიფო საგადასახადო ბუღალტერული აღრიცხვა

მოგების გადასახადის ყოველწლიური დეკლარაცია

ფორმა № 03	საგადასახადო წელი	ლოკუმენტების მდებარეობის ნომერი
	იხ. სახელმძღვანელოს პუნქტი	
2. საწარმოს დასახელება - იხ. სახელმძღვანელოს პუნქტი 2	3. გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი	
4. ქუჩა ხაზის ნომერი ქალაქ/დაბა რაიონი	ტელ. № 5. ექვსი საქმედი	NACE
საქართველოს საწარმო აღნიშვნა: "X"-ით		6
უცხოური საწარმო საქართველოში მუდმივი წარმომადგენლობით - აღნიშვნით		7
"X"-ით		
ლიკვიდაციის თარიღი	8. დღე	თვე წელი

დასაბუჯარი მოგების გამოთვლა ერთობლივი შემოსავლი

ერთობლივი შემოსავალი (ეკონ. საქმიანობიდან)

საწესის ხასიათი-მატერიალური მარაგები

შემოსული ნედლეული და მასალები (მუხლი 77.1)

საბოლოო ხასიათი-მატერიალური მარაგები

(მიუბრუნეთ სტრიქონები 10 და 11 და გამოაკელით სტრიქონი 12)

(სხვა შემოსავალი: დანართი ა)

მთლიანი შემოსავალი (9 და 14 სტრიქონების ჯამს)

გამოაკელით სტრ. 13)

გამოკითხვები მთლიანი შემოსავლიდან საგადასახადო კოდექსის მიხედვით

ხარჯები შემოსავლზე

ხარჯები უიმედო ვალებზე

კრედიტისათვის გადახდილი პროცენტები (მუხლი 50)

სამეცნიერო კვლევისა და განვითარების სამუშაოებზე გაწეული ხარჯები

ამორტიზაცია (დანართი ბ)

სადაზღვევო ხარჯები

ძირითადი საშუალებების რემონტის ხარჯები

გამოკითხვას დაქვემდებარებული სხვა ხარჯები (დანართი ა)

მთლიანი გამოკითხვები (შეკრიბეთ სტრიქონები 16-დან - 23 მდე)

მოგება (სტრ. 15-ს გამოაკელით სტრ. 24)

ზარალი, რომელიც უნდა გადატანილ იქნას - (სტრ. 24-ს გამოაკელით სტრ. 15)

წინა წლების ზარალის გამოკითხვა

დასაბუჯარი მოგება (სტრ. 25-ს გამოაკელით სტრ. 27)

გადახდილი ან ზედმეტად გადახდილი თანხის გაანგარიშება

გადასახადო დასაფერ მოგებაზე - 28 სტრუქტურის 20%
საკაროვლოს ფარგლებს გარეთ გადახდილი გადასახადის
თანხა

29

(კოდექსის 65 და 66-ე მუხლში განსაზღვრული
შეზღუდვების გათვალისწინებით)

გადახდის წყაროსთან პროცენტზე და/ან დივიდენდებზე
დაკეთილი გადასახადი

30

წინასწარ გადახდილი თანხები

საგადასახადო
დავლების პ.

თარიღი

თანხა

გადახდილი გადასახადების მთლიანი თანხა

32

ჯამი

33

34

გადასახდელი თანხა საანგარიშო პერიოდში
(სტრ. 34-ს გამოაკელით სტრ. 33)

ზედმეტად გადახდილი თანხა საანგარიშო
პერიოდში (სტრ. 33-ს გამოაკელით სტრ. 34).

36

უდასტურებ, რომ ამ დეკლარაციაში მოცემული ინფორმაცია სწორია და სრულად
მოიცავს ყველა წყაროდან მიღებულ შოგებას ამ საგადასახადო პერიოდისთვის

სელმოწერა

თარიღი

ბ.ა.

დღე, თვე, წელი

დამოუკიდებელი აუდიტორის სელმოწერა იმ შემთხვევაში, თუ ის ეხმარება გადამხდელს
დეკლარაციის შევსებაში.

აუდიტორის სელმოწერა აუდიტორის საიდენტიფიკაციო ნომერი

საგადასახადო ინსაიდენტიის აღნიშვნა

1. კამერალური შემოწმების შედეგად შეტანილია შემდეგი შესწორებები

შემოწმების თარიღი „ --- “ --- 200 წ.

(სელმოწერა)

2. ამ დეკლარაციის გადამხდელის პირადი ანგარიშის ბარათზე დარიცხულია
(შემცირებულია) გადასახდელად

გატარების თარიღი „ --- “ --- 200 წ.

(სელმოწერა)

საპარტეზლოს სახელმწიფო საგადასახადო დეპარტამენტი

მოგების გადასახადის ყოველწლიური დეკლარაცია
სხვა საქმიანობით მიღებულ შემოსულებსა და გამოქვითვების ცხრილი

ფორმა № 03
დანართი ა

1 საგადასახადო წელი
იხ. სახელმძღვანელო

დოკუმენტის
მდებარეობის ნომერი

2 საწარმოს დასახელება 3 გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი

I

სხვა შემოსავალი

№№	შემოსავლის აღწერა	თანხა
1.	პროცენტი/დივიდენდი	
2.	სხვაობა საბაზრო ფასსა და გასაყიდ ფასს შორის (მუხლი 80)	
3.	აღრე გამოქვითული საეჭვო ვალების ანაზღაურება	
4.	შეზღუდული სამეწარმეო საქმიანობის შედეგად მიღებული შემოსავალი	
5.		
6.		
7.		
8.		
9.	მთლიანი სხვა შემოსავალი - გადითანეთ ფორმა 03-ის 14 სტრიქონზე	

II

სხვა გამოქვითვები

№№	გამოქვითვების აღწერა	თანხა
1.	გამოქვითვის დაქვემდებარებული ამორტიზაციის თანხა (დანართი ბ)	
2.	ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები, რომლებიც ექვემდებარება გამოქვითვას (საგადასახადო კოდექსის 59 მუხლის შეზღუდვების გათვალისწინებით)	
3.		
4.		
5.		
6.	მთლიანი სხვა გამოქვითვები - გადითანეთ ფორმა 03-ის 23 სტრიქონზე	

საქართველოს სახელმწიფო საგადასახადო დეპარტამენტი

მოგების გადასახადის ყოველწლიური დეკლარაცია

ამორტიზაციის ცხრილი

ფორმა № 03 დანართი ბ	1 საგადასახადო წელი იხ. სახელმძღვანელო					დოკუმენტის მდებარეობის ნომერი
-------------------------	---	--	--	--	--	----------------------------------

2 საწარმოს დასახელება	3 გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი
-----------------------	--------------------------------------

		ჯგუფის ნომერი					ჯამი
		1	2	3	4	5	
4.	ჯგუფის ღირებულებითი ბალანსი გასული წლის ბოლს					1350	1350
5.	გასულ წელს დარიცხული ამორტიზაცია					135	135
6.	დამატებული ძირითადი საშუალებების ღირებულება						
7.	რეალიზებული ძირითადი საშუალებები						
8.	ძირითადი საშუალებების რემონტის ხარჯების ზღერულ ოდენობაზე გადაშტეტება						
9.	ღირებულებითი ბალანსი წლის ბოლოს					1215	1215
10.	ამორტიზაციის ნორმა (%)	20%			7%	10%	
11.	ამორტიზაციის თანხა (სტრუქტონის ჯამი გადაიტანეთ ფორმა № 03 მე-20 სტრ.-ზე)					135	135
12.	ერთობლივ შემოსავალზე დასამატებელი თანხა (სტრუქტონის ჯამი გადაიტანეთ დანართი „ა“-ს I ნაწილის სტრ. 5-ზე)						
13.	ერთობლივი შემოსავლიდან გამოსაკვეთი თანხა (სტრუქტონის ჯამი გადაიტანეთ დანართი „ა“-ს II ნაწილის სტრ. 1-ზე)						

შენიშვნა:

- თუ სტრ. 7 - სტრ. 4 + სტრ. 5 - სტრ. 6 - სტრ. 8 > 0, მაშინ სტრ. 9-ში ჩაწერეთ 0 და სხვაობა გადაიტანეთ სტრ. 12-ზე, სხვა შემთხვევებში სხვაობა გადაიტანეთ სტრ. 9-ში.
- თუ სტრ. 4 - სტრ. 5 + სტრ. 6 - სტრ. 7 + სტრ. 8 0-სა და 100 შორისაა, მაშინ შეიტანეთ სხვაობა სტრ. 13-ში, სხვა შემთხვევაში შეიტანეთ სტრ. 9-ში.
- თუ ჯგუფის ყველა ძირითადი საშუალება რეალიზებული ან ლიკვიდირებულია, შეიტანეთ 0 სტრ. 9-ში და სტრ. 4 - სტრ. 5 + სტრ. 6 - სტრ. 7 + სტრ. 8 შედეგად მიღებული სხვაობა შეიტანეთ სტრ. 13-ში.
- სტრ. 10-ის მე-2 და მე-3 ჯგუფებისათვის შეიძლება გამოიყენონ დაშტეტებული ამორტიზაციის ორმაგი ნორმა. ზღერული ნორმები ამ ჯგუფებისთვის შემდეგია:
ჯგუფი 2: $1 \times 2 = 30$
ჯგუფი 3: $2 \times 2 = 16$

ფინანსური მოგების საბადასახადო გზებიზე კორექტირების შიკა

ფორმა №03 დანართი გ	1	საგადასახადო წელი						დოკუმენტის მდებარეობის ნომერი (იესება საგადასახადო ინსპექციის)

2	საწარმოს დასახელება	3	გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი
---	---------------------	---	------------------------------------

ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების შესაბამისად განსაზღვრული მოგება/ზარალი	4			
	A	B	C	
საგადასახადო მოგების დასაანგარიშებლად საჭირო კორექტირებები	შემოსულები და ხარჯები საგადასახადო კოდექსის მიხედვით (შემოსავალი + ხარჯი)	შემოსულები და ხარჯები ფინანსური ანგარიშგების მიხედვით (შემოსავალი - ხარჯი)	A+B=C მკორექტირებელი თანხ (+/-)	
შემოსულები რეალიზაციიდან			5	
სასაქონლო მატერიალური მარაგის გადაფასებით მიღებული მოგება (ზარალი)			6	
არამატერიალური აქტივების ამორტიზაცია			7	
ძირითადი საშუალებების (ცეფა)			8	
ძირითადი საშუალებების გასელისას მიღებული ზარალი			9	
ძირითადი საშუალებების გასელისას მიღებული მოგება			10	
საექვე ვალები			11	
რეზონტის ხარჯები			12	
გეოლოგიური კვლევებისა და ბუნებრივი რესურსების მოპოვების მოსამზადებელი სამუშაოების ხარჯები			13	
საურაგები და ჯარიმები			14	

წარმომადგენლობითი ხარჯები			15	
აქტივების უსასყიდლოდ ან შემცირებული ფასით მიწოდება			16	
საპროცენტო ხარჯები			17	
არაეკონომიკურ საქმიანობაზე გაწეული ხარჯები			18	
ნებაყოფლობითი და მაგროეზადი დაზღვევა			19	
სხვა მუხლები, რომლებიც განაპირობებენ ფინანსურ მოგებასა და საგადასახადო მოგებას შორის სხვაობას			20	
			21	
			22	
			23	
მაკორექტირებელი თანხების აღგებრელი ჯამი			24	
დასაკორექტირებელი მოგება/ზარალი - წინა წლების ზარალის გამოკეითვამდე (სტრიქ.4 +/- სტრიქ.24)			25	
წინა წლების ზარალის გამოკეითვა			26	
დასაბეგრი საგადასახადო მოგება/ზარალი (25-/+ 26-27)			27	

შენიშვნა: მოგების კორექტირების ეს ფორმა ეკუთვნის ყველა სამეურნეო სუბიექტს, რომელიც ეალდებულია ბუღალტრულ აღრიცხვას ახორციელებდეს „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ“ საქართველოს კანონით (1999 წლის 5 თებერვალი) აღიარებული ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების (ბასს-ის) მიხედვით. ფორმა უნდა გამოიყენონ იმ საწარმოებმაც, რომლებიც ნებაყოფლობით იყენებენ ბასს-ს.

IV. ს.ს./შპს

ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგება ფორმ. № 4

საანგარიშგებო 2001 ... წლის მონაკვეთში

(პირდაპირი მეთოდი)

შემოსავლები

პრიდუქციის (საქონლის) მომსახურების რეალიზაციიდან	ლ.
ძირითადი საშუალებების რეალიზაციიდან	ლ.
აქტივების რეალიზაციიდან	ლ.
დამფუძნებელ კარტნიორებისაგან მიღებული თანხები	ლ.

სულ მიღებულია ფულადი სახსრები.....

II. გასული/გაცემული ფულადი სახსრები

ძირითად საქმიანობასთან დაკავშირებული ფულადი განაცემები	ლ.
საიჯარო გადასახადების განაცემები	ლ.
საგადასახადო ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან	ლ.
საგადასახადო ანგარიშსწორება არასაბიუჯეტო ფონდებთან	ლ.
აქტივების რეალიზაციასთან დაკავშირებული განაცემები	ლ.
ძირითადი საშუალებების რეალიზაციისას გაწეული განაცემები	ლ.
იურიდიულ-საკონსულტაციო მომსახურების განაცემები	ლ.
.....	ლ.
.....	ლ.
.....	ლ.

სულ გაცემული სახსრები

ფულადი სახსრების მწინდა ნაზარდი თანხა

ფულადი სახსრების ნაშთი საანგარიშო პერიოდის დასაწყისში

ფულადი სახსრების ნაშთი საანგარიშო პერიოდის ბოლოს
--

საწარმოს ხელმძღვანელი

მთ.ბუღალტერი

**საქართველოს საგადასახადო შემოსავლების სამინისტრო
საწარმოთა მოწოდების გადასახადის
გ ა ა ნ ბ ა რ ი შ ე ბ ა**

	საგადასახადო პერიოდი	
	წელი	სერიული ნომერი
1		კომპიუტერისათვის

2	გადამხდელის დასახელება	3	გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი										
		5	ე.კ.ს.კ.ოდი NACE										
მისამართი ქუჩა სახლის ნომერი რაიონი													
5	ლიკვიდაციის თარიღი 2 0 0												

		ლარი
1	ქონების საშუალო წლიური ღირებულება	
2	ქონების საშუალო წლიური ღირებულება, რომელზეც ვრცელდება შეღავათები	
3	ქონების საშუალო წლიური ღირებულება, რომელიც ექვემდებარება გადასახადით დაბეგვრას (სტრ. 1 - სტრ. 2)	
4	გადასახადის განაკვეთი (%)	
5	გადასახადის თანხა (სტრ. 3x1):100	
6	დარიცხული გადასახადი საანგარიშო პერიოდში (მიმდინარე გადასახადი)	
7	ექვემდებარება დამატებით დარიცხვას	
8	ექვემდებარება შემცირებას	

ვადანტურებ. რომ ამ გაანგარიშებაში მოცემული ინფორმაცია სწორია და სრული, ბოლიანად ასახავს საწარმოთა ქონების გადასახადის გაანგარიშებისათვის მონაცემებს ამ საგადასახადო პერიოდისათვის

ხელმოწერა _____ თარიღი _____ რეგისტრ. ადრ. წელი _____

საგადასახადო ინსპექციის აღნიშვნა

1. კამერალური შემოწმების შედეგად შეტანილია შემდეგი შესწორებები

_____ 200 წ. _____
 შეპოვნების თარიღი _____ (ხელმოწერა)

2. ამ გაანგარიშებით გადამხდელის პირადი ანგარიშის ბარათზე დარიცხულია გადასახდელო

_____ 200 წ. _____
 გატარების თარიღი _____ (ხელმოწერა)

200 წ. _____

(თვე)

რაიონის, ქალაქის
საგადასახადო ინსპექციას

1. საწარმოს დასახელება
2. გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი
3. მისამართი
4. ტელეფონი
5. საქმიანობის სახე

წარედგინება შესაბამისი ინსპექციის
საანგარიშოს მომღვეწო თვის 15
რიცხვამდე

სოციალური გადასახადებით დასაბეგრი ბაზა		(ნაწილი 1)	
შ ა ჩ ვ ე ნ ე ბ ლ ე ბ ი		სტრ. №	საანგარიშო თვის პროცენტები
1		2	3
გაცემული ხელფასის ფონდისა და მასთან გათანაბრებულ გასაცემის ნაშთი, საანგარიშო წლის დასაწყისისათვის		1	4
მომუშავეთა საშუალო ხომალი, რიცხვი		2	
შ.შ. ფაქტობრივად მომუშავეთა რაოდენობა		3	
ხელფასის საერთო ფონდი, სარგებელი და სხვა გასაცემ- ლები, რასაც კრედიტებს სოციალური გადასახადი და შესატანი		4	
სოციალური გადასახადებით დასაბეგრი თანხა ფაქტობრივად გაცემული ხელფასისა და მასთან გათანაბრებულ განაცემ- ის ნაწილში		5	
გადასაცემი ხელფასის ფონდისა და მასთან გათანაბრებულ გასაცემის ნაშთი საანგარიშო. (სტრ. 1 + სტრ. 5)		6	

სოციალური გადასახადების გაანგარიშება		(ნაწილი 2)					
შ ა ჩ ვ ე ნ ე ბ ლ ე ბ ი		სტრ. №	სოციალური ფონდის ფონდზე		დასაქმების ფონდთან საბელაშვილო ფონდში		შესატანი სამართლიანი დახდების სახ. კომპანიაში
			თანხა		თანხა		თანხა
			ხანგრ. თვე	წლის დასაწყ.	ხანგრ. თვე	წლის დასაწყ.	ხანგრ. თვე
1		2	3	4	5	6	7
ნარჩენი, დარჩენილი საანგარიშო წლის დასაწყისისათვის		7					
შ.შ. საერთო		8					
ფაქტობრივი ფონდისა და გაცემული ხელ- ფასისა და მასთან გათანაბრებულ განაცემებზე		9					
ფაქტობრივი მართალი ხელფასები შესატანი სტრ. 9-ის %		10					
წინა საანგარიშო პერიოდში გაცემული ხელ- ფასები ფაქტობრივი განაცემებით		11					
ფაქტობრივი საერთო საანგარიშო ნაწილები და საერთო		12					
ფაქტობრივი მიერ აღდგენილი თანხა პრობით დასაბეგრისაზე		13					

მიღებულია დიტიკა	14					
შემაჯავრებელია	15					
ჩათვლილია დიტიკაზე განკუთვნილი სოციალური დახმარების ხარჯები	16					
გადასახდელია სულ:	17					
სტრ. 8+9+10+11+12+13+14+15+16)						
გადასახდელია ან ჩათვლილია სულ:	18					
გადასახდელის დადგენილება საანგარიშო სტრუქტურის მიხედვით (სტრ. 17-სტრ. 18)	19					
შ.შ. სურათები	20					

ცნობები ხელუფლების მიღებისა და გადასახდელის შესახებ				
თვის რიცხვი	მიღებულია თანხები ხელუფლებისათვის და მასთან გათანაბრებულ სახსრებზე	სტრ.ან	თვის რიცხვი	მიღებულია თანხები ხელუფლებისათვის და მასთან გათანაბრებულ სახსრებზე
1	2	3	4	5
1		21	16	
2		22	17	
3		23	18	
4		24	19	
5		25	20	
6		26	21	
7		27	22	
8		28	23	
9		29	24	
10		30	25	
11		31	26	
12		32	27	
13		33	28	
14		34	29	
15		35	30	
		36	31	

ვადასტურებ, რომ გაანგარიშებაში შეტანილი მონაცემები სწორია

ხელმძღვანელი

(ხელმოწერა)

მთ.ბუღალტერი

(ხელმოწერა)

საგადასახადო ინსპექციის აღნიშვნა

1. კამერალური შემოწმების შედეგად შეტანილია შემდეგი შესწორებები

_____ 200 წ.

(ხელმოწერა)

2. გაანგარიშებით გადამხდელის ქირადი ანგარიშის პირაზე დარიცხულია (შემტოვებულია) გადასახდელად

_____ 200 წ.

(ხელმოწერა)

საწარმოს მიერ დათმობადი მომუშავეების
საწარმოდან დანიშნულების ან არადასაქმების მიზნად
პირებიდან დაკავშირებული საშემოსავლო გადასახადის
შემადგენელი შემოსავალი

200 წ. _____
(თვე)

1. საწარმოს მასსხმელაა _____ 2. დადასაქმების საიდენტიფიკაციო
ნომერი _____
3. მისამართი _____ ტელ. № _____
4. პაემის ანგარიშსწორების
ანგარიში _____

ნაწილი I

	კოდი	ზომის ერთ.	თვე	წლის დასაწყისიდან
1	2	3	4	5
მომუშავეების საშუალო სიძირივი რიცხვი	4	კაცი		
დარიცხულია სულ	5	ლარი		
მათ შორის ხელფასი	6			
დღეიღებები	7			
პროცენტები	8			
სხვა	9			
დაკავშირებულია სულ	10			
მათ შორის ხელფასი	11			
დღეიღებები	12			
პროცენტები	13			
სხვა	14			
საშემოსავლო გადასახადი	15			
დარიცხულია განაცემებზე ეკონომის მიუხედავად	16			
გადახდილია ბიუჯეტში გადასახადი	17			
დავალისწინების თანხა	18			

შენიშვნა: დეკლარაციის წარდგენის ვადა ყოველი საანგარიშო პერიოდის მომდევნო თვის 20
როცხეა.

ხელმძღვანელი

მთ. მუდრალტერი

ნაწილი II

საგადასახადო ინსაუპირიის აღნიშვნა

ჩაწერილი შენიშვნების შემდეგ შეტანილია შემდეგი შესწორებები

შემოწმების თარიღი

(ხელმოწერა)

დეკლარაციით გადახდულის პირადი ანგარიშის ბარათზე დარიცხულია

(ხელმოწერილია)

გაბარების თარიღი

შინაარსი

წინასიტყვაობა	3
შესავალი	4
I თავი. ბუღალტრული აღრიცხვა როგორც ინფორმაციული სისტემის უზრუნველყოფის წყარო	
1.1. ბუღალტრული აღრიცხვის განსაზღვრება	7
1.2. ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოების წესები	9
1.3. სამეურნეო პროცესები და ოპერაციები	13
1.4. ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზაცია საშუალო და მცირე საწარმოებში	16
II თავი. ბუღალტრული აღრიცხვა მთლიან საწარმოებში	
2.1. აღრიცხვის ორგანიზაცია საშუალო და მცირე საწარმოებში	20
2.2. ბუღალტრული აღრიცხვის საეთაშორისო სტანდარტები	22
2.3. ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმა	24
2.4. ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმის სტრუქტურა	25
III თავი. ძირითადი საშუალებების აღრიცხვა	
3.1. ძირითადი საშუალებების აღრიცხვის ასეთი როლი და ამოცანები	32
3.2. ძირითადი საშუალებების აღრიცხვა	34
3.3. ძირითადი საშუალებების ცვეთის აღრიცხვა	40
IV თავი. სასაქონლო-მატერიალური მარაგების აღრიცხვა	
4.1. სასაქონლო-მატერიალური საშუალებების არსი, როლი და აღრიცხვის ამოცანები	44
4.2. საწარმოო მარაგების აღრიცხვა	46
V თავი. წარმოების დანახარჯების აღრიცხვა	
5.1. წარმოების დანახარჯების აღრიცხვის არსი, როლი და ძირითადი პრინციპები	62

5.2. წარმოების ძირითადი დანახარჯების აღრიცხვა	65
5.3. კაპიტალური დაბანდებების აღრიცხვა	68

VI თავი. ფულადი საშუალებების აღრიცხვა

6.1. ფულადი საშუალებების აღრიცხვის მიზნები და ამოცანები	69
6.2. სალაროს ოპერაციების აღრიცხვა	72
6.3. ანგარიშსწორების ანგარიშზე ბანკში ოპერაციების აღრიცხვა	75
6.4. ოპერაციების აღრიცხვა სავალუტო ანგარიშებზე ბანკში	78
6.5. უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმები და ანგარიშსწორებათა აღრიცხვა	80
6.6. დანართები ანგარიშსწორებათა ოპერაციებზე	84

VII თავი. შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

7.1. შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვის არსი და ამოცანები	96
7.2. ფინანსური შედეგები და მათი გამოყენების აღრიცხვა	99

VIII თავი. კაპიტალის აღრიცხვა

8.1. კაპიტალის აღრიცხვის არსი და ამოცანები	103
8.2. საწესდებო ფონდების და სააქციო კაპიტალის აღრიცხვა	104
8.3. აქციების გამოშვების, შეფასების და რეალიზაციის აღრიცხვა	106
8.4. ფონდების და ბანკის კრედიტების აღრიცხვა	108

IX თავი. ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა

9.1. ზოგადი დახასიათება	109
9.2. მცირე საწარმოთა საკუთარი საშუალებების აღრიცხვა სააღრიცხვო რეგისტრების გამოყენებით	114
9.3. ძირითადი საშუალებების უწყისი „უკ-1“	117
9.4. მასალებისა და მზა პროდუქციის აღრიცხვის უწყისი ფორმა „უკ-2“	119
9.5. ძირითადი წარმოების აღრიცხვის უწყისი „უკ-3“	123
9.6. ფულადი სახსრების, სესხების ფონდების და სხვა ფულადი ოპერაციების აღრიცხვის (უწყისი „უკ-4“, „უკ-5“)	127
9.7. რეალიზაციის და შემოსავლების აღრიცხვის უწყისი „უკ-6“	131

9.8.	ანგარიშსწორება მიმწოდებლებთან უწყისი „უკ-7“	135
9.9.	ანგარიშსწორებები ზელუასით უწყისი „უკ-8“	136
9.10	თევების მიხედვით ნაერთი უწყისი „უკ-9“ - შედგენის წესი	139

X თავი. ბუღალტრული ანგარიშგება

10.1.	ანგარიშგების არსი, მნიშვნელობა და ამოცანები	142
10.2.	ანგარიშგების ზოგადი დახასიათება და შედგენის წესი მცირე წარმოებში	145
10.3.	საწარმოს ბალანსი (ფორმა № 1)	147
10.4.	საკუთარი კაპიტალის ცვლილებებისა და ფულადი სახსრების მოძრაობის ანგარიშგება	149

XI თავი. მხირე სანარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის ფორმები და ანგარიშგების ნიმუშები

11.1.	აღრიცხვის ორგანიზაცია გამარტივებული ფორმებით	151
11.2.	ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა	155
11.3.	ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული ფორმა რეგისტრების გამოყენებით და ანგარიშგების ნიმუშები	158

ЭДУАРД ЦИРАМУА

**БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ
В СРЕДНЕМ И МАЛОМ ПРОИЗВОДСТВЕ**

(На грузинском языке)

Издательская фирма "Снахле"

Тбилиси 2005

საბეჭდი ქაღალდი 60X84 1/16; პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 11, 10;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 10, 50.

საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“, თბილისი 380030, ყიფშიძის ქ. № 10

ტელ.: 899530487